

3 1761 06633263 6

BRIEF

PTB

0041292

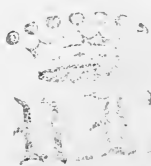
710

Tor Hedberg

ARBOROR AGATHON

MED FLERE NOVELLER

Stockholm. Albert Bonniers förlag.

Pris 2: 75.

FARBROR AGATHON

MED FLERE NOVELLER

AF

TOR HEDBERG.

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

FARBROR AGATHON

MED FLERE NOVELLER

AF

TOR HEDBERG. *h*

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

brief

PTB

0041292

STOCKHOLM.

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1894.

FARBROR AGATHON.

Agathon Hammerich hade i sin ungdom drömt om att blifva en Paganini; vid fyrtio år var han första violinist vid en varieté. Om man betänker, att af alla violinister i gamla och nya världen det utan fråga är ett försvinnande fåtal, som icke i ungdomen drömt om att blifva en Paganini, inser man lätt, att det icke behöfde hafva varit några synnerligen säregna omständigheter, som gjort att Agathon Hammerich icke blifvit det.

Det var det icke heller; dessa omständigheter voro tvärtom af allra hvardagligaste slag. Han var son till en tysk musiker, som i unga år bosatt sig i Stockholm och gift sig med en dansös. Barnen blefvo talrika, Agathon var den sjunde i ordningen, och näst sista. Fadern var en skicklig musiker, men att med sin viol skaffa mat åt så många munnar hade sig icke så lätt. Han var medlem af hofkapellet, anförde kaffemusiken vid ett af de större kaféerna och tjänade sig så småningom upp till musikdirektör vid ett af landsortsregementena, — han var nämligen äfven kornettist, —

men det oaktadt var det knappt, att inkomsterna ville betäcka utgifterna. Själf var han dålig ekonom, hustrun icke bättre, och hemmet befann sig därför i ett permanent tillstånd af anständig misère, som dock upplifvades af en obotlig bekymmerslöshet och ett outtröttligt godt humör. Förhållandet mellan makarna var ytterst godt. Deras kärlek var af den art som man stundom påträffar inom konstnärskretsar, och som karakteriseras däraf, att den ytterst hvilar på en ömsesidig beundran för det konstnärliga, hvilken beundran håller den personliga beröringen fri från det mesta af det slam, som annars är nästan oundvikligt vid ett gemensamt och bekymmersamt lif. Hammerich såg alltjämt i sin hustru den unga, smidiga dansösen, hvars koreografiska triumfer han bevittnat från sin plats i orkestern, och hon betraktade honom alltjämt med samma ögon, som då han var en ung, något långhårig och mycket svartögd violinist, hvilken hon i smyg brukade skänka ett leende öfver rampen. Med dessa minnen kunde de ännu efter tjugu år skrämma icke endast sorgerna, utan till och med de dagliga näringsbekymren på flykten.

Barnen växte upp i denna atmosfer af bekymmer och bekymmerslöshet. Deras fantasi närdes med föräldrarnes teaterminnen, konstnärliga fåfänga och naiva entusiasm, och då de kommo i öfvergångsåren började de alla, utan undantag, svärma för att ägna sig åt konsten. Flickorna ville gå in vid teatern, gossarna ville bli målare, musici eller författare. Men i detta fall var Hammerich

obeveklig; för sin egen del hade han aldrig, trots alla motigheter, ångrat det kall han valt, men han blef alldeles utom sig, då barnen ville gå samma väg. Detta var det enda som störde harmonien i den annars sällsynt eniga och sammanhållande familjen; några af barnen fogade sig och ägnade sig enligt faderns önskan åt praktiska yrken, två af flickorna blefvo gifta, men en son och en dotter bröto sig ut och följde »sin kallelse». Sonen blef målare, flickan gick in vid teatern. Hammerich blef gråhårig på den historien.

Vare sig det nu var denna erfarenhet som brutit hans envishet, eller hans egen kärlek till konsten slutligen tog ut sin rätt äfven för barnens räkning, allt nog, då den yngste sonen, Agathon, tidigt visade ovanliga musikaliska anlag, beslöt Hammerich, att han skulle få följa sin håg och blifva musiker. Och all den ärelystnad, för hvilken han icke fått något utlopp i sitt eget lif och som han kufvat, då det gällde de andra barnen, kastade han nu på denne ende, och drömde skyhöga drömmar om hans framtid. Han skulle blifva en stor konstnär, en af violinens heroer. Från det han fyllde åtta år gaf han honom dagligen flere timmars undervisning, ja, afsade sig till och med andra lektioner för att kunna ägna mera tid åt sonens musikaliska uppfostran.

Den liflige, känslige gossen, hvars lynne var en egendomlig blandning af vekhet och häftighet — ett äkta konstnärstemperament, sade fadern — gaf äfven goda förhoppningar om sig. Vid tretton års

ålder blef han elev vid musikaliska akademien, vid sexton år gick han ut därifrån med det högsta betyget i violinspelning. Nu gick faderns hela diktan och traktan ut på att skaffa honom medel till några års kurs för en af Europas största mästare, och han gjorde öfvermänskliga ansträngningar för detta ändamål. Men innan ansträngningarna ännu ledt till något resultat, inträffade något som med ett slag förändrade hela situationen. Han förkylde sig, fick en häftig lungkatarr och dog inom tre dagar.

Enkan fick en liten pension, men tre af barnen voro ännu i hemmet, och Agathon var den ende som kunde bidra till familjens uppehälle. Någon utländsk studiekurs var nu icke att tänka på; i stället lyckades han få anställning vid hofkapellet, och efter ett år äfven vid det lilla kapell, som fadern dirigerat. Nu följde några år af enformigt, mekaniskt arbete, som stäckte de unga anlagen i växten, ett oafslått slit för brödfödan, som stämde ned det lifliga lynnet. Hemmet var icke heller så gladt som förut, sedan fadern var borta; modern sörjde honom djupt och sörjde kanske ännu djupare förlusten af de rökoffer, hans trogna kärlek hade tändt henne; hon blef så småningom monoman på att tala om sina egna gamla triumfer och nedsätta alla de nutida bedrifterna på den koreografiska konstens område. En besynnerlig, meningslös och ändamålslös afundsjuka började tära henne på gamla dar och gjorde hennes lynne surt och bittert. Därtill kommo bekymmer och svårigheter, föror-

sakade af de äldre barnen, som redan voro ute, men alla visade en nästan rörande oförmåga att reda sig i lifvet. Tyngden af allt detta föll hufvudsakligen på Agathon; från att vara familjens bortskämda framtidshopp, blef han på en gång den som fick draga lassets tunga.

Men Agathon drog det utan att klaga, med ett vekt, blidt jämnmod. Det oroliga, regellösa, impulsiva i hans lynne hölls i tygeln af tillgifvenheten för familjen, hans rent instinktlika offervillighet för »de sina». Han var en af dessa människor, hvilkas tillgifvenhet växer upp ur vanans och förhållandenas mark, utan att synas vara beroende at sympatiernas och fördomarnes inflytelser. Han var utan motståndskraft gent emot de kraf, som ställdes på honom; andras fordringar, egen plikt voro för honom synonyma begrepp.

Detta lif varade i tio år. Då dog modern; den yngsta systemen hade redan för ett par år sedan lämnat hemmet, och Agathon stod helt plötsligt ensam i världen. Äfven de andra syskonen voro för tillfället skingrade hvar och en åt sitt håll. Agathon var ensam, hade endast sig själf att försörja och tyckte sig nästan rik. Följden af allt detta blef, att han inom ett år begått så många dårskaper, stora och små, att hans förut jämförelsevis förmånliga ställning fått en ohjälplig knäck. Han förde i allmänhet icke något oordentligt lif, men han råkade inom den korta tiden af tio månader förälska sig icke mindre än tre gånger och alla gångerna på det mest olämpliga sätt; en gång

hopplöst och olyckligt — det gick snart öfver — de båda andra gångerna lyckligt, men i föremål, som voro föga värdiga hans exalterade känslor. Och under dessa perioder försummade han sitt arbete, glömde sina lektioner och kom regelbundet för sent till repetitionerna. Efter upprepade varningar blef han slutligen uppsagd från sin plats. Då försvann han helt plötsligt alldeles — det påstods att han rymt med sin senaste flamma.

I fyra år var han borta. Så kom han tillbaka, åldrad, förändrad, med spåren af ett oregelbundet, utsväfvande lif i sitt ansikte och sitt väsende. Han lyckades få anställning vid ett operettsällskap, höll sig kvar där ett par år, men förlorade så äfven denna plats, lefde en tid alldeles för dagen, och hamnade slutligen vid en varieté, såsom den sista återstående resursen. Han var då trettioåtta år gammal.

Det hade icke gått bättre för de andra syskonen. Det tycktes hvila ett olycksöde öfver hela familjen: alla dessa barn tycktes hafva varit förut bestämda att i lifvet fylla den plats, som man kallar för »de tvifvelaktiga existensernas». Man ser stundom exempel på sådana förolyckade kullar. Endast en af de gifta systrarna befann sig i goda omständigheter, men hon hade också, på mannens önskan, emanciperat sig från syskonen. Den andra gifta system hade dött vid unga år, likaså en bror, efterlämnande änka och ett barn i små omständigheter. De öfriga voro spridda litet här och där, döko stundom oförmodadt upp, för att så åter försvinna

för långa tider, pröfvade allt möjligt och misslyckades i allt. Men så snart några af syskonen träffades, var det fest — med hvad som för tillfället kunde åstadkommas; de anförtrodde hvarandra då sina motgångar, bekymmer, sorger, invigde hvarandra i sin ömsesidiga penningeförlägenhet, togo och gånge råd, talade om gamla minnen, gjorde upp planer tillsammans, började så bygga luftslott och skildes åt med betydligt ljusare förhoppningar än när de träffades. Så kunde det gå år utan att de meddelade sig med hvarandra, men när slumpen åter förde dem tillsammans, blomstrade syskonkärleken alltid lika frodigt.

Som nämndt hade en af bröderna dött. Agathon, liksom de andra öfverlevande syskonen, var med på begrafningen. Han såg då för första gången den dödes hustru och barn. När kistan sänktes ned i grafven, och han skulle gå fram för att kasta ned några blommor, kände Agathon, som stod där, förblindad af tårarna, plötsligt hur en liten hand smög sig in i hans. Det var barnet, som, lämnadt ensamt af modern, sökte sig en beskyddare. Agathon fick upp sin näsduk, snöt sig, klarade sina ögon och såg ner på den lilla. Det var en flicka på fem, sex år med ett litet fint, blekt ansikte, blondt, slätt hår, som hängde ned på ryggen, och stora, mörka ögon, som rädsla och undrande sågo upp på honom. Han slöt den lilla, kalla handen in i sin och behöll den där ända till ceremoniens slut, då modern åter tog hand om den lilla. Men då han släppte flickan, kändes hans hand så un-

derligt tom, och denna känsla af tomhet stannade kvar där hela den dagen. Ja, den återkom äfven de följande dagarna — bäst han gick i sina tankar, slöt sig hans hand ofrivilligt, och då tyckte han, att han saknade någonting. Så tog han fatt i sin snusdosa, som han hade för vana att gå och vända mellan fingrarna, men icke ens den kunde fylla tomheten.

En dag beslöt Agathon att gå och besöka änkan för att höra hur hon hade det.

Han hade vid begrafningen tagit reda på hennes adress. Men då han kom dit, fanns hon icke längre där; hon hade flyttat, och man visste icke hvart, hon hade endast sagt att hon skulle uppge sin nya adress längre fram. Agathon Hammerich gick hem igen, denna gång med en känsla af tomhet i hjärtat; men den försvann så småningom, och äfven snusdosan kom snart åter till heders.

En månad därefter erhöll han ett tryckt kort, på hvilket det stod:

Agathe Hammerich.

Fintvätt och strykning.

Utföres fermt och billigt.

Lutternsgatan 27 öfver gården.

Agathon satt länge och betraktade det lilla kortet. Ja så, hon hette Agathe. Det var då också ett underligt sammanträffande! Men hvad det passade bra, det namnet, till det lilla, bleka ansiktet!

Så måste han le åt sin egen tankspriddhet, det var ju modern, som hette Agathe. Hvad månne flickan kunde heta?

Han lät ett par dagar gå förbi och begaf sig därefter till Lutternsgatan 27. Han gick öfver en mörk, smutsig gård, kom in i en trång förstuga, upptäckte ett liknande tryckt kort, som det han själf hade erhållit, fastspikadt på en dörr, och knackade på. Det dröjde några ögonblick, så öppnades dörren, och hans svägerska stod på tröskeln.

Han kände icke igen henne med detsamma, kanske till följd af den olika klädseln. Då han sist såg henne, var hon klädd i svart; nu däremot i hvit tröja med ärmarna uppkaflade öfver ärmågen. Hon såg också mycket bättre ut än sist, då hon var blek och förstörd af nattvak och sorg; nu hade hon en hög färg på kinderna, nästan som om hon hade rodnat; men det var nog bara af värmen och arbetet.

Hon kände icke heller igen honom, förr än han sade sitt namn. Då log hon igenkännande och bad honom stiga in.

Det var ett litet rum, med hvita gardiner, hvita öfverdrag på stolarna, ett strykbräde framme vid fönstret, och framför kakelugnen en kamin med ett par strykjärn på. Det var mycket varmt därinne, men en behaglig, något fuktig värme, som gjorde ett intryck af renhet.

Svägerskan bjöd Agathon sitta ner och satte sig också, i det hon drog ner ärmarna. Då märkte

Agathon att hon hade vackra, finhylta armar med smala, fina handleder.

Han såg sig omkring i rummet, men såg icke till den lilla flickan; där fanns dock äfven ett inre rum, till hvilket dörren stod på glänt; hon var väl där inne.

Svägerskan väntade en stund, men började så samtalet. Hon hade tagit sig friheten att sända honom ett kort, i förhoppning att han skulle vilja bli en af hennes kunder. Hon såg på honom och fortsatte så, något tveksam, att hon hade till och med hoppats alldeles särskildt på honom, därför att hon antog att det gick åt mycket stärksaker på en sådan plats som hans.

Agathon tog upp sin snusdosa, började vända den mellan fingrarna och svarade med ett besväradt leende, att han nog ville bli hennes kund, men att han tyvärr icke kunde bli någon vidare lysande sådan. Den tiden var förbi, då man uppträdde i orkestern i frack och hvit halsduk. Och han spelade, som hon kanske visste, vid en varieté, där det inte var så noga.

Ack, hon hade bara en gång varit på varietén, men det var så roligt. Det var med Henrik, strax innan han blef sjuk.

Hennes röst blef osäker, men hon lyckades åter stadga den, och efter ett par frågor till Agathon, började hon berätta om mannens sjukdom och död. Så följde det ena förtroendet efter det andra, om hur hopplöst allt hade sett ut efter mannens död, och alla de bekymmer hon genom-

gått, innan hon slutligen hamnat här och börjat med denna sysselsättning, på hvilken hon hoppades kunna draga fram sig själf och barnet — bara hon lyckades få några kunder.

Agathon passade nu på och frågade efter flickan.

Jo, hon mådde bra, hon var i det inre rummet, och så ropade hon på Signe, att hon skulle komma ut och hälsa på sin farbror — sin riktiga farbror.

Signe kom ut, men var mycket blyg och kände icke alls igen farbrodern. Agathon kände ett ögonblick den lilla handen i sin — den var varm denna gång — men så drogs den genast bort igen och Signe kröp bakom moderns rygg.

Agathon reste sig upp och sade adjö. Svägerskan reste sig äfven, fick tårar i ögonen och frågade så, mycket osäker på rösten, hur det skulle bli med strykningen. Hon ville så ogärna vara efterhängsen, men, om han icke redan hade bundit sig — äfven det allra minsta — hon skulle själf både hämta det och bära det tillbaka. Och hon kunde utlofva den allra största omsorgsfullhet.

Hon gick bort till strykbrädet för att visa honom den skjorta hon höll på att stryka.

Agathon stod och såg på lilla Signe, som nu något öfvervunnit sin blyghet och iakttog honom med stora, tankfulla ögon. Svägerskan kom med skjortan, han såg på den, blef plötsligt helt röd och sade, att han skulle låta höra af sig med det snaraste. Därpå gick han hastigt.

På kvällen inspekterade han sitt förråd af stärksaker, använde till och med ett par timmar att med nål och tråd och sax — mest sax — afhjälpa de värsta bristfälligheterna. Därunder tänkte han på det lilla rummet med sina hvita gardiner och öfverdrag, den hvita skjortan på strykbrädet och svägerskan i sin hvita tröja. Alltihop formade sig så småningom till en melodi, — en liten vit och enkel melodi. Han tog upp sin viol, satte sordinen på och spelade melodien — först bara melodien, sedan med variationer, som äfven de voro hvita. Det hände honom ytterst sällan att spela i ensamheten, ty då blef han efteråt nästan sjuk af slagdängorna på varietén.

Ett par dagar därefter begaf han sig till svägerskan med sina två bästa skjortor i ett paket. Veckan därefter hämtade han dem, kom följande vecka tillbaka med de båda andra, de sämre, och turade så om hvarannan vecka med att bära dit och hämta. Svägerskan försökte först öfvertala honom att hon skulle få hafva besväret med hämtning, men därom ville han icke höra talas. Det föll sig bekvämare för honom på detta sätt.

I början stannade han endast några ögonblick, utbytte några ord med svägerskan, strök Signe utefter det lena håret, frågade hur det var med kunderna, gjorde några reflexioner om väder och vind och försvann därpå hastigt. Så småningom lät han dock förmå sig att stanna en stund, och om svägerskan hade brådt om, satte han sig

i det inre rummet och lekte med Signe, som nu alldeles öfvervunnit sin blyghet.

Kamraterna i den lilla orkestern började snart skämta med »farbror Agathon», som han numera i allmänhet kallades, för den lyx han helt plötsligt börjat utveckla med afseende på linne; alltid fina, hvita skjortbröst och rena kragar.

Farbror Agathon utvecklade i själfva verket ett visst öfverdåd, bytte allt oftare om, infann sig allt oftare hos svägerskan för att lämna eller hämta. Men följden af detta blef, att de fyra skjortorna snart befunno sig i ett bedröfligt skick. En dag måste svägerskan meddela honom, att hon icke vågade tvätta och stärka dem en gång till, hon var rädd att de skulle falla alldeles sönder. Farbror Agathon såg ut som om han själf var nära att gå samma väg.

Tveksamt och på åtskilliga omvägar kom så svägerskan fram med ett förslag, som hon länge hade haft i sinnet. Hon hade ännu kvar en bit lärft, som hon köpt för mannens räkning, och nu trodde hon nästan hon skulle kunna åtaga sig att sy honom ett halft dussin skjortor däraf. Det var ingen brådska med betalningen, fortsatte hon hastigt, hon hade nu lyckats få litet kunder och redde sig ganska bra. Och på det sättet skulle han heller icke så ofta behöfva ha besvär med att bära dem fram och tillbaka.

Farbror Agathon reste sig upp och det kom en mörk skiftning i hans blick. Det hade icke

varit något besvär, sade han och skakade på hufvudet. Nej, det hade icke varit något besvär!

Fru Agathe såg på honom och fortsatte hastigt.

Det var äfven en annan sak, hon velat fråga honom om, och det var om han icke ville komma en och annan gång och hälsa på, äfven om han icke hade någon tvätt att lämna. Lilla Signe var alltid så glad då han kom, och hon hade ju själf så litet tid att sysselsätta sig med flickan. De skulle båda vara så glada om han ville det.

Farbror Agathon såg henne in i ögonen, med denna de godhjärtades misstänksamma blick som är så pinsam att se. Men fru Agathe uthärdade den utan att blinka. Och så klarnade farbror Agathon plötsligt upp, det kom ett nästan ungt uttryck i de slappa dragen, han fattade båda hennes händer och tryckte dem häftigt.

På det sättet fick farbror Agathon ett halft dussin nya skjortor och ett hem, där han alltid var välkommen och där han utfyllde sin tomma ungarleksamhet. Han kom först ett par gånger i veckan, men så småningom blefvo besöken dagliga.

Då han hade ätit sin middag, gick han först hem och hämtade sin fiol och begaf sig så till svägerskan. Där tillbragte han sedan ett par timmar, tills det blef tid för honom att begifva sig till sin varieté. Vanligen tog sig fru Agathe en liten stunds ledighet och satt och pratade med honom, men så måste hon ut till sitt strykbräde och lämnade honom i det inre rummet tillsamman med Signe. De båda hade blifvit mycket goda

vänner; allt det barnsliga, som fanns i så rikt mått hos farbror Agathon, gjorde honom till en förträfflig lekkamrat, lika roande som han själf var road. Och medan de lekte i det inre rummet, stod fru Agathe och strök i det yttre, strök och sjöng. Det började på att gå bra för henne, hon hade fullt upp med arbete och sin rätt goda utkomst, och i samma mån utvecklades ur den betryckta, blyga, rädda kvinnan, som farbror Agathon först lärt känna, en helt annan, en kvinna som var rask, praktisk, arbetsam, alltid glad, alltid med några förståndiga tankar i sitt hufvud och några friska melodier i sin strupe. Äfven hennes yttre hade förändrats, hon började på att bli litet fet, hyn hade fått en kanske väl stark färg af den ständiga värmen, och hon var icke så vacker som förr, men såg i stället treflig och duktig ut. Hon hade så småningom tillvällat sig en beslutanderätt öfver farbror Agathons husliga och ekonomiska lif, hvaraf han befann sig mycket väl. Hans garderob befann sig i ett jämförelsevis godt skick, hans linne utgjorde alla hans kamraters afund. Han lefde betydligt mera regelbundet än förr, gjorde sig numera sällan skyldig till slarf och försummelser och förtärde betydligt mindre spirituosa. Han hyste en ofantlig respekt och stor beundran för fru Agathe; kanske hade han i början tänkt på henne äfven på ett annat sätt, men om så varit, — han var själf icke på det klara därmed — så var det nu förbi; de voro ett par goda vänner, — intet annat.

Lilla Signe var hans ögonsten, den medelpunkt, kring hvilken hela hans tanke- och känslolif rörde sig. Han hyste en fullständigt svärmisk hängifvenhet för den lilla flickan; allt det öfverspända som fanns i hans natur, men som på de sista åren endast tagit sig utlopp i små oregelbundenheter, ett fattigt bohêmelifs tillfälliga utsväfningar, samlade sig åter till en djup, klar ström af ömhet och offervillighet. Det var inga stora saker han kunde göra för henne, — hon begärde ännu endast små, men hvilken rikedom af känsla och fantasi förstod han icke att lägga i dessa småsaker! Han hade hvar dag något nytt åt henne, en liten present om hans kassa tillät det, — en lek, en historia, en liten tanke, som fått lif för hennes skull och som han bar till henne, med en hemlig, glad och förhoppningsfull bäfvan, med en älskares öfverströmmande begär att gifva. Hon var musikalisk liksom modern; för henne spelade han åter sina gamla älsklingsstycken, öfvade sig på dem i ensamheten, försökte återvinna sin ungdoms färdighet, påminna sig de snabba grepp, de fina öfvergångar, den välljudets hemlighetsfulla konst, som han förlorat genom att dag ut och dag in spela samma idiotiska slagdängor. Hans dröm var att skaffa sig en särskild fiol, på hvilken han endast skulle spela för henne, ty han tyckte att hans gamla yrkesfiol blifvit depraverad af det dagliga släpet, förlorat sin rena, kyska ton, sin öfvertygelses värme, sin smidiga känslighet, han tyckte att den sjöng de barnsliga eller svärmiska melodierna med

en gammal rucklares rostiga stämma och oäkta tonfall.

Och flickan var mycket förtjust i sin gamla farbror och tyranniserade honom efter bästa förmåga.

Åren gingo, med små förändringar, som nästan spårlöst försvunno i vanornas och det dagliga enahandans jämna ström. Fru Agathe hade kunnat skaffa sig en bättre, ljusare bostad, och litet af livvets goda tilföll henne numera förutom dess nödortf. Hon blef för hvart år en smula fetare och en nyans rödare, men lynnet var alltjämt friskt och ungt. Farbror Agathon däremot förändrades numera icke alls, de vackra dragen buro alltjämt spår af den härjning de en gång undergått, det var ett märke som icke åter lät sig utplåna, men härjningen skred icke vidare. De svarta, hängande mustascherna och det blygsamt artistiska håret grånade icke, de sydländskt mörka ögonen — ett arf af fadern — hade en ung blick, som förvånade, när man kom att fästa sig vid den. Det enda gubbaktiga hos honom voro några djupa rynkor i pannan, och så hans sätt att snusa. Han spelade alltjämt på sin varieté, med den skillnaden blott att den nu hade flyttat in i en ny, praktfull lokal, suddade en smula nu som förut, om kvällarna efter föreställningens slut, men tillbragte fortfarande alla sina lediga stunder om dagarna hos fru Agathe och Signe.

Signe växte upp, men det märkte icke de båda gamla. Hon började skolan, den första vintern

följde farbror Agathon henne dit på morgonen och hämtade henne på middagen, och hans hjärta slog af stolthet då han märkte att man vände sig om och såg efter dem på gatan. I den ena handen bar han hennes skolböcker, i den andra höll han hennes lilla handskbeklädda hand. Fru Agathe var litet svag för att styra ut sin flicka, och Signe var mycket fint klädd, nästan som förmöget folks barn; farbror Agathon däremot utmärkte sig för en resignerad luggslitenhet; man kunde icke undgå att fästa sig vid det egendomliga paret. Om eftermiddagarna läste han läxorna med henne och steg själf upp litet tidigare om morgnarna för att hjälpligt reparera sin förfallna skolbildning. Om söndagarna gingo de alla tre ut och promenerade, när vädret så tillät, i stadens omgifningar. Någon gång voro fru Agathe och Signe bortbjudna och då hade farbror Agathon en trist söndag, annars hände det äfven att de gingo på operan, tredje radens sida, och då kom han och hämtade dem efter spektaklets slut.

Ett par gånger hade fru Agathe föreslagit, att de skulle gå på varietén där han spelade, men därom ville han icke höra talas. Då fru Agathe hade envisats, ty hon tyckte att detta var en något pjåskig idé hos farbror Agathon, hade han ändtligen svarat, att om hon ville komma så stod det henne fritt, men tog hon Signe med sig, skulle han aldrig förlåta henne det. Då blef fru Agathe sårad och var sig icke lik emot honom under flere dagar; så gick det öfver igen och det blef aldrig

mera tal om den saken. Det var den enda allvarliga oenighet, som någonsin uppstått mellan dem; annars tyckte nog fru Agathe ibland, att han skämde bort flickan och satte henne öfverspända idéer i hufvudet, men det nöjde hon sig med att i tysthet motarbete.

Signe blef konfirmerad, slutade skolan och började hjälpa modern med strykningen. Hon hade rännt upp till en lång, gänglig flicka, fräknig, tafatt, med kantiga åtbörder och en skarp röst. Äfven hennes lynne förändrades, hon blef retlig mot modern, och farbror Agathon behandlade hon med en öfvermodig hänsynslöshet. Han led däraf, men led i tysthet, och hvad som nästan plågade honom mera var att känna hur hon växte ifrån honom, undandrog sig hans förtroende, icke längre fann något nöje i hans sällskap, och med likgiltighet upptog alla hans bemödanden att behaga henne.

Detta varade något öfver ett år. Så inträdde en annan snabbare förändring. Fräknarne försvunno, den gängliga figuren blef fyllig och smidig, de kantiga rörelserna fingo behag, och lynnets ojämnheter verkade tilldragande i stället för frånstötande. Knoppen slog ut. Signe blef kvinna. Farbror Agathon såg, hur undret skedde framför hans ögon, och han föll ned och tillbad. Han var beredd att svära på, att aldrig ett skönare löfte fått en skönare uppfyllelse; det var som om han sett den lilla sexåringen, hvilken han först skänkt sitt hjärta, träda emot honom i en förklarad gestalt; mellantiden plånades ut ur hans minne, han tyckte att

han ånyo upplefde något förflutet, endast uppflyttadt i en högre sfer. Han återfann de stora, mörka ögonen med deras oskyldigt frågande blick, det veka, känsliga draget kring munnen, sväfvande mellan gråt och löje, hårets mjuka fall öfver den klara pannan, stämmans vackra, flyktiga skiftningar, allt det som tjusat honom hos barnet, hvilket en gång smög sin kalla hand i hans; han återfann allt detta, men det var på samma gång nytt, underbart och märkvärdigt. Den egendomliga frändskap, som finnes mellan det späda barnet och den späda kvinnan, fängslade honom med en trollmakt, i hvilken gammalt och nytt smält samman till en gåtfull förening.

Och farbror Agathon togs åter till nåder, fick åter vänliga ord och vänliga blickar, hugnades med småleenden, ja, äfven någon gång med en dotterlig smekning. Det var en underton af hyllning i hans farbroderliga ton, en skiftning af riderlighet i hans faderliga sätt, en stilla glöd af beundran i hans trofasta blick, som smekte det unga sinnet med en svag doft af rökelse, och som hon kände sig hågad att belöna en och annan gång.

Det var en lycklig tid. Farbror Agathon sudade icke mera om nätterna, utan gick direkt hem från varietén, för att spela unga melodier på sin gamla fiol, innan han somnade in till underliga drömmar. Aldrig i sitt lif hade han drömt så underligt, men aldrig mindes han sina drömmar då han vaknade.

Då sänkte sig plötsligt ett tungt, mörkt moln öfver denna lycka. Hvarifrån det kom, det visste han icke, icke heller hvad som framkallat det. Han kände det i luften innan det ännu var där, det förebådade sig genom en oro utan skäl, en pinsam känsla af tvång, en oförmåga att tala gladt och obesväradt, och det närmade sig, gjorde luften allt tyngre och skummare, tills det slutligen låg mörkt och ogenomträngligt öfver deras hufvuden, ett ständigt hot som aldrig bröt ut. Han såg de båda kvinnorna gå där bleka och förstämnda, han kände att samtal afbrötos då han kom, och att de talade med honom om saker, vid hvilka de blott med svårighet kunde fästa tankarna. Han sporde med sina blickar, men man undvek dem. Han riskerade ett par öppna frågor, men fick svar som voro stängda i dubbla lås, han höll sig borta ett par dagar, men man yttrade ingen förvåning däröfver. Han förtärdes af oro för dessa båda kvinnor, som voro allt för honom, och han led än bittrare af att se sig utestängd från deras förtroende. Och det var något särskildt med Signe, något i hennes väsende, hennes blick, hennes gång, som stundom kom blodet att rusa upp åt hufvudet på honom och hans händer att knyta sig.

Detta varade en hel månad; för farbror Agathon var den lång som ett år. En eftermiddag, då han kom som vanligt, var Signe ute; fru Agathe tog emot honom med ett ansikte som strålade. I samma ögonblick var allt glömdt, han fattade båda hennes händer och tryckte dem våldsamt, i det

han stammade några meningslösa ord. Äfven hon blef rörd, och det gick om en stund, innan de kunde förklara sig.

Slutligen sade fru Agathe:

»Ja, min käre vän, jag har en stor, en märkvärdig nyhet att berätta dig — kan du gissa hvad?»

Farbror Agathon såg leende på henne och skakade på hufvudet.

Och långsamt, med betoning på hvarje ord, fortsatte fru Agathe:

»Signe har förlofvat sig!»

Farbror Agathon såg fortfarande på henne, som om han icke hört eller icke förstått; men leendet bleknade långsamt bort på hans läppar.

»Förlofvat sig?» upprepade han slutligen med tjock, hes stämma.

»Ja. Du tror det icke! Ack, jag tror det knappast själf, men det är sant i alla fall. Det blef afgjordt i går, och... och... jag är så... så lycklig.»

Hon brast plötsligt ut i gråt, försökte behärska sig, stammande några ohörbara ursäkter, men gaf sig så motståndslöst hän åt det våldsamma utbrottet af en länge kufvad ångest.

Hon grät först hejdlöst och med snyftningar, som skakade hennes kropp. Så småningom blef dock gråten lugnare, och tårarna runno lätt och ymnigt, utan någon ansträngning.

Farbror Agathon satt och såg på henne, men han rörde sig icke, yttrade icke ett ord af tröst eller medkänsla. Blekheten hade spridt sig öfver

hela hans ansikte, hans blick hade ett sjukt, miss-
tänksamt uttryck.

»Ack, jag är en toka,» snyftade fru Agathe,
»men det är glädjen.»

»Ja så, du är så glad,» sade farbror Agathon
med en torr, skarp stämma, i hvilken det klang
igenom ett hån.

»Skulle jag inte vara glad, en sådan oväntad . . .»
Hon afbröt sig tvärt, torkade sina kinder, betvang
snyftningarna och fortsatte med lugnare röst, men
utan att se på honom:

»Det är ett mycket godt parti, bättre än hvad
man kunnat önska, en ung banktjänsteman, af
god familj, med en vacker framtid säger man.»

Hon tvang sig att se på honom, men vände
åter hastigt bort sina ögon, besvärad af hans blick.

»Jag gratulerar!» sade farbror Agathon med
samma skarpa, hånfulla klang i rösten.

»Vi ville inte säga någonting åt dig, innan
det var afgjort,» sade hon skyggt.

»Naturligtvis!»

Det uppstod en långvarig, pinsam tystnad.
Slutligen frågade farbror Agathon.

»Hur har ni lärt känna honom?»

»Han är en af våra gamla kunder,» svarade
fru Agathe, »och Signe brukade gå dit med hans
stärksaker.»

Fingrarna på farbror Agathons vänstra hand
knöto sig, men det blef omedvetet till ett fiol-
grepp. Han gjorde ett försök till en skämtsam,

cynisk flöjtning, men det utmynnade blott i en tyst, stelnad grimas.

»Ja så, hon gick till honom med hans stärksaker. Jo, jo, man skämmer bort sina fina kunder!»

Han kände sig uppfylld af en känsla liknande hat mot sin gamla väninna, och han hviskade inom sig själf, med orörliga läppar:

»Kopplerska! Kopplerska!»

Men nu blef fru Agathe ond, ond på fullt allvar, därför att han icke ville förstå henne, därför att han tvang henne att utsäga det, som han borde kunnat bespara henne den öppna bekännelsen af, — ond och på samma gång förvånad; hon hade aldrig kunnat föreställa sig att han skulle upptaga det på detta sätt. Hon kände icke igen honom, hvad gick det åt honom?

Men i och med detsamma försvann hennes blygsel, hon återvann sitt trygga, naturliga sätt, och såg med sin vanliga fasta och klara blick på honom, i det hon resolut gaf sig in på det ömtåliga ämnet.

»Stackars flicka,» sade hon, »hon har varit alldeles förtviflad, och jag var rädd för — jag vet icke hvad. Ack ja, det har varit en svår tid. Och inte vågade jag förebrå henne någonting, för då blef hon trotsig, och jag förlorade alldeles händer med henne. Och att säga något om honom var ändå värre, — »hon älskade honom och hon tålde inte, att man skymfde honom.» Och inte heller hade jag hjärta till det, så förtviflad som hon var. Det var ju också mitt fel, jag borde ha sett bättre

efter henne, ty hur det är i alla fall — ungdom är ungdom.»

Farbror Agathon nickade och log, ett hoppöst, skärande löje.

»Men så härom dagen, då jag fått veta, att olyckan var fullständig, då tog jag Gud i hågen och gick upp till honom, och — och, ja, gudskelof, han handlade som hederlig karl. Och det bästa af allt är, att jag tror han icke gör det af tvång, han är allvarligt fästad vid henne, han håller så mycket af henne, att han inte bryr sig om mesalliancen.»

Farbror Agathons blekhet förbyttes till en mörk rodnad och han reste sig häfligt, hotande.

»Mesalliancen!» utbrast han, »hvad menar du med det?»

»Herre gud, det förstår du väl, att det är en mesalliance för honom, en fattig flicka, en strykerska »

Farbror Agathon skrattade till, men svarade ingenting, utan gick ifrån henne, bort till fönstret, där han ställde sig och stirrade ut på gården. Ett par barn lekte där; deras bleka, magra ansikten syntes honom så fula, så vämjeliga, deras skratt så falskt, deras åtbörder så tölpiga, så osköna, att han formligen led däraf.

Det där är då lifvet! tänkte han, men endast flyktigt och förströdt, och snart skymde Signes bild åter bort barnen för honom.

»Hvad heter han?» frågade han efter en stunds tystnad.

»Herr Hull, Karl Hull.»

»Hull, Hull,» upprepade han halfhögt för sig själf.

Fru Agathe betraktade honom, allt mer och mer förvånad. En underlig, sväfvande, orimlig misstanke flög genom hennes sinne. Hon steg äfven upp, gick till honom och lade sin hand på hans axel.

»Hvad är det med dig, Agathon?» frågade hon.

»Ingenting!» svarade han kort, utan att se på henne, och gjorde en otålig rörelse med axeln, för att skaka bort hennes hand.

»Signe kommer strax hem,» fortsatte hon, »hon har varit så rädd för hvad du skulle . . . försök att säga henne ett vänligt ord!»

»Kommer — hon hem?» Han kunde icke förstå sig att säga hennes namn. Han såg mekaniskt på klockan och sade brådskande:

»Nej, nu får jag lof att gå!» Det kom något skyggt, ängsligt öfver hans väsende. Hans blickar irrade oroligt omkring.

»Agathon, hvad är det med dig?» upprepade hon starkare.

»Med mig? Ingenting!» Men i detsamma mötte hans blick hennes, och den forskande frågan däri tvang hans att bekänna. Deras blickar trängde så djupt in i hvarandras, att det skymlade för dem, farbror Agathon log ett blekt, hjälplöst leende, sade ett ohörbart: »adjö» och gick.

Fru Agathe stod orörlig kvar och stirrade på dörren, som stängts efter honom!

»Stackars farbror Agathon!» mumlade hon sakt.

Men så blef hon plötsligt ond på honom igen, alldeles som under samtalet, och det ingick något af en personlig förbittring i hennes vrede.

»Det är rätt åt honom,» tänkte hon, »då han är ett sådant nöt, — gå och bli kär i en flickunge, som kunde varit hans dotter. — Som varit hans dotter!» kom det sakta efter i tankarna, och med den tanken skymtade det fram andra, som syntes henne välbekanta och dock främmande, tankar, hvilka hon en gång sörjt som dödfödda, men som nu stodo vuxna och med lifvets märke inför henne. Och dock icke riktigt lefvande, tankevålnader, som lefvat ett hemligt, osedt, af henne själf icke anadt lif.

Hur kom det sig att hon stannade framför spegeln? Hon stod där länge och betraktade sin grofva, numera något böjda gestalt, och ansiktet med den röda hyn och håret som grånat starkt vid tinningarna. Och då försvann åter hennes vrede, och hon uppfylldes af ett djupt, men vanmäktigt, tröstlöst medlidande, och hon satte sig ned och grät, hon visste icke öfver hvad, öfver honom, öfver sig själf, öfver Signe kanske äfven, öfver lifvet, skulle hon kanske hafva sagt, om någon frågat henne.

Men då Signe kom hem, var hon lugn igen och det syntes icke några spår af tårarna på hennes ansikte. På dotterns frågor, om farbror Agathon varit där, svarade hon ja, och berättade så, att han nu visste allt.

»Allt?» upprepade Signe och blef blossande röd.

»Ja,» svarade fru Agathe, »jag ansåg inte att vi hade rätt att dölja det för honom.»

Dottern hade ett häfligt svar på tungan, men hon betvang sig, och frågade endast:

»Nå?»

Hennes blick var forskande, på ett alldeles särskildt sätt forskande, tyckte fru Agathe, och hon undrade om Signe hade anat något.

»Du menar, hur han tog det,» svarade hon, »Å, han blef öfverraskad förstås, och ledsen också, mest tror jag, för att vi döljt det för honom. Men det blir nog bra igen, bara han får tid att sätta sig in i det. Han ville visst inte träffa dig nu med detsamma.»

Signe stod och betraktade tankfullt sin ena fot, som hon böjt upp under kjortelfällen och vände af och an på hälen. Hon var vacker som en nyss fullt utslagen blomma. Ett par dagars lycka hade förjagat spåren af hvad hon förut genomgått. Till och med i detta ögonblick, då obehagliga tankar upptogo henne och kommo henne att smått rynka pannan, lekte ett hemlighetsfullt leende på hennes läppar. De djupa skuggorna under ögonen gifvo hennes ansikte ett smäktande uttryck.

Plötsligt kastade hon upp hufvudet, gjorde en åtbörd af ungdomlig bekymmerslöshet, och gick in i det inre rummet, efter att hafva sett på modern med en flyktig blick, som icke förrådde någonting.

Denna såg efter henne, betraktade den smärta, smidiga gestalten, som hade fått något egendomligt

mjukt, varsamt i sina rörelser, den hvita halsen, som lyste fram under det burriga nackhåret. Efter några ögonblick hörde hon henne sjunga där inne.

Då kände sig fru Agathe för första gången i sitt lif gammal, — gammal på fullt allvar, utan återvändo, utan undanflykt, nästan utan bitterhet, hon erfor för första gången ålderdomens resignation. Och med en suck, som var ett sista farväl åt — gud vet hvad för aflägsna blåa drömmar, slätade hon sitt hår och gick till sitt arbete.

* * *

Då farbror Agathon kom ut på gården hade han så brådt om, att han höll på att stupa på den ena af barnungarna. Utkommen på gatan kastade han en skygg blick åt båda sidor, gick så hastigt till närmaste tvärgata, slog in på den och saktade först sina steg, då han var ett par kvartér borta. Han hade känt en fullständig ångest för att han skulle möta Signe.

Det var vid femtiden på eftermiddagen. Skymningen stod redan på gränsen till mörker, gaslyktorna voro tända, bodarna började upplysas, den att börja med glesa folkströmmen på gatorna blef allt tätare.

Farbror Agathon vandrade fram utan mål, uppsökande de mest trafikerade gatorna. Han kände behof af omväxling. Han betraktade folkhvimlet, stannade ibland och tittade på bodfönstren, lyssnade på vagnsbullret och människosorlet. Det

föreföll honom som en så besynnerlig inrättning alltsammans. Men han tordes icke låta sin blick hvila länge på ett och samma föremål, ty då undandrog tanken sig dess grepp och smög in på en väg, där det lurade ångest; han flyttade den oupphörligt. Och på samma sätt kände han det som en fara att stå stilla. Hans räddning, hans enda räddning från den där ångestens väg, som väntade på honom, var omväxling, det kände han, men han kände äfven, hur denna omväxling sakta, obevekligt skred in i tomt, mörkt, dystert enahanda.

Han hörde ett tornur slå sju, och han kom att tänka på, att det var på tiden för honom att bege sig till varietén. I det samma slog det honom att varieté just betyder omväxling. Där hade han ju, hvad han sökte, — han var ju så att säga bunden vid sin egen räddning, kunde icke undgå den om han äfven ville. Så vist hade försynen ställt för honom. Han skrattade, — tänk, att det aldrig förr hade fallit honom in att varieté betyder omväxling! Men så småningom började detta sammanträffande göra ett hemskt intryck på honom. Med en hemlig räddhåga gick han och hämtade sin fiol samt begaf sig till varietén.

Han satte sig på sin plats i orkestern och stämde sin fiol. En känsla af bitter ömhet vaknade inom honom, då han drog de första stråkdragen, en ömhet för denna lilla trälåda, som kunde sjunga så vackert och var tvungen att gnissla så fult; han smekte med blicken de fina, underliga, svängda formerna, lät fingrarna glida uppför strän-

garne och tyckte sig känna, hur de skälfdde under hans beröring, — han lade sitt öra intill instrumentet och tyckte sig förnimma en fjärran susning af ofödda melodier, eller af melodier, som länge sedan dödt och förklingat, — liksom man hör hafvet susa i en snäcka. Han tyckte att den var ett lefvande väsen, förenadt med honom af hemlighetsfulla band; han fick tårar i ögonen som om han träffat en gammal kär, länge förgäten vän.

Kapellmästaren knackade och höjde taktpinnen. Farbror Agathon satte fiolen till hakan, gaf den en liten tryckning och höjde stråken med en mjuk, vacker, ungdomlig rörelse.

»Nu ska' vi spela varieté!» hviskade han sakta.

Det första numret var en marsch. Farbror Agathon spelade den första fiolstämman med en eld, ett lif, som ryckte kapellmästaren och de andra musikanterna med sig, och som, då de slutat, inbragte dem en applåd från publiken.

Farbror Agathon såg stolt och föraktligt ut öfver salongen. Bifallet beredde honom ett slags hämndens tillfredsställelse.

»Ja, mitt herrskap, det är varieté, det!» mumlade han.

Så följde slagdänga på slagdänga, ackompanjerande upptågen på scenen. Men farbror Agathon fann denna kväll en underlig njutning i att spela dem. Inom honom klingade de vildt och lössläppt, med hån och skratt, trots och jubel. Han tyckte att han nu för första gången förstod det språk de talade. Det var icke alls det, som

människorna trodde sig höra, det var alldeles motsatsen. Det var förtviflan, en förtviflan, som skratade för att icke brista ut i gråt, — åhej! — en munter, lustig förtviflan! Det var en clown, som gjorde bocksprång, medan hans bröst skälfdde af snyftningar. Det var ett skonlöst begabberi af dessa människor, som sutto där rundt omkring honom, och det var ett präktigt spratt att narra dem att skratta däråt.

Han kände sig feberaktig och blodet brände i hans ansikte.

»Varieté, varieté!» hviskade han mellan hvarje nummer och knäppte på sin fiol.

Kamraterna sågo på honom och skrattade. I kväll hade farbror Agathon tagit sig litet för mycket till bästa!

Under rasten gick han ut i schweizeriet och drack två glas whisky. Ett par kamrater försökte få honom att slå sig ner vid deras bord för att få skämta med honom. Han satt några ögonblick och hörde på dem med en frånvarande, stirrande blick; så brast han ut i ett tyst, invärtes skratt, som gjorde dem helt förstämnda. Men skrattet upphörde lika plötsligt, som det börjat; han reste sig upp, sade i en tankfull, begrundande ton: »Ja ja, mina vänner!» tycktes leta efter fortsättningen, men fann den icke, vände sig bort och gick ifrån dem.

Då han återigen satt på sin plats i orkestern och stämde fiolen, hade hans sinnesstämning alldeles slagit om. Nu hatade han den i stället och han måste göra våld på sig för att icke slå den

i golfvet Hvarje stråkdirag skar igenom honom som ett sågblad, slitande i nerver och fibrer. Under det andra numret, — det var en tysk sångerska som föredrog några visor, — kom han att för första gången på kvällen se upp på scenen. I detsamma skakades han af en frossbrytning och tappade takten. Han hade sett, alldeles tydligt sett Signe stå där uppe, med bara armar, med korta kjolar, leende sitt vackra, kyska småleende och görande en ohöfvisk åtbörd. Han såg hastigt bort igen och stirrade på noterna. Men äfven de förvandlades, — blefvo små kvinnofigurer, som hoppade, dansade och gjorde ohöfviska åtbörder. Han visste icke längre hvad han spelade, — han satt i en dödlig ångest, att han icke skulle kunna hålla ut ända till slutet.

Då föreställningen äntligen var förbi, gick han in på en krog, drack ett par glas brännvin och gick så direkt hem. Den spirituosa han förtärt, förmådde icke grumla hans tankar, berusade honom icke, den gaf honom endast kraft att ännu en tid skjuta ifrån sig, hålla på afstånd denna enda, förfärliga tanke, som väntade på honom, — han visste, att den väntade på honom.

Då han kom hem, kände han sig dödstrött till kroppen. Han klädde af sig i mörkret, lade sig och domnade genast bort. Han trodde han skulle somna, — och han andades ut i en suck af lättnad.

Då, just i det ögonblick, då medvetandet flöt ut i mörker, smög den sig öfver honom, — tanken,

sög sig fast vid hans hjärna, tog honom i sitt våld, — och han såg, — såg med sin inre blick, som icke kunde blunda för synen, Signe, sin egen Signe i en främmande mans armar. Och denna syn förföljde honom genom natten, han vred sig i sin säng, och han led alla svartsjukans bittraste, mest förnedrande och hopplösaste kval.

Men äfven den natten tog en gång slut och en ny dag bröt in för att gå sin oundvikliga gång. Han lyckades slutligen få sofva ett par timmar på morgonen; då han vaknade var det full dag.

Han såg sig omkring i rummet; allt hvad han såg, de gamla, nötta möblerna, alla de spillror, som han räddat ur sitt lufs skeppsbrott, gjorde ett underligt, främmande intryck på honom; han såg dem liksom i ett långt fjärran, han hörde icke längre samman med dem, tyckte han.

Han kom plötsligt att minnas barnen från i går, — de bleka, fula barnen, som lekt på gården, och så mindes han sin egen barndom, sina drömmar, sina förhoppningar, — men äfven dem, som om de varit en annans, som om de icke längre hörde samman med honom. Han undrade ibland öfver att han kände sig så lugn. Hvad männe det kunde innebära?

Han steg upp och klädde på sig, — klädde sig rent från topp till tå. Då han tog fram stärkskjortan ur byrålådan, lade han märke till att det var den sista. Han smålog, det gjorde på honom intrycket af ett betydelsefullt omen. Så undrade han, om det kanske varit Signe, som strukit den.

Han betraktade vecket, — det var så rent och hvitt! »Så rent och hvitt!» En rysning skakade honom, och han slöt hastigt ögonen. »Nej, han ville icke tänka på detta! — Rent och hvitt, såsom hans Signe varit.»

Ja, han intalade sig, att det var Signe, som strukit det. Det var det sista hon gjort för honom, det sista minne han hade af hennes hand, och det var ännu rent och hvitt. Rent och hvitt! Han tryckte med en kväfd snyftning sin kind mot det svala, släta vecket.

Då han klädt sig, tänkte han först, af gammal vana, gå ut och äta frukost. Men då han redan var i dörren, hejdade han sig. Hvad tjänade det till? Äta frukost, — å nej, det var en plåga han kunde bespara sig.

Han stängde åter dörren, och läste den i lås. Så såg han sig omkring i rummet, — hvad var det han skulle göra? Hans blick föll på fiolfodralet, som stod på en stol. Han öppnade det, tog fram fiolen och stråken, satte sig, förde fiolen upp till halsen men lät den åter sjunka och föll i tankar.

Det var underliga, sväfvande, halft formlösa tankar, omfattande på en gång det förflutna och det närvarande, rörande sig på skiljogränsen mellan fantasi och verklighet. Han tyckte att hans fiol där var en sinnebild af hans lif, nej, var själfva hans lif, — ett sällsamt formadt ting af gåtfull innebörd. Han såg icke längre på den med vanans blinda blick, den var icke längre för honom den skamfilade kamraten i ett glädjelöst släplif, det

verktyg, hvarmed han förtjänade sitt uppehälle, — dess svängda linier läto ana en mystisk mening, dess fantastiska byggnad var det synliga uttrycket för ett hemlighetsfullt, inneboende lif. Generation efter generation hade trefvat på dessa former, under en långvarig, tålmodig kamp med det motsträfviga materialet, med sina egna dunkla syften, sökt skapa en värdig bostad för sina skönaste drömmar, sin finaste längtan, sina flyktigaste känslor. Och människosjälar hade gråtit och jublat inom dessa väggar, och det hårda trädet hade blifvit känsligt för själens lidelser och bevarade ännu i sin resonans minnet af dessa sorger och fröjder som ett slumrande välljud.

Och så hade äfven en gång hans själ tagit sin bostad däri, hoppats och drömt och längtat, och sträfvat efter att utveckla sig till den rika, fulltoniga melodi, som var syftet med hans lif.

Men syftet hade icke blifvit fylldt, denna väljudets bostad hade blifvit förnedrad till ett andefattigt handtverk, och den rena resonansen hade förstämmts af missljudande slagdängor.

Då var det som själen flydde därifrån, — under många år var den borta, försvunnen, — den var död, trodde han själf. Men se, en dag mötte den honom åter, lefvande i en flickas gestalt. Fiolens själ hade blifvit Signe. Sådan var det han sett henne växa och utveckla sig, så var det han hade älskat henne, som förkroppsligandet af den melodi, han aldrig kunnat gifva tonernas lif.

Men nu hade äfven den brustit sönder i ett skärande missljud, en annan hade röfvat den, — den fanns icke mera för honom. Signe var icke mera hvad hon varit, kunde aldrig bli det mera, — den rena, skära tonen var förstämnd, kunde aldrig mera klinga som förr.

Och nu satt han där åter, ensam med sin gamla fiol. Månne själen hade återvändt till den igen, ånyo uppsökt sin gamla bostad, sedan den lidit skeppsbrott äfven där ute i lifvet?

Han lät stråken sakta glida öfver strängarna, — men han tyckte det skar ett biljud igenom från gårdagens melodier. Och långsamt och metodiskt började han att putsa fiolen, tog bort de gamla strängarna, rensade hvarje nåt, hvarje springa från damm och smuts som samlat sig där, gned den blank och glänsande, satte nya strängar i. Han sysslade med detta arbete större delen af förmiddagen.

Så stämde han fiolen, och letade fram en gammal stråke som han icke på många år användt. Och så spelade han igenom allt hvad han kunde minnas af sin gamla, fina repertoire, — de stycken som han haft kärast; minnet svek honom allt som oftast och det blef endast spridda fragment; och ofta, då melodien ljöd hel och klar inom honom, svek handen och mäktade icke tolka den.

Han lät fiolen åter sjunka. Å jo, kanhända att själen kommit åter, men den var gammal och trött och längtade efter att hvila. En stackars

fattig själ, som blott kunde snyfta och småle; klangen var borta, såväl i dess sorg som i dess jubel.

Han kom att tänka på sin plats i orkestern, den nötta stolen och notställaren med sina slitna häften, — och han såg framför sig en lång, tröstlös räcka af kvällar, då han skulle sitta där inne och ackompanjera den mänskliga dumheten, — han som en gång haft så vackra melodier i sitt bröst.

»Å nej,» sade han sakta och bestämdt, »å nej!»

Och ännu en gång satte han fiolen till hakan och spelade den lilla melodien, som han komponerat, när han första gången varit på besök hos fru Agathe, den hvita melodien med de hvita variationerna.

Och då den sista tonen förklingat, satte han fiolen mot knät, och med ett hårdt grepp bröt han sönder den Bitarna föllo ur hans hand, ned på golvet.

Orörlig satt han kvar och såg på dem, — känslolös och kall. Nu var det gjordt, — hvad som återstod, det syntes honom så lätt, så naturligt. Han ville endast vänta på mörkret.

Tiden gick, han hade icke längre någon förnimmelse af den. Han tänkte icke på något, kände intet, — han hade endast medvetande af sig själf som af en redan död människa, som satt och stirrade på bitarna af det, som en gång varit hennes själ.

Plötsligt tyckte han, att någon ropade på honom. Han reste sig hastigt upp, lyssnade. Nej, det var ingenting. Han såg sig omkring, — det

var skumt i rummet, skenet af en gaslykta lekte på taket.

»Ja så,» tänkte han, »det var det. Tiden är inne.»

Han tog på sig rock och hatt. Men just när han skulle gå, tyckte han att han hade glömt något. Han såg sig omkring, — hans blick föll på bitarna af fiolen. Ja, det var det! Han letade fram en gammal tidning, lade varsamt in den sönderslagna fiolen i den, tog paketet under armen och gick.

Då han kommit ner på gatan, tvekade han ett ögonblick, men gick så utåt stadens norra utkant. Han gick fort, — han tyckte, att gaslyktorna förföljde honom. Ändtligen såg han en mörk landsväg framför sig, och med en suck af lättnad slog han in på den, glad att få dölja sig och sin misère i mörkret. — — — — —

Först fram på våren fann man hans lik uppflutet i Brunnsviken. Då hade Signe varit gift i två månader. Fru Agathe hade slutat att stryka och bodde hos svärsonen. Men hon hade äfven slutat att sjunga och åldrades hastigt.

TVÅ VILJOR.

Sten Furus ansikte var som ett innehållsrikt konstverk i ett otacksamt, motsträfvigt material. De grofhuggna, stela dragen, hvilkas liniespel endast långsamt och antydningssvis gån uttryck åt växlande själsrörelser, ögonens gråblå, mera iakttagande än talande blick, munnens aldrig fullt frigjorda leende, bildade ett helt som imponerade såsom det levande vittnesbördet om en stark, stridig vilja. Det var viljans makt, som format och präglat detta ansikte, framhäft pannans rika struktur, dragit ögonbrynens fasta, men stela linie, gräft de djupa veck och fåror, som äro de inre stridernas synliga ärr, — viljans makt långt mera än tankens, eller de yttre inflytelsernas. Därför var det intryck det gjorde hufvudsakligen ett imponerande, icke ett upplyftande och befriande. Man sade icke: hvilket präktigt ansikte! utan man sade: hvilket präktigt ansikte detta skulle kunna vara: — ty något fattades där: den sista fulländningen, den jämvikt mellan medel och syfte, som är hvad vi kalla skönhet.

Sten Furu hade velat mycket, önskat mycket, åtrått mycket och äfven nått mycket, ty han hade aldrig syftat utöfver sin viljas bärkraft och sin förmågas räckvidd, snarare något närmre, något nedom. Han hade aldrig eftersträfvat det skenbart omöjliga, aldrig ansträngt sig till det yttersta, det hade hos honom alltid funnits ett öfverskott af krafter kvar, som icke togos i anspråk. Det högsta låg för honom alltid inom synhåll, det största kunde alltid mätas med de mått som stodo honom till buds. Han var en människa, som haft stora fordringar, starka begär, rika gåfvor och en eggande ärelystnad, — men han hade icke haft några drömmar, så snart han eftersträfvat något tog det alltid konkret form för hans sinne; hans tanke saknade så att säga oändlighetsbegreppet och hans vilja oändlighetssyftet.

Men inom de gränser, hvilka den icke kunde eller åtminstone aldrig försökt att öfverskrida, hade denna vilja gjort sig gällande med öfverläghetens makt, böjt andra viljor efter sina syften, lagt stenarna till rätta för hans fötter och skakat ned i hans öppna händer de frukter han åtrådde. Han hade sällan erfarit misräkningen af att icke vinna hvad han önskade, men själfva vinningen hade ofta varit en misräkning för honom. Dock hade detta aldrig stäfjat hans begär, snarare ökat dem, fastän de, begränsade på samma sätt som hans förstånd och hans vilja, aldrig eftersträfvade det nya, obekanta, utan endast det gamla, kända i en större grad. Och så betecknade perioderna i

hans andliga tillväxt icke olika utvecklingsstadier utan likartade aflagringar, endast allt större och större.

Hade nu denna tillväxt nått sin kulmen, eller var hans vilja trött, hans åtrå mättad? Så föreföll det honom själf vid fyrtio år. Det var som om han plötsligt, utan öfvergång, utan varnande förkänsla blifvit gammal, som om hans lif nått sin höjdpunkt och nu åter föll, icke i en långsam kurva utan som den lodrätt uppåt kastade stenen. Förändringen var så hastig, så fullständig att den skrämde honom. Han hade hittills alltid varit van att taga emot af lifvet, förlusterna hade han aldrig märkt, därför att det blott var möjligheter som han förlorade. Men nu erfor han för första gången förlusten af något verkligt, något som han redan ägde. Hans första känsla var en klarsynt häpnad öfver att han icke ägde mera, icke var rikare, men den undanträngdes snart af en ångestfull fruktan för att förlora detta. Och under intrycket af denna fruktan tog hela hans själslif en annan riktning; i stället för att vinna sökte han nu bevara, i stället för att utvidga sökte han nu att omgärda. Hvad som förut syntes honom som ett band, en hämsko, syntes honom nu ett skydd, en säkerhet, han erfor den åldrandes begär att bädda omkring sig med det den unge kastat ifrån sig som hindrande bördor.

Vid denna tidpunkt sammanträffade han åter med en kvinna som en gång spelat en roll i hans lif. Hon hade beredt honom den enda missräk-

ning, som han själf erfarit som sådan och som lämnat några spår efter sig i hans sinne.

Han var den tiden 25 år och hade erfarit sötman af de första framgångarna. Han hade gjort det rönet att den viljekraft, af hvilken han själf visste sig vara i besittning, utöfvade en rent impulsiv inverkan på de människor med hvilka han kom i beröring, — och på samma gång han använde sig däraf för att röja väg åt sig, roade det honom, ung och en smula ödslande som han ännu var, att experimentera med sin makt äfven utan direkt syfte.

I de kretsar, där han umgicks, träffade han då en ung flicka, Mary Hall. Hon var tjugu år, dotter till fattiga föräldrar och höll på att utbilda sig till pianist. Det var hennes musikaliska begåfning som skaffat henne tillträde till umgängeskretsar, dit hon annars icke hörde.

Hvad som först fäste Sten Furus uppmärksamhet på henne var den osökta naturlighet med hvilken hon fann sig tillrätta i en ställning, som för de flesta skulle varit ömtålig och rik på små förödmjukelser. Han såg äfven att man bemötte henne med en förbindlighet, större än denna ställning i allmänhet brukade anses kräfva, och att, då man tog hennes talang i anspråk, det alltid var som om man begärde en gunst, icke fordrade en rättighet. Och detta fast hon aldrig nekade, alltid med samma glada beredvillighet satte sig till pianot och spelade så länge man önskade. Sten Furus erfarenhet talade snarare för att denna tjänst-

villighet skulle haft en annan följd, och han blef nyfiken på, hvar hemligheten här kunde vara att söka.

Han hade blifvit presenterad för henne första gången de voro tillsamman, men då endast utbytt några betydelselösa fraser med henne. Han hade därefter frågat den som presenterat honom, en äldre officer, som ännu omstrålades af ett gammalt Don Juansrykte, hvem hon var.

»En ung lofvande pianist,» blef svaret, »och dessutom en förtjusande flicka!»

Värmen i detta senare omdöme förvånade Sten Furu, ty han hade icke alls fått något intryck af detsamma, och han betraktade henne åter med större uppmärksamhet.

Det var ett tämligen oregelbundet ansikte, som möjligen kunde göra anspråk på att kallas täckt, men ingalunda förtjusande. Pannan, de smala ögonbrynen, den ganska starkt böjda näsan voro fint och ädelt bildade, men den nedre delen af ansiktet störde intrycket, ty munnen var något för stor och hakan allt för kraftigt formad. Hyn var vacker, genomskinligt blek utan att därför synas sjuklig, och ögonen mörka under långa ögonhår.

Möjligen täck, men förtjusande, det kunde han icke finna.

Han återfick dock sedermera detta omdöme äfven från andra håll, — och detta var nog äfven en bidragande omständighet till att han beslöt att göra hennes närmare bekantskap.

Det var en afton på en större supé. Hon hade enligt vanan blifvit ombedd att spela, hade gjort det, men — så föreföll det åtminstone Furu — något mera motvilligt än vanligt, hade mottagit de sedvanliga komplimenterna och satt nu ett ögonblick ensam. Då gick han fram till henne, hälsade, i det han dock med afsikt undvek att tacka henne och satte sig på den lediga stolen bredvid henne.

»Jag beundrar verkligen frökens beredvillighet att spela för en så otacksam publik,» sade han med en blick på det skrattande och pratande sällskapet.

Hon höjde en smula på ögonbrynen, som om hon blifvit missnöjd, men skrattade så:

»Ni menar, att de tyckte det var tråkigt?»

»Nej, men jag menar att man icke skänker ert spel det intresse, som det skulle kunna göra anspråk på.»

Hon såg frågande på honom.

»Det kan man inte veta,» svarade hon, »alltid kan det ju finnas någon som har nöje af det.»

»Och det är för denna någon som ni spelar.»

»Ja, naturligtvis.»

Han såg leende på henne.

»Och ni bryr er inte om att veta, hvem denna någon är?»

Hon besvarade hans blick och smålog också. I samma ögonblick förstod han, att man tyckte hon var förtjusande.

»Å, jag tänker mig,» sade hon med ett egen-
domligt melodiskt tonfall, »att det är än den ena
och än den andra. Helst någon som jag icke
känner.»

»Hvarför just någon som ni icke känner?»

»Jag vet knappt.» Hennes blick drog sig
samman som i en ansträngning att precisera en
tanke. »Jag tror det är därför att jag inte behöf-
ver befara att den människan kommer och säger
mig en komplimang för mitt spel efteråt.»

Furu kände sig mycket belåten öfver att han
icke tackat henne.

»Och för hvem var det ni spelade i dag?»
frågade han och såg bestämdt på henne.

»För ingen,» svarade hon, »och därför spelade
jag också så dåligt.»

»Hvarför kunde ni inte tänka er att ni spelade
för mig?»

»Nej,» svarade hon mycket bestämdt och
skakade på hufvudet.

»Och hvarför inte?» upprepade han något
häftigt, ty det sårade honom att hennes svar kom
så snabbt och utan någon tvekan.

Hennes blick gled likgiltigt öfver hans ansikte.

»Jag tror inte att det roar er.»

Han såg åter med ett uppmuntrande leende
på henne.

»Men om jag nu säger er att det gör det,
skulle ni då inte vilja spela för mig — en annan
gång?»

»Nej,» svarade hon lika bestämdt som förra gången och med ett hårdnackadt uttryck i sin blick. Så tillade hon skrattande: »Jag håller på min frihet att själf göra mitt val.»

Nu närmade sig värden i huset och tilltalade henne. Sten Furu reste sig upp och lämnade henne med en bugning.

Han kände sig en smula het, en smula förbittrad, dock icke mera än att han själf var road däraf. Och hon var onekligen förtjusande; — det var just det betecknande ordet för henne; — hennes leende var sådant, att det kändes som en förlust då det försvann, och som en triumf då man lyckades framkalla det.

Han tänkte dock icke något vidare på henne förrän han återsåg henne. Men då kände han sig omotståndligt dragen till henne och hade en oro i sinnet ända tills han lyckades få tala med henne. Hon var som förra gången, på samma gång öppen- hjärtig och förbehållsam, gaf honom en inblick i sina tankar utan att dock någonsin synas gifva honom ett förtroende, var vänlig, glad, språksam, ofta mycket intresserad, men underhöll dock hela tiden hos honom ett medvetande, att såsom hon var mot honom, skulle hon hafva varit mot hvem som helst annan. Sökte han öfverskrida denna gräns, stötte han på ett hårdnackadt motstånd, och det kom något af trots, nästan motvilja i de mörka ögonen. Då han lämnade henne var det med en förbittrad känsla af att vara slagen.

Hela denna vinter sökte han hennes sällskap. I ensamheten upptog hon endast tillfälligtvis hans tankar och inkräktade icke på hans andra intressen, men när han kom bort, saknade han något om han icke träffade henne, och intresserade sig endast för henne om hon var med. Han kom så småningom underfund med hvad det var, som gaf hennes samtal, hennes tankar och omdömen deras egendomliga, originella behag, hvad som utgjorde själfva kärnan i det intresse hvarmed hon omfattade allt, och som uppfriskade likt ett vackert vårregn eller värmdde likt en tidig vårsol, — det var, att allt yttre för henne korresponderade med något inre, att hon alltid, — så snart hon icke lämnades fullkomligt ligkiltig — knöt ett band mellan det som utifrån närmade sig henne och sitt eget personliga lif. Människor och ting voro icke endast människor och ting utom henne, utan de hade äfven sin bildlika motsvarighet i något inom henne själf, en känsla, en tanke, en drömbild, en fantasi. På detta sätt lefde allt ett slags dubbellif för henne, och det var i det skenbara, af henne själf skapade lifvet som hon med ett barns förtroendefullhet gick och rörde sig, talade och tänkte. Därför var hennes uppfattning af människor i allmänhet abstrakt och idéel, stundom rent godtyckligt fantiserad, men stundom också öfverraskande genom sin djupgående, det väsentliga träffande sanning.

Han skrattade ofta åt hennes »romantiska» föreställningar, förvånades stundom öfver hennes slående anmärkningar, men vare sig han skrattade

eller förvånades erfor han ett starkt begär att göra sig till herre och mästare öfver denna hennes fantasivärld, trycka sin andes prägel på den, föra den i sin viljas ledband. Men här var det som han mötte ett hårdnackadt motstånd, fotadt icke blott på trots utan äfven — och det var det som kränkte honom, — på motvilja, här var det som han gång på gång måste erkänna sig slagen.

Han frågade henne en gång, då de samtalade om en person, som de båda kände, men om hvilken de hyste alldeles motsatt mening.

»Och jag, — hvad tror ni jag är för en människa?»

Hon såg på honom och det lyste upp i hennes blick. Han trodde sig förstå att frågan smickrade henne.

»Jag skulle lättare kunna säga hvad ni inte är.» svarade hon.

Han smålog, halft belåtet, halft uppmuntrande.

»Nå, och hvad är det?»

Hon betraktade honom, allt allvarligare och allvarligare.

»Ni är inte — ung,» sade hon slutligen med det melodiska tonfall, hennes röst alltid fick, då hon uttalade en öfvertänkt tanke.

Då erfor Sten Furu en för honom annars främmande känsla, ett begär att beklaga sig, väcka medkänsla. Nej, det var sant, han var icke ung, han hade aldrig varit riktigt ung, — och han broderade på detta tema, själf icke riktigt på det

klara med, huruvida han nu var ärligare eller mindre ärlig än vanligt.

Hon lyssnade på honom, först med ett något misstroget intresse, som dock snart öfvergick till likgiltighet. Han märkte det, afbröt sig tvärt, bet sig i läppen och sade:

»Men jag är åtminstone inte något barn.»

Därmed reste han sig och lämnade henne. Hans förbittring riktades denna gång icke mot henne utan mot honom själf. Han kunde icke förlåta sig den svaghet han gjort sig skyldig till, och från denna stund började han att undvika henne. Så kom våren och han lämnade hufvudstaden. På hösten fick han höra att hon rest till utlandet för att studera och därmed utströk han henne ur sina tankar. Men minnet af ett nederlag stannade kvar och stack stundom upp hufvudet, helst i stunder af glädje och tillfredsställelse öfver en vunnen framgång.

* * *

Så återsåg han henne efter femton år.

Det var på en badort, där han de senare åren brukade tillbringa sina somrar. Han hade kommit för ett par dagar sedan, och satt nu en afton inne i societetshusets lärum och läste en tidning. Då hörde han en röst i salongen utanför:

»Nu spelar nog fröken Hall en bit för oss.»

Fröken Hall! — var hon här? — Han hade, sig själf veterligt åtminstone, icke tänkt på henne på

många, många år, men namnet kände han ögonblickligen igen och var icke heller i någon tvekan om hvem det tillhörde. Det var hon, den unga flickan med leendet — hon som påstått att han icke var ung? — Jag undrar hvad hon skulle säga nu då? tänkte han och fick i detsamma ett skarpt, gammalt drag kring munnen.

Så att hon är här! tänkte han gång på gång, och lät tidningen sjunka ner på knäna. Han erford dock icke någon lust att gå dit ut för att öfvertyga sig om, huruvida det verkligen var hon, snarare motvilja för att återse henne.

Efter en stund hörde han några ackord, några löpningar på pianot och så en af Beethovens sonater spelas upp. I sin ungdom hade han — periodvis — varit rätt road af musik, men nu på de sista åren hade den rent af börjat plåga honom; han blef nervös och orolig däraf. Han steg därför upp med afsikt att gå sin väg.

Just som han var i dörren till salongen, men innan han ännu kastat en blick ditut, slog det honom plötsligt:

Tänk om det skulle vara hennes dotter!

Han stannade, gjorde en rörelse som för att vända om, men betvang sig, gick långsamt fram i dörröppningen och såg ut. I samma ögonblick log han åt sitt eget infall, och gjorde ett hastigt öfverslag i tanken:

Det var ju bara femton år sedan. Hur hade han kunnat komma på en sådan idé! Han gick och inbillade sig att han var så gammal.

Ja, det var hon som satt där borta vid pianot. Han kände igen henne vid det första ögonkastet, och först därefter upptäckte han, att hon blifvit mycket förändrad, så förändrad att hon borde hafva syntts honom främmande. Pannan hade blifvit bredare, — eller kanske kinderna sjunkit in, — ögonen talade icke längre samma språk, munnens linie var en annan, hela uttrycket ett annat. Nej, icke ett annat, — endast förändradt, och nu förstod han att det var på detta förändrade uttryck han igenkände henne, — det var det hemliga sambandet mellan det förflutna och det närvarande som i första ögonblicket uppenbarat sig för honom.

Han vände om och gick tillbaka till sin stol, tog upp tidningen och började åter läsa. Han hade plötsligt beslutit sig för att afvakta sonatens slut; han kände nu en stark lust att hälsa på henne, tala med henne igen.

Han satt och stirrade i tidningen, dock utan att läsa. Hans minne hade börjat att långsamt, tålmodigt, från stund till stund, från dag till dag väcka det förflutna till lif igen. Han återupplefde på nytt alla sina sammanträffanden med henne, han tänkte och talade på nytt alla sina samtal med henne. Besynnerligt, — de funnos där alla i hans minne, bevarade snart sagdt ord för ord, utan att han själf varit medveten därom. Detta minnesarbete upptog honom så helt, att han icke hörde musiken; först när den slutade, kastades han åter in i det närvarande.

Han satt ännu en stund väntande, reste sig så upp och gick ut i salongen. De där församlade badgästerna pratade ifrigt, såsom vanligen är fallet efter ett musiknummer, och ett sorl fyllde rummet. Fröken Hall hade gått bort till fönstret, ett stort, bredt fönster, som upptog rummets hela kortvägg och vette ut åt sjön. Aftonsolen flöt lik en bred, lugn flod af ljus in i rummet, och hennes gestalt aftecknade sig mörkt och skarpt mot den ljusa bakgrunden. I denna gestalt återfann han nu något af det behag, som förr i tiden gjort den unga flickans ansikte förtjusande, — ett egendomligt, starkt personligt behag, det omedelbara uttrycket af en slags blyg själfständighet. Hennes klädsel røjde detsamma, en personlig, finkänslig smak, som undvek allt, som kunde sticka i ögonen, men häfdade sin frihet i alla de detaljer, som utgöra tonfallen, de karakteristiska skiftningarna i modets banala språk.

Han betraktade henne några ögonblick och gick så till henne. Hon vände sig om, då hon hörde honom komma, och såg på honom med en frågande, förvånad blick, som icke igenkände.

»Jag har inte den äran att vara igenkänd?» sade han med sin korta, något nedlåtande bugning.

Hon skakade eftertänksamt på hufvudet.

»Nej, — förlåt — jag kan verkligen inte —»

Han igenkände hennes stämmas klang, icke så frisk som förr, något vekare, men med samma melodiska tonfall.

»Fröken minns inte, sen många år tillbaka, en ungdom, som hade det felet att icke vara — ung?»

Hennes blick fäste sig på hans ansikte, vidgades och ljusnade och hon sträckte med en ofrivillig rörelse ut handen mot honom. I nästa ögonblick drog hon den dock tillbaka och rodnade lätt.

»Å, herr Furu,» sade hon med en skymt af sitt gamla småleende.

»Ja så, fröken minns verkligen ändå?»

»Å ja, den tiden minns jag nog,» svarade hon med en anstrykning af vemod i tonen.

De satte sig och ett samtal kom i gång, rörande sig först om de gemensamma minnena från fordom och därefter så småningen öfvergående till det närvarande. Han fick veta, att hon tillbragt ett par år utomlands under studier, — å, det var en härlig tid, — men sedan, då hennes stipendium upphörde, måst återvända hem och börja att ge lektioner. Och sedan — ja, sedan hade hon fått fortsätta med att gifva lektioner, gjorde det ännu och skulle väl alltid få göra det. Nu hade hon tagit en månads ledighet för att hvila upp sig här på västkusten, tillsamman med sin mor, — hennes far var död sedan flere år. Det var alltsamman.

»Jag har ofta hört talas om herr Furu,» sade hon, då hon slutat sin berättelse, med ett leende, som lät honom förstå att anmärkningen innebar en jämförelse. Men han förstod äfven att det låg en återstod af hennes forna stolthet däri, att hon

icke tvekade att göra jämförelsen, och det gladdde honom, ty han skulle icke velat att den varit alldeles borta.

Han återförde genast samtalet på henne.

»Jag trodde den tiden att fröken skulle bli en stor virtuos,» sade han. »Gjorde icke ni det själf också?»

Hennes panna rynkades hastigt som vid en smärtsam påminnelse, men slätades åter ut och hon svarade med ett skratt som lät något ansträngdt gladt:

»Jag vet knappt, — jag tänkte aldrig på det den tiden. Det är först sen, då jag förstod att jag icke skulle bli det, som jag tänkt därpå.»

»Å ja, förr eller senare kommer man underfund med att lifvet icke är sådant som man tänkt sig,» sade han med en menande blick på henne.

»Å nej,» svarade hon med en suck men tillade så hastigt. »Det vill säga, jag tror, att det är man själf, som faller ifrån. Hvarför kan man inte alltid vara ung!» utbrast hon med en plötslig, stark rodnad.

»Ja, hvarför?» härmade han med ett kort, skarpt skratt. »Har ni också gjort den erfarenheten?»

En gammal, aldrig glömd förbittring gaf sitt uttryck åt hans röst och hans blick.

Hon såg på honom, först förvånad, sedan med ett bedjande uttryck i sin blick.

»Jag var verkligen så ung då,» sade hon urskuldande, och han erfor tillfredsställelsen af en länge väntad seger.

Kort därefter tog han afsked af henne. Just då han skulle gå, vände han sig om och frågade småleende:

»Hvem var det ni spelade för i kväll?»

Hon såg frågande på honom, mindes så och svarade allvarligt, utan en skymt af det leende, han hade väntat sig som svar på sitt:

»Å, — det var då det!»

En underlig kvinna! tänkte han då han gick. Det hade gjort ett egendomligt, nästan gripande intryck på honom att hon icke log åt hans skämtsamma fråga. Han erfor på djupet af sitt sinne en känsla af vrede öfver, att lifvet låtit så mycket gå till spillo hos henne, men på samma gång en starkare, vreden undanträngande glädje och tillfredsställelse för sin egen räkning. Det var som om han känt den lätta tryckningen af en hand, som vid behof skulle kunna hejda honom i fallet eller åtminstone rädda honom från ångesten att falla ensam.

Redan dagen därpå träffade han henne ånyo och återupptog samtalet från dagen förut. Hennes sällskap utöfvade samma egendomliga tjusning på honom, som då hon var ung flicka, — visserligen lugnare, icke så allenahärskande, men till arten densamma. Och härtill sällade sig nu ett nytt behag för honom, — han kände, att hon icke blott var tacksam för att han sysselsatte sig med henne,

utan att äfven hela hennes väsende mot honom var ett annat. Hennes sinne stod inte längre i vapen mot honom, hennes tankar gjorde icke längre motstånd mot hans utan fogade sig, gåfvo sig hän. Det hårda vax, som förut trotsat hans vilja, hade blifvit uppmjukadt, och han kände, hur han nu lätt och utan ansträngning kunde trycka sin stämpel därpå. Stundom erfor han då en spirande vrede öfver att lifvet förvanskat henne, men denna brodd fick aldrig växa ut, utan förkväfdes af starkare känslor, glädjen öfver att nu, då han trodde den bruten, röna ett nytt prof på sin viljas makt, och tillfredsställelsen öfver att utplåna ett nederlag, som aldrig upphört att gräma honom.

En tid bortåt umgicks han dagligen med henne, och under detta umgänge återfick han allt mera sitt gamla själförtroende, sitt förra orädda, seger vissa jag. Den skugga, som känslan af annalkande ålderdom kastat öfver hans sinne, var nästan alldeles försvunnen och solen lyste åter med sitt skarpa, nyktert klara sken.

Och i dess ljus började han nu betrakta och granska en tanke, som förut blott som ett hugskott genomfarit hans sinne: Om han skulle erbjuda henne att bli hans hustru!

En hel vecka pröfvade han denna tanke i hela dess innebörd, och under denna vecka talade han icke ett ord med henne. Om han mötte henne ute, hälsade han på afstånd, men gick icke fram till henne. Så mycket som möjligt försökte han

dock att undvika henne, — han ville icke att hennes personliga inflytande skulle utöfva någon inverkan på hans beslut.

Det var icke några yttre betänkligheter, som gjorde honom tvehågsen, icke några hänsyn till deras olika samhällsställning, hennes fattigdom, hennes ålder. Det var förödmjukelsen i att vinna henne, — ty han kallade det dock i sina tankar för att vinna — nu, då lifvet brutit hennes trotsiga egenvilja och gjort segern lätt för honom. Han var gång på gång på väg till henne, men så hejdade honom hans stolthet i sista stunden.

Då mötte han henne en afton på promenaden, sedan han icke sett henne på flere dagar. Redan vid första ögonkastet tyckte han, att hon hade förändrat sig på något sätt, hur, kunde han icke säga, — och då han gick förbi henne och hälsade, blef detta intryck starkare. Hon besvarade hans hälsning med en djup böjning på hufvudet och mötte hastigt hans blick. Hennes ögon hade ett djupt sorgset uttryck, — men hon log i detsamma, och öfver detta leende låg det som ett skimmer från hennes ungdom.

Ja, tänkte han, med detsamma han gått förbi henne, — i morgon skall jag erbjuda henne min hand. Medvetandet om att han fattat sitt beslut, uppfyllde honom med en lugn, trygg glädje, som icke öfvergaf honom på hela kvällen, och som fortfarande var bofast i hans sinne, då han vaknade följande morgon.

Vid middagstiden begaf han sig till hennes bostad. Hon och hennes mor bebodde ett par rum i bottenvåningen af ett större hus, till hvilket en ganska vidsträckt trädgårdstomt hörde. Just då han skulle knacka på hennes dörr, fick han genom den öppna farstudörren se henne ute i trädgården. Hon gick bortåt på en af gångarna. Han skyndade sig att hinna upp henne.

Då hon hörde hans steg, vände hon sig om, och hela hennes ansikte lyste upp af glädje. Hennes kinder fingo färg, och som hon stod där i solskenet, med hatten skuggande öfver ögonen, men ljuset smekande kindens och halsens kontur, tyckte han att han återsåg den unga flickan från förr. I detta ögonblick erfor han en oblandad segerglädje.

»Jag trodde ni alldeles hade öfvergifvit mig,» sade hon med sitt mjuka, melodiska tonfall, då han kommit fram till henne och tagit hennes framsträckta hand.

»Jag har haft litet att tänka på,» svarade han. Han såg sig hastigt omkring i trädgården, — flere andra byggnader vette med sina fönster däråt.

»Har ni lust att göra en liten promenad med mig,» frågade han, »uppåt bergen?»

»Ja, så gärna,» svarade hon med en nästan barnslig ifver. »Jag har just haft en sådan lust att komma ut i dag. Ska' vi gå nu med det samma?»

»Ja, om ni vill.»

»Jag skall bara gå in och hämta min parasoll och säga till mamma!»

Hon sprang ifrån honom. I dörren vände hon sig om och ropade:

»Tack för att ni kom!»

»Jag undrar om hon anar någonting,» tänkte han, medan han stod och väntade på henne, och då hon kom ut igen fäste han en skarp, pröfvande blick på henne. Men hennes sätt och ansiktsuttryck rörde ingen förvirring, endast en nästan barnslig glädje.

De gingo framåt strandvägen. Då de hade gått en stund under tystnad, sade han med en lång blick på henne:

»Vet ni, i dag är ni alldeles som en ung flicka.»

Hon rodnade, men mötte så med ett frimodigt leende hans blick och svarade:

»Så roligt att ni tycker det, för, — ni må skratta eller ej, — jag känner mig verkligen till mods som den tiden jag var en ung flicka.»

»Litet förståndigare ändå, — litet mindre öfverspänd, hoppas jag?»

Hon rynkade ögonbrynen.

»Jag tror inte jag var öfverspänd, — jag tror inte att jag dömde så orätt den tiden.»

Han såg på henne, nära att bli ond, men be-
tvang sig så och svarade öfverlägset.

»Det har ni dock medgifvit sedan.»

»Har jag?»

Hon såg trotsigt och förnekande på honom.

»Ja, hvad har ni väl gjort annat den tid, vi nu varit tillsamman?»

Hennes ögon sammandrogo sig eftertänksamt.

»I så fall har jag haft orätt, när jag gjorde det,» sade hon slutligen.

Han blef nu ond på fullt allvar.

»Det vill säga att jag haft orätt?»

Hon såg på honom med en klar, öppen blick och med en allt starkare rodnad.

»Ja, i mycket tycker jag att ni har orätt.»

»Såå, — nu börjar jag på att känna igen er!» sade han kort och skarpt utan att möta hennes blick. Han behöfde taga all sin själfbehärskning till hjälp för att icke bryta ut. Detta oväntade motstånd väckte en häftig, oresonlig vrede hos honom; det var icke endast hennes ord som förbittrade honom, det var medvetandet om att dessa ord icke ingåfvos henne af en nyck, en tillfällig stämning, utan voro uttryck för ett förändradt sinnestillstånd. Det var hennes blick, hennes röst, hela hennes väsende mer än själfva orden, som bragte hans sinne i uppror. Han kände, att hennes sinne på nytt uppreste sig emot honom, med det gamla trotset, det förra ungdomliga frihetsbegäret; bara det sätt hvarpå hon gick där bredvid honom, föreföll honom som en protest mot hans vilja; draget öfver ögonen, munnens linie, hela gestaltens hållning, sade bättre än ord:

Jag är fri, — jag är min egen.

Ja, han kände alldeles igen henne, — det var som om han blifvit flyttad femton år tillbaka i

tiden. Något var det dock som var olika, något som han icke förstod, icke kunde få fasta på, och detta ökade ännu mer hans förbittring. Det föreföll honom nästan, som om hon ansåg sig göra honom en glädje, som om hon väntade på att han skulle berömma henne.

Och detta nu, just nu, då han velat för alltid göra henne till sin!

De hade kommit ifrån den allmänna promenaden och följde nu en gångstig som slingrade sig fram öfver klipporna. Hon hade varit tyst en stund, men så åter börjat att prata, utan att låta afskräcka sig af hans korta, enstafviga svar. Hon berättade om en segelfärd som hon företagit för några dagar sedan; han hörde tankspridt på och det enda han egentligen uppfattade var, när hon gjorde anmärkningar, reflektioner och omdömen, som voro honom främmande. Men fast han aldrig helt såg på henne, visste han dock, hörde på hennes röst, att det gamla, tjusande leendet var på hennes mun.

Gångstigen bar åter nedåt, ned till stranden, — vågorna klingade metalliskt mot stenarna, den lätta middagsbrisen kom med frisk sälta ut ifrån hafvet. Han såg upp, — de hade höga klippor rundt omkring sig, — ingen människa syntes till, — de voro ensamma.

Då stannade han och afbröt henne midt i berättelsen.

»Jag vill tala med er,» sade han kort och befallande.

Hon stannade också och såg spörjande på honom.

Han hade ämnat tala lugnt och sansadt, men redan vid de första orden fick förbittringen makt öfver honom, och förebråelserna strömmade häftigt, osammanhängande öfver hans läppar.

»Hvad betyder detta, — hvarför är ni så förändrad, — hvarför rifver ni ner allt hvad den här sista tiden byggt upp? Jag kom till er i dag, för att — för att jag trodde, att ni, — att jag hade någon betydelse för er, — och nu, — nu lägger ni bara an på att trotsa mig, — å ja — jag förstår det mycket väl! Men jag tål det inte! »Han stampade i marken. »Hör ni, jag tål det inte, — och hvad är meningen med det, — hvarför just nu — i dag då? — Hvarför är ni inte densamma som förut, — hvad betyder det?»

Hon hade hört på honom med nedslagna ögon. Nu gaf hon honom en hastig, flyende blick.

»Det kan jag inte säga er,» sade hon sakta, vände sig bort och började långsamt gå framåt vägen igen.

Han gick med ett par steg i fatt henne.

»Men ni måste säga mig det!» fortsatte han lugnare. Förbittringen hade nu gifvit vika för ett fast beslut att vinna klarhet.

»Vet ni, hvarför jag kom till er i dag, Mary? Det var för att bedja er bli min hustru.»

Hon ryckte till och såg tvislande, förebrående upp på honom, men då hon i hans blick läste bekräftelsen på hans ord, kom det ett drömmande

uttryck i hennes ansikte, och hon skakade med ett sorgset leende på hufvudet.

»Ja, — jag vet, att nu kan det icke ske,» fortsatte han, »på detta sätt är det omöjligt. Hela vårt lif skulle ju bli en ständig strid. Men jag trodde, jag hoppades, — och jag kom för att be er bli min hustru. Hvarför har ni nu förstört allsamman, — hvarför är ni så förändrad?»

Hon svarade icke, utan gick tyst, med ned-sänkt hufvud.

»Hvarför är ni så förändrad?» upprepade han starkare, fattade hårdt om hennes arm och tvang henne att vända sig emot honom.

Hon såg upp i hans spörjande, forskande ögon, och hennes läppar skilde sig halft i ett ord som aldrig blef uttaladt.

»Mary!» utropade han häpen, blodet rusade upp i hans ansikte och han släppte hennes arm. Med detsamma hon var fri, vände hon sig åter ifrån honom och gick vidare, med långsamma steg, utan att vänta på att han skulle följa henne, men också utan att synas undfly honom.

»Mary!» upprepade han hviskande för sig själf och följde med en förundrad blick hennes bortgående gestalt. Då hon försvunnit bakom en klippa, vände han sig och såg med samma förundrade blick utåt hafvet.

Hon älskade honom!

Han hade läst bekännelsen därom i hennes ögon, och trots den häpnad, den förundran som fortfarande uppfyllde honom, rymdes icke mera

något tvifvel därom i hans sinne. Hon älskade honom, — och det var därför hon var så förändrad. Men han förstod icke sammanhanget mellan det ena och det andra, — det gick rundt för honom, alla hans begrepp voro kastade huller om buller som af en våldsamt stöt.

Han satte sig ned på en sten, tog hufvudet mellan sina händer och försökte samla sina tankar. I mörkret skymtade dock som ett aflägsset ljus, och han försökte samla alla sina själskrafter på att hålla detta i sikte, icke förlora det ett ögonblick för att kanske förlora det för alltid.

Så mindes han, — det var en gång, under ett af deras samtal denna sommar, som hon hade sagt, i hvad sammanhang påminde han sig nu icke:

»Jag undrar, när människorna skola komma så långt att kärlek blir detsamma som frihet.»

Han upprepade dessa ord gång på gång, så såg han hennes ansikte framför sig, såsom det varit, då hon sade dem, — och nu förstod han på en gång, plötsligt och fullständigt.

Hon älskade honom och det var därför hon funnit kraft att återvinna sig själf, sådan hon var, innan lifvet förstört henne. I hennes sena kärlek hade hennes ungdom, hennes stolthet och spänstighet åter vaknat upp, och det var detta, hennes eget, verkliga jag, som hon velat bevara åt honom — just därför att hon älskade honom.

Alltjämt såg han hennes ansikte framför sig och lyst af ett nytt ljus, tyckte han sig läsa i hennes tankar och förstå ändtligen, fullt och helt förstå.

Där, bakom de där mörka, klara ögonen hade det spirat en dröm om en bättre, ljusare tid, då människorna skulle kunna gifva utan att mista, taga utan att bindas, — då kärleken skulle vara en förening mellan stolta, fria sinnen, en täflan mot samma mål, icke en strid om makten, — och denna lilla, bräckliga vilja hade sträckt sig upp mot drömmen och sökt göra den till verklighet.

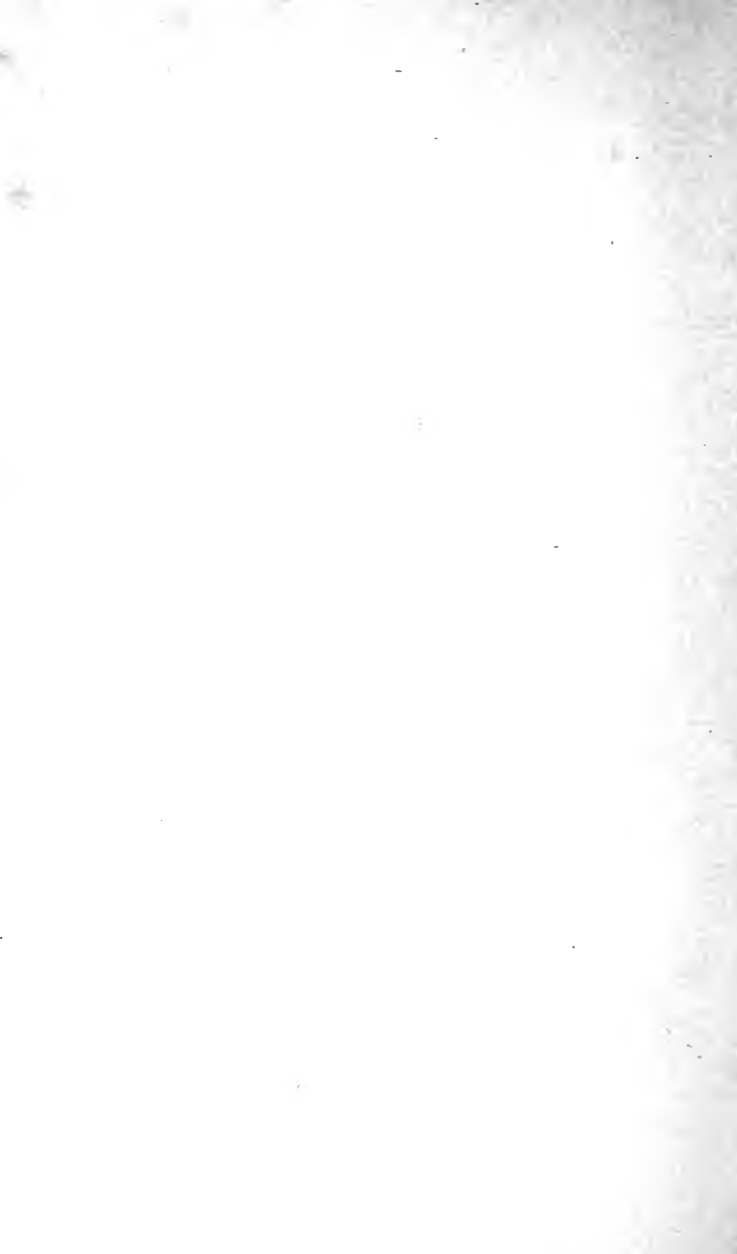
Han satt där länge, — det klarnade och ljusnade inom honom, — en ny längtan fyllde honom med en ny kraft. Han såg ut åt hafvets stora horisont, och det tycktes honom att han skymtade något nytt i fjärran, lockande som ett äfventyr, frestande som ett språng i det okända.

Till slut reste han sig upp och andades djupt. Kring hans mun spelade ett sorglöst, modigt, frigjort leende.

»Ja, låt se då!» sade han högt och nickade ut åt hafvet.

Och så gick Sten Furu att vid fyrtio år pröfva på lifvets äfventyr, — gick med ungdomens förhoppningar in i sin mannaålder.

EN KURTISÖR.

Assessor Hæger hade namn om sig att vara en vacker karl. Han var reslig till växten, starkt, nästan groft byggd, men förde sig med en smidig lätthet, som förlänade denna tunga gestalt en prägel af osökt elegans. Det mörka, stubbade håret visade en antydning till skallighet uppe på hjässan, och öfver tinningarna bildade pannan djupa vikar. Blicken var närsynt, smått kisande, näsan rak och välbildad, munnen, som doldes af ett svart, äfvenledes kortklippt helskägg, hade ett något stelt leende. Uttrycket i detta ansikte föreföll vid första anblicken intetsägande, eller endast talande det konventionellas språk. Så småningom upptäckte man dock, att det hade en ganska personlig karakter, sammansatt af tvenne sins emellan stridande element: ett intelligent, känsligt, lägradt öfver pannan och de rent och vackert tecknade ögonbrynen, — ett trött, nästan slocknadt, talande ur ögonens likgiltigt ironiska blick, bofast kring den leende munnen och i de skarpa dragen vid

näsvinklarna, som, då dagern icke mildrade dem, gjorde hela ansiktet gammalt.

Han hade dessutom namn om sig att vara fruntimmerskarl. Eftersökt i societetslivet för sitt eleganta yttre och sin angenäma konversation hade han där så småningom intagit en särskild plats som en moderniserad, opassionerad och ofarlig Don Juan, en Don Juan hvars lek icke var med känslor utan med lekta känslor, hvars strider voro florett-fäktningar och hvars trofeer voro blickar, leenden och handtryckningar. Han var ett slags mellan-ting mellan förtrogen och tillbedjare hos de flesta kvinnor med hvilka han umgicks. Han vann deras förtroende genom sin förmåga att kunna se, uppfatta och döma på deras sätt, genom ett snabbt förstående af deras tillfälliga stämningar och hugskott, och var dock på samma gång tillräckligt manlig för att väcka deras begär att behaga. Det ena som det andra smått, flyktigt, utan fordringar och utan förbindelser. I grund och botten missaktade de honom en smula utan att dock kunna undvara honom, icke ens de som misstänkte att missaktningen var ömsesidig.

Detta lif hade han nu fört en tio år bortåt, och på denna tid hade han icke förändrats, icke åldrats. Han var nu nära fyrtioalet.

Sina somrar tillbragte han dels på badorter, dels på besök hos sina bekanta.

Han hade flere år lofvat att hälsa på en af sina närmaste umgängesvänner, bruksägaren Wiborg, hvars fru varit en af societetens stjärnor,

men redan för flere år tillbaka till följd af sjuklighet dragit sig undan från umgängeslivet. Senaste vintern hade hon dock uppenbarat sig där på nytt för att introducera sin dotter, som lofvade att upptaga moderns fallna mantel. Kanske var detta en bidragande omständighet till att Hæger nu påminde sig sitt gamla löfte, och redan i medlet af augusti afreste han från Marstrand för att tillbringa den återstående delen af månaden på Kulla.

Han fann huset redan fullt af gäster, en fyra, fem herrar, lika många damer. Några reste strax efter hans ankomst, men andra kommo i stället. Den enda unga flickan var dottern i huset.

På de få månader som förflutit, sedan han senast såg henne på en bal i Stockholm, hade hon utvecklats sig förvånande snabbt, icke blott till sitt yttre, utan äfven till sitt inre väsende. Han hade där funnit henne en smula blyg, en smula naiv ännu; här i hemmet uppträdde hon med en fulländad världs dams säkerhet. Som modern tillbragte större delen af dagarna i en hvilstol, turvis uppvaktad af gästerna, hade hon öfvertagit en stor del af värdinneskapets plikter och fyllde dem med en takt och ett naturligt behag, som fick en särskild pikant anstrykning däraf, att en barnslig stolthet och glädje öfver hennes egen värdighet lyste igenom. Det märktes att hon spelade en roll, men hon var själf så road däraf och hade sådana medfödda anlag, att spelet blef förvillande likt naturen. Genom sin ungdom och sitt friska begär att roa sig, gaf hon på samma gång lif och fart åt umgänget; rider,

åkturer, båtfärder aflöste hvarandra, och på kvällarna dansades allt emellanåt.

Hæger uppfattade genast och anslog med sin vanliga smidighet den rådande tonen, så som den angafs af henne. Redan efter ett par dagar hade han förstått att göra sig outhärlig som hennes rådgifvare och medhjälpare. Han utnämnde sig själf till hennes ceremonimästare och spelade denna roll med ett godt lynne, en outtömlig uppfinningsförmåga och en anstrykning af komisk värdighet, som hastigt besegrade den något kyliga tillbakadragenhet, hon vid hans ankomst iakttagit. Hon hade tydligen haft en fördom emot honom, men denna tycktes snart alldeles utplånad, och det uppstod emellan dem ett nästan kamratligt förhållande, som han noga aktade sig att störa. Han höll dock en möjlighet öppen för sig att gifva förhållandet en annan riktning, genom att ständigt bemöta henne med en uppmärksam, ridderlig underdånighet, som hon, så länge hon önskade, kunde uppfatta blott såsom tillhörande den roll, hon i samförstånd med honom spelade.

Han hade med sin vanliga fina instinkt genast uppfattat, att hennes skenbara brådmogenhet icke hade så djupa rötter, utan var en maskeraddräkt, sammanväfd af erfarenheter ur andra hand, romanläsning och iakttagelser på omgifningen, en dräkt, som hon uppbar så naturligt, därför att hon med barnets lust för att kläda ut sig förenade kvinnans förmåga att helt uppgå i en tillfällig stämning, och

som den genaste vägen till hennes förtroende skyndade äfven han att ikläda sig kostym.

Resultatet motsvarade dock icke fullt hans förväntningar. Han kände att det fanns en gräns, som han icke utan fara att förlora allt kunde öfverskrida, och denna gräns var det just, som han fann sitt lifs enda eggelse i att utplåna. Så snart detta blifvit klart för honom, spejade han sig omkring för att upptäcka den yttre orsaken därtill; ty att orsaken var en yttre tviflade han icke ett ögonblick på.

Han iakttog hennes sätt gent emot de manliga gästerna på gården, men han insåg snart, att om det var någon af dem som hade företrädet framför de andra, så var det han själf. Han försökte komma hemligheten på spåren genom att utforska modern, men utan framgång. Om det fanns någon hemlighet, så var hon tydligen omedveten därom. Att det fanns en sådan tviflade han icke på, och han leddes därför till den slutsatsen, att den som stod honom i vägen var en frånvarande. »Nå, i så fall, tänkte han, tålmod bara! De frånvarande få i längden alltid orätt.» Motståndet hade eggat honom, och han beslöt att uppskjuta sin afresa och se tiden an.

Då, en vecka efter hans ankomst, uppenbarade sig plötsligt den frånvarande. Det var en ung godsägare, den närmaste grannen till Kulla, en barndomsbekant till fröken Elsa. Han hade varit bortrest och därför dittills icke visat sig. Han hette Wärn, var närmare trettioårig, men såg be-

tydligt yngre ut, hade ett friskt, solbrändt ansikte, en djup, vacker stämma med stundom nästan barnsliga tonfall, i synnerhet när han skämtade. Han hade ytterst lätt för att skratta och hans skratt var sällsynt behagligt, melodiskt och smittande. Han intog genom sitt öppna, tillgängliga, förtroendefulla väsende, men gjorde icke intryck af att vara hvarken rikt eller originellt begåfvad.

Hæger var närvarande vid hans första sammanträffande med fröken Elsa. Hon rodnade starkt, då hon fick se honom på afstånd, och det flög liksom ett skimmer af glädje öfver hennes ansikte, men då han var framme hos henne, hade hon redan behärskat sig och hälsade på honom med en lugn, nästan kylig vänlighet. Han anslog i början en gammal bekants och barndomskamrats förtroliga ton, dock med en viss tvekan i blicken, och denna tveksamhet växte hastigt och präglade snart hela hans väsende gent emot henne med en osäkerhet, som endast försvann, då han skrattade. Hon blef allt mera kyligt nedlåtande emot honom, ju längre de voro tillsamman.

Hæger iakttog dem med intresse och gjorde sina slutsatser. Uttrycket i hennes ansikte, då hon fick se den kommande, hade förorsakat honom ett ögonblicks nästan pinsam öfverraskning, men han sköt detta intryck åter åt sidan såsom något han icke ville erkänna för sig själf, tog sin uppöfvade ironi till hjälp och kom till ett lugnande slutomdöme.

»Det första tycket å hennes sida,» tänkte han. »Men han är dum och begriper ingenting. Dessutom barndomsvän. Han är icke farlig.»

Då Wörn efter ett tämligen kort besök åter tog afsked, lyckönskade han sig till och med att hafva honom i närheten.

»Det vore egendomligt, om hon icke skulle vara tillräckligt mycket kvinna för att pröfva med koketteriet,» tänkte han, »och då är mitt spel vunnet.»

Återstoden af dagen var Elsa tankspridd och frånvarande med plötsliga utbrott af forcerad munterhet. Ett par gånger, då hon var som mest tankspridd, öfverraskade han ett leende på hennes läppar. »Det är en plan som håller på att utkläckas i det där lilla hufvudet,» tänkte han bebelåtet och undvek med afsikt att sysselsätta sig med henne.

Den följande förmiddagen företog hela sällskapet en längre ridtur. Elsa var åter sig lik, till och med gladare än vanligt, men Hæger märkte med förvåning, att hon undvek honom. Han hade snarare väntat sig motsatsen, och han grubblade förgäfvets på hvad detta kunde betyda. »Skulle det vara koketteri gent emot mig?» tänkte han ett ögonblick, men trodde icke riktigt själf på denna lösning. Det föreföll honom snarare som om hon varit skygg för honom. En annan, ännu mera smickrande tanke föresväfvade honom äfven, men hur gärna han än ville det, vägrade hans förstånd och den erfarenhet han hade om kvinnor att an-

taga den. Hans slutledningskonst stod stilla, och han blef vid dåligt humör, funderade till och med på att helt hastigt afbryta sin vistelse där och resa.

På eftermiddagen, då hela sällskapet var samladt i salongen, infann sig åter Wärn. Elsas hälsning var denna gång nästan sårande kort och kylig. Han såg förvånad på henne, och i stället för att som han först ämnat, sätta sig i närheten af henne, gick han tillbaka till hennes mor och började samtala med henne.

Hæger iakttog henne spändt. Han såg hur det lägrade sig ett trotsigt drag öfver hennes ögonbryn, och hur hennes underläpp sköt fram litet, såsom alltid då hon blef missnöjd. Hon hade först riktigt uppskattat hur vacker hon var, då hon såg att äfven denna min klädde henne. Så lät hon sina blickar långsamt, liksom granskande öfverfara de inne i rummet samlade herrarna, den ene efter den andre. Hæger kunde icke återhålla ett leende öfver denna mönstring, hvars innebörd han trodde sig förstå, och han fann med tillfredsställelse, att hon gömde honom till sist. Slutligen gled hennes blick öfver till honom, han mötte den stadigt, fortfarande med ett leende. Han iakttog en skiftning af förvåning i hennes mörka, förut smått kritiska ögon, så en ögonblicklig tvekan, som utplånade trotset öfver ögonbrynen. Men det kom tillbaka igen, och hon ropade högt, med ett ögonkast som han nu första gången såg hos henne:

»Herr Hæger!»

»Ändtligen!» sade han för sig själf, men erfor på samma gång åter den pinsamma känslan, som då han såg henne rodna vid Wärns ankomst. Han förjagade den likväl nu som förra gången, steg upp och gick fram till henne.

Hon mottog honom med ett leende och beredde honom plats vid sin sida. Sedan sysselsatte hon sig med honom nästan hela kvällen och försummade på ett i ögonen fallande sätt de öfriga gästerna; och hon anslog nu själf den ton, som han icke vågat vidröra.

Han inlät sig genast på leken, men den beredde honom icke samma, om ock flyktiga nöje som vanligt. Tvärtom rörde sig på botten af hans sinne ett slags förbittring mot henne, som ville taga sig uttryck i ett hotande: akta dig, den här leken kan blifva farlig! Och denna känsla kom honom att bortlägga något af den smickande artighet, den prägel af ett spirituellt skämt, som annars utgjorde kryddan på hans kurtis. Han lät sina blickar tala ett nästan brutalt språk, men hon uthärdade dem utan att blinka, utan att det klara djupet i hennes egna mörka ögon fördunklades. Endast ett par gånger såg hon smått förvånad ut.

»Så, du är mera erfaren än jag trodde,» tänkte han och denna tanke ökade ännu mera hans förbittring.

Wärn betraktade dem med en förvåning som så småningom öfvergick till missnöje. Men han

stannade dock kvar ända tills hela sällskapet skildes åt för natten.

Då Hæger blifvit ensam, gick han till rätta med sig själf. Hvad betydde denna oförnuftiga vrede, som intagit honom? Var det svartsjuka? Han skrattade ironiskt åt blotta antagandet. Han var icke medveten om någon annan önskan än att hafva kurtiserat den unga flickan en smula, innan han reste därifrån. Blotta tanken på något allvarligare syntes honom orimlig. Var det sårad stolthet? Han hade annars för princip att aldrig fråga efter, af hvilka motiv en kvinna visade honom sin ynnest. Han slutade sin uppgörelse på samma punkt som han börjat den, med en hotande önskan, att hon skulle få ångra sig.

De följande dagarna fortsatte det på samma sätt. Så snart Wärn kom dit, och han kom nu regelbundet åtminstone en gång om dagen, sysselsatte Elsa sig med Hæger, koketterade för honom och upptog hans kurtis med ett obesväradt lugn, som om hon varit en gammal erfaren kokett. Men dessemellan undvek hon honom, omintetgjorde alla hans försök att komma på tu man hand med henne, och fick något skyggt i hela sitt väsende, då han i sällskap tilltalade henne. Hans dofva förbittring växte alltjämt, och han erfor stundom ett brutalt begär att skymfa henne.

Så var det en kväll, som de skulle dansa. En af de äldre damerna hade redan satt sig vid pianot och anslog de första tonerna af en vals. Hæger konverserade med Elsa borta vid ett fönster

— det var månsken, och hon stod och såg ut; han stod med ryggen mot fönstret. Då såg han plötsligt, hur hon rodnade öfver hela ansiktet; från ett af de inre rummen hade Wärn kommit in i salen. Men han var säker på, att hon hvarken vändt sig om eller kastat en blick bakom sig, och Wärn hade kommit så tyst, att hon icke kunde hafva hört hans steg. Han föll på den tanken, att rummet kanske afspeglade sig i rutan, och vände sig för att förvissa sig därom. Men månskenet låg rätt på fönstret och rutorna speglade icke. Han såg undrande på Elsa och tänkte: är det så allvarligt? Och under ett ögonblick var hans förbittring borta och en annan känsla hade intagit dess plats, en känsla som han icke kunde göra sig reda för, något vekt och sorgset.

Wärn hade emellertid upptäckt dem i fönstersmygen och kom nu rätt fram till dem, undvikande att se på Hæger. Han stannade bakom Elsa och frågade med en stämna, som icke var så klar, som den brukade:

»Får jag lof att dansa första valsen med dig?»

Hon gaf till ett litet utrop, vände sig om och skrattade:

»Å, så du skrämde mig!»

»Jag kan märka det,» svarade Wärn med en ansträngning att låta sarkastisk. »Får jag den första valsen?» upprepade han med tonvikt.

»Omöjligt,» svarade hon med ett lätt skratt och en blick på Hæger. »Jag har redan lofvat bort den.»

Wärns blick mörknade hotfullt, han bugade sig kort och gick häftigt ut ur rummet.

Hon såg efter honom, halft triumferande, halft rädd. På samma gång lade hon, som utan tanke, helt mekaniskt sin hand på Hægers erbjudna arm.

Han hade aldrig bjudit upp henne, och han blef en smula häpen öfver denna obesvärade osanning midt i ansiktet på honom. Men på samma gång framskymtade för honom den verkliga förklaringen på hennes ombytliga sätt, hennes djärfva koketteri den ena stunden, hennes skygghet den andra. Så snart Wörn var närvarande betydde han, Hæger, absolut intet för henne, icke mera än om han varit ett dödt ting, af hvilket hon begagnade sig för sina ändamål. Det var endast, då han var borta, som hon blef medveten om någon fara, och som hennes kvinnliga skygghet uppreste sig till själf försvar.

Denna gång träffades han stolthet, hans själfkänsla af slaget. Utan att säga ett ord, lade han sin arm omkring hennes lif, tryckte henne hårdt intill sig och valsade ut. Hans vanliga kallblodighet hade alldeles öfvergifvit honom; den enda känsla som nu behärskade honom, var ett begär att hämnas.

Han dansade hvarf på hvarf, hon ville flere gånger stanna, men han fasthöll henne och fortsatte. Till slut kände han, hur hon hvilade tungt, som maktlös i hans armar. Han såg på henne, hon var alldeles blek. Då först släppte han henne, och de stannade borta vid dörren.

»Är ni varm?» sade han. »Ska vi gå ut och svalka oss!»

Hon svarade ingenting, men då han lade hennes arm i sin och lämnade rummet, följde hon honom utan motstånd. Han gick hastigt genom tamburen och ut på gården.

Kvällen låg genomskinligt klar i månskenet, byggnader och träd kastade mörka, täta skuggor. Han gick med henne bort åt en gång, som försvann i mörkret mellan höga lindar. Plötsligt ryckte hon till och stannade.

»Nej, låt oss gå in igen!» sade hon och försökte lösgöra sin hand.

Då slog han hastigt armen om lifvet på henne, tryckte henne intill sig och kysste henne på halsen.

Hon gaf till ett skrik, gled med en pilsnabb rörelse ur hans armar, såg på honom med en skrämnd, förvirrad blick, tog ett par steg som för att fly, men vacklade, lutade sig emot en trädstam och brast plötsligt ut i gråt, ett barns hjälplösa, förtviflade gråt.

Han såg förvånad på henne, kände ett ögonblick samvetsförebråelser, men skrattade så kort och gick ett par steg förbi henne. Men så, plötsligt och oemotståndligt, upprörde hennes snyftningar honom i djupet af hans sinne, hans förbittring försvann spårlöst och samma veka, sorgsna känsla, som ett ögonblick förut bemäktigat honom, fyllde honom nu helt. Han stannade, såg på den ungdomliga, konvulsiviskt snyftande gestalten

och sade med en alldeles förändrad, mild och beskyddande stämma:

»Se så, lugna er, det är inte så farligt!»

Han smålog själf åt det uttryck som hans känsla ofrivilligt tagit, och i detta småleende var det som om den sista återstoden af hans förra sinnesstämning försvunnit.

Hon grät fortfarande lika hejdlöst; sakta tog han hennes ena hand, förde henne till en bänk, som stod i närheten, fick henne att sätta sig där och stod väntande bredvid henne. Hennes snyftningar aftogo så småningom i häftighet, och hon fick makt öfver gråten. Han kände sig så gammal, medan han stod där och lyssnade till dessa ljud af barnslig förtviflan och betraktade denna ungdomliga, kämpande gestalt, så gammal, så långt ifrån henne, att intet annat band än ett nästan faderligt begär att hjälpa, råda henne, numera för-enade honom med henne.

Då hennes gråt slutligen alldeles hade upphört, sade han:

»Låt detta tjäna er till en läxa. Man kan äfven köpa kärlek för dyrt.»

Hon såg med sina tårdränkta ögon undrande upp på honom. Då trängde sig minnet af hvad som förefallit åter på henne, hon blef blossande röd och sänkte åter hufvudet.

Han smålog en smula buttert.

»Icke sant, fröken,» fortsatte han, »i djupet af ert hjärta tycker ni att en människa som jag är er motbjudande, en smula föraktlig till och

med?» Hon svarade ingenting, böjde endast hufvudet djupare ner. Han fortsatte:

»Vet ni, hur jag blifvit sådan, som jag är — för jag har inte alltid varit det? Det är genom svartsjuka. Den första gången jag älskade en kvinna, så väckte hon min kärlek genom att väcka min svartsjuka. Medlet lyckades: det är ett medel, som nästan aldrig misslyckas, men det är ett farligt medel, ty — minns det, fröken — om ni väcker en mans svartsjuka, lär ni honom också att missakta er. All svartsjuka hvilar på missaktning. Och får missaktningen blott en gång slå rötter, då kan man blifva — sådan som jag är. Förstår ni det?»

»Ja,» svarade hon sakta, utan att se upp.

»Nå, då slutar ni upp med den leken, för er egen skull. Och skulle ni någon gång känna lust att börja om den igen, så kan ni ju minnas mig.»

Det ljöd en skiftning af hans vanliga ironiska ton i de sista orden. Han bugade sig kort och gick ifrån henne bort emot byggnaden. Strax nedanför trappan, i skuggan af huset, stötte han på en manlig gestalt. Det var Wärn.

Denne hejdade honom med ett mörkt, beslutamt uttryck i sitt ansikte och frågade hotande:

»Hvar är fröken Elsa?»

Hæger såg lugnt på honom och svarade, i det han pekade mot gången.

»Hon sitter där.»

De båda männens ögon möttes. Hæger kände ett ögonblicks maning att klappa den andra på

skuldran och säga några lugnande ord, men hejdade sig med ett själfironiskt leende:

»Ånej, nu kan det vara nog med ädelmod!»
tänkte han, svängde sig om på klacken och gick in.

SITUATIONER.

Lifvet är, för att använda en gammal bild, att förlikna vid en väfstol. Där sitter ödet och trampar sin — låt oss erkänna det — i det stora hela ganska jämna lunk, skottspolen flyger af och an i ganska enformig takt, tråd lägges till tråd och på det förgångnas rulle upplindas så småningom vår lefnads mer eller mindre brokiga mönster. Mycket skulle vara att säga om dessa mönster, trots det myckna som redan är sagdt, men det är icke om dem jag nu vill tala. Stundom händer det nämligen, att trådarna löpa samman och slå en knut; den gamle väfvaren har icke tid att befatta sig med småsaker utan väfver oförskräckt vidare, och så sitter den lilla knuten kvar där i väfven. Ett vandt öga upptäcker den lätt, och om en icke alltför okänslig hand stryker öfver väfven, kännes den under fingerspetsarna. Nå ja, intet är utan sitt intresse här i lifvet — hvarför skulle vi icke kunna stanna ett ögonblick och taga några af dessa små knutar i betraktande, medan vi hvila våra ögon från mönstrens — låt oss erkänna det — i det stora hela ganska enformiga brokighet?

I.

Detta är en liten situation, som berättats mig af min gamle vän notarien Ruus, annars äfven kallad »mullvaden», ungarl till lif och själ, med alla en sådans vanor, fördomar, skrytsamt framhäfda belåtenhet med ungarlsståndet och hemliga längtan till det förfelade äkta ståndet.

Vi hade tillsammans varit på besök hos en ungdomsvän, lyckligt gift sedan några år tillbaka och fader till tvenne telningar, af hvilka den ena ännu låg i vaggan.

Det skulle vara en liten middag för att upplifva gemensamma gamla minnen, men såsom det ofta händer förfelades denna bestämmelse tämligen fullständigt och i stället hade den äkta mannen med sin hustrus bistånd gifvit oss en kurs i äkten-skapsbalken. Först efter supén, då en toddy kommit på bordet, gled vi så småningom in i den stämning, som karakteriseras af de båda innehållsrika orden: »minns du?» Gamla historier drogos fram, gemensamma minnen framkallades, det spordes efter den och den, som fordom hört till laget, men som man numera endast nickade åt tvärs öfver gatan. Men den unga frun föreföll icke

vidare intresserad af den vändning samtalet tagit, och från hennes öfver handarbetet — ett diminutivum af en skjorta — böjda gestalt föll det som en skugga af dåligt samvete öfver mannens ansikte. Pauserna började blifva tryckande. Då vi hade kommit till den tredje, steg Ruus upp och tog afsked. Jag följde hans exempel, och efter de öfliga uppfordringarna och löftena att snart komma tillbaka, föll det unga hemmets dörr med en smäll af belåtenhet i lås bakom oss, och vi trefvade oss ner på gatan.

»Nå, det var ju en mycket angenäm afton,» sade jag, då vi gått en stund under tystnad.

Ruus grymtade något som icke lät obetingadt instämmande.

»Du tyckes icke vara så belåten?» fortsatte jag.

Han slog upp rockkragen, stack händerna ner i fickorna och yttrade i sin djupaste mullvadsbas:

»Jag är förargad på mig själf såsom alltid då jag gått ifrån mina principer. Jag har nämligen den principen, som alla mina principer en frukt af erfarenhet, att då det kommer någon af mina gifta för detta ungarlsvänner och slår mig på axeln och säger: 'hör på, gamla gosse, vill du inte komma hem till mig och äta middag en dag, så få vi språka om gamla tider!' så svarar jag alltid: 'tack så mycket, men är det meningen att vi ska språka om gamla tider, så var snäll och bjud mig på toddy en kväll, — middagarna, dem har jag i det fallet förlorat tron på.' Ser du, jag tror att de olika dryckerna äro mycket suggestiva,

— för att använda ett modernt ord. Champagne ger mig lust att tala om ingenting, helst med damer, en god Bordeaux är det bästa när man skall tala om konst och litteratur — när jag dricker Bourgogne filosoferar jag gärna om kärlek, och när jag druckit punsch förfaller jag stundom till att tala om religion. Nå, det där är nu kanske rent personligt, men hvad som är säkert är, att när man skall språka om gamla minnen, skall man hafva en toddy framför sig. Det stiger upp från den en gammal, varm doft, en riktigt genuin ungarlsdoft, och röken från det kokande vattnet utöfvar en liknande inverkan som röken från en pipa. Och det smakar rent af gamla minnen — gamla ungarlsminnen väl att märka. Toddyn, denna varaktiga, långsamt kallnande, en smula försöfande, angenämt vemodiga dryck är ungarlsminnenas dryck par préférence.

»Det är nu en sida af saken, — en annan, icke mindre viktig, är, att då det är toddydags, är det vanligen liggdags för vissa småttingar, som icke äro vidare suggestiva, när man skall språka om gamla minnen.»

»Aha,» skrattade jag, »det är där skon klämmer. Jag kunde nog märka det, att du icke är vidare barnkär.»

»Gu'bevars, det är jag visst på mitt vis, — helst på något afstånd. Men då en ung fru gör anspråk på att jag skall beundra hennes småttingar på hennes vis, då uppreser sig hela min ungarlsnatur däremot. I synnerhet när det gäller sådana

där småttingar, som ännu ligga i vaggan och hvilkas fysik man skall beundra.

»Är det inte ett litet förtjusande ben, och se bara sådana förtjusande valkar vid handleden och sådana förtjusande fingrar se'n! Nej, vid min salighet, jag tycker det är förtjusande, jag tycker det ser ut som ett litet odjur, jag, ett litet oformligt köttstycke, med förlof sagdt. Och så lägga de det där lilla odjuret i armarna på en och vilja att man skall hålla det. Det är ju alldeles omöjligt att hålla i en sådan där liten tingest på ett anständigt sätt, — man vet ju knappt hvad som är upp eller ner, fram eller bak, och så är man till på köpet i en dödlig ångest att råka tappa den. Och så rätt som det är tyckes det lilla odjuret plötsligt få syn på en, — gud vet hvad det förut menat med att stirra på en, — och så sätter det till att skrika som man vore den lede själf. Uppriktigt sagdt så sårar det mig, i synnerhet när mamman till på köpet förebrår mig mitt skägg. Och när allt det där väl är undanstökadt, så kommer stora bror och sätter sig på mina gamla liktornar och pretenderar att jag skall gunga honom, tills *han* inte orkar längre. Och hur är det möjligt att föra ett sammanhängande, förnuftigt samtal på samma gång som den yngste medlemmen i familjen skriker på ett högst sammanhängande sätt i rummet bredvid? 'Bry dig inte om det,' säger pappan, — 'det är bara den lille som vill ha mat, — hvad var det nu du sa?' Ja, minsann om jag det vet — det är som man skulle be mig tala filosofi med ackom-

panjemang af en mässingskvartett. Nej, jag tycker om små barn, som visa sig ett ögonblick efter kaffet och låta klappa sig utan att skrika och utan att uppfatta det som en invit till gymnastiska öfningar, men att ha dem i knäet och spela mamma, det uppreser sig hela min natur emot.»

Han tystnade helt tvärt, som om han hade försagt sig, och det smög sig ett leende öfver hans gamla mullvadsansikte.

»Ja ja, i allmänhet åtminstone,» tillade han.

»Såå, det finns då verkligen undantag äfven från denna regel?» insköt jag.

»Hvilken regel är det som det icke finns undantag från. Och jag kom verkligen just nu att tänka på ett undantag -- ett tillfälle då jag... Nå ja, du ska få höra, — det är i all sin obetydlighet ett af de bästa och vackraste minnen jag har.

»Det är nu en tio, tolf år sedan som jag, som du kanske vet, tillbragte en vinter i Rom. Det som jag nu skall berätta dig, hände i början af min vistelse där.

»Jag hade en afton setat något längre än vanligt tillsamman med några skandinaver på vår sedvanliga osteria. Klockan var framåt ett, då vi slutligen skildes åt. Jag hade kommit upp för 'Spanska trappan' och vände mig ett ögonblick om för att kasta en blick öfver staden, som låg där drömmande i ett vekt, beslöjadt månsken. Då fick jag, till höger, alldeles under mig, så nära att det måste vara vid själfva Piazzan, se ett skarpt,

flammande eldsken. Jag sprang ner för trapporna igen och åt det håll, hvarifrån eldskenet syntes. Det var som jag tänkt, det brann i ett hus på en tvärgata, alldeles invid Piazza di Spagna; lågorna slogo redan ut genom ett par fönster i första våningen, och elden grep tydligen omkring sig med stor hastighet. Några förbigående hade redan slagit larm på porten, och husets invånare kommo halfklädda rusande ned för trapporna, bärande en och annan värdesak, som de i brådskan hunnit rycka till sig. Under några minuter var det allmänt skrik och uppståndelse, men snart inträdde det åter ett förvånande lugn, och då jag åter kom ut på gatan, stod där en liten skara på cirka tjugu personer och betraktade under tyst överksamhet, hur elden spred sig från fönster till fönster, sprängde rutorna och slickade upp utefter muren. Trapporna voro redan ofrafikabla, men alla människor voro ute, — hvad var att göra? Så småningom skulle väl brandkåren komma.

»Så kom då ändtligen brandkåren, det vill säga en spruta och ett dussin karlar att börja med. En slang lades ut, man började pumpa, men det kom icke något vatten. Man sprang en smula af och an, en ny slang lades ut, man pumpade på nytt, fortfarande intet vatten. Elden grep allt snabbare omkring sig, nu stod hela första våningen i full låga och det började glimma rött äfven i de öfre våningarna. Brandsoldaterna stodo och höllo i sina slangar och betraktade elden, tysta och sysslolösa som alla andra. Skådespelet blef också

allt mera storartadt. 'Men hvarför gör ni då ingenting?' ropades det till dem. 'Non c'e aqua!' (Det finns inte något vatten.) För detta svar böjde sig till och med husvärden, där han stod och med händerna på ryggen resigneradt såg sitt hus förstöras af lågorna.

»Emellertid hade lågorna nu inkräktat nästan hela fasadens längd, och faran för det näst intill liggande huset började blifva öfverhängande. Det låg där tyst och stilla med sina stängda fönsterluckor, och invånarna tycktes ännu sofva, i lycklig okunnighet om hvad som passerade. Där höjdes ett par röster för att man måste väcka upp huset, så att invånarna i nödfall skulle vara i ordning att rädda sig, några personer sprungo in genom porten, jag följde dem. Jag trefvade mig upp för de kolmörka trapporna; i första våningen tycktes man redan vara på benen. Jag fortsatte en trappa till, där var tyst och stilla. Jag fick tag på en stängd dörr, bultade på, ropade: 'fuoco, fuoco!' Det dröjde en stund, så öppnades dörren försiktigt, ett kvinnohufvud stacks ut, och en skräm röst frågade hvad som var å färde. All den lilla italienska, hvaraf jag var mäktig, var för tillfället spärlöst försvunnen, och jag vet icke hur det kom sig att jag just grep till tyskan. Lyckligtvis tycktes hon tämligen behärska detta språk, och samtalet fortsattes på detsamma. Jag förklarade henne således i största hast, att det brann i huset bredvid, att det var fara å färde och att det säkraste vore, att hon lämnade huset. Dörren

öppnades nu helt och hållet, och vid skenet af en nattlampa såg jag nu, att den jag talade med var en ännu ung, ganska vacker kvinna, som på armen bar ett barn på fyra, fem år. Hon var ännu helt förvirrad, hade tydligen väckts af bullret, klädt sig i all hast, men förstod ännu icke riktigt hvad som var å färde.

»Hvad skulle hon göra? Skulle hon kanske gå upp i öfre våningen?»

»Jag försökte lugna henne, sade att faran icke var öfverhängande, men att det bästa vore, att hon lämnade huset så snart som möjligt, i fall elden skulle fatta äfven i det.

»Ja, ja, men hon hade ännu en liten. — Hvar var han då? — Jo, han låg ännu i sin säng; hon hade ännu icke hunnit väcka honom. — Men då måste hon göra det, och kläda på honom så fort som möjligt. — Ja, ja.» Hon såg sig omkring. Ville jag taga den lilla här så länge då? Hon räckte flickan åt mig, och innan jag ännu hunnit besinna mig, hade jag barnet i mina armar, modern försvann i ett inre rum, och vi, den lilla flickan och jag, voro ensamma. Då, — ja, min bror, så gammal mullvad jag är, blir jag ännu varm om hjärtat, när jag tänker därpå — då lade hon, den lilla flickan, sina armar omkring halsen på mig, slöt sig intill mig och kysste mig på kinden, en liten varm, bedjande, förtroendefull kyss. Sannerligen, min bror, fick jag icke tårarna i ögonen, och jag kände, att jag skulle kunna göra hvad som helst, gå genom eld och rök, ja, offra lifvet för den lilla

där, som med denna kyss lämnat sig i mitt beskydd. Nå, så farligt var det väl icke, och jag var nästan ledsen däröfver.

»Jag stängde dörren bakom mig och gick och satte mig på en stol med den lilla i knäet. Nattlampan stod kvar på ett bord och upplyste svagt det lilla, väl möblerade rummet; såsom ofta i italienska hem, saknades det tambur. Allt var nu åter tyst och stilla omkring oss, sorlet därutifrån hördes endast svagt och dämpadt, och jag hade nästan glömt bort, hvarför jag var där. Det var en liten söt flicka, vacker så som de italienska barnen kunna vara det, med långt, silkeslent hår och stora, svarta ögon. Hon föreföll mer förvånad än rädd, och hon fann sig med en förtjusande, barnslig tillit i denna egendomliga situation, i knäet på en främling, som kommit upprusande till dem midt i natten och nu satt och smekte hennes hår och rådbråkade hennes språk. Ty vi talade italienska med hvarandra, förstodo hvarandra kanske icke så mycket, men blefvo goda vänner ändå. — Ja, det är få saker i mitt lif, som jag har ett så varmt, så lefvande, så odeladt vackert minne af som den stunden.»

Han tystnade. Jag väntade en stund och frågade så:

»Nå, hur gick det sedan?»

»Ja, så kom modern tillbaka med den andra lilla. Men samtidigt kommo äfven flere andra upprusande, tjänstfolket kom på benen och — allt nog, jag fann att min hjälp var obehöflig och gick åter

ut för att se på branden. Man hade nu äntligen lyckats få vatten, — och genom mera tur än skicklighet begränsades elden till det hus, där den först uppstått.»

»Och du träffade aldrig din skyddsling se'n?»

»Nej, men jag tog reda på hennes namn, och jag föreställer mig ibland, att jag skall råka henne någon gång i lifvet, och då skall jag berätta henne det här. Men det sannolika är väl, att vi aldrig åter komma att se hvarandra.

»Är det icke ganska underligt ändå, du,» fortsatte han efter en stund, »där nere i Italien går det nu en ung flicka, som icke har en aning om att det här långt uppe i Norden finns en gammal mullvad, som känner sig bunden vid henne af ett löfte, att för hennes skull gå genom eld och rök om det gäller. Ty det är den känslan, som ännu för mig är förknippad med detta minne, — känslan af att jag skulle vilja göra snart sagdt hvad som helst för henne, — att hon en gång för alla förvärfvat sig rätten till ett beskydd, genom den där varma, förtroendefulla kyssen åt en främling.»

II.

En morgon satt jag hemma hos Ruus i hans lilla ungarlsvåning, rökte en cigarr och pratade med honom. under det han själf, ännu i nattrock och tofflor, intog sitt morgonkaffe. Jag hade varit ute och gått, och så hade det plötsligt kommit öfver mig en lust att träffa honom. Det kan gå långa tider, då jag icke ser till honom, nästan glömt bort honom, men förr eller senare, utan att jag vet hvarför, utan att det beror på sinnesstämningen, ty jag kan lika väl vara upprymd som nedslagen, ser jag hans ansikte framför mig med den buttert vänliga blicken bakom glasögonen, den breda munnen, hvilkens läppar bilda ett cirkelsegment, hvars medelpunkt utgöres af en grop i hakan, men som, oaktadt den bär denna missbelåtenhetens traditionella form, verkar tilldragande genom sitt uttryck af mild skepticism och öfverseende ironi; och då förföljer mig detta ansikte och jag får ingen ro, förr än jag åter träffat honom och en eller annan timme mättat mitt öra med hans röst, hans matta basröst, som låter som en fantasi på bastuba eller som en humlas surrande, jämn och nervstillande, verkande genom små,

nästan omärkliga skiftningar i tonfallet. Han kan spela ganska omväxlande melodier på detta sitt instrument, men han använder nästan alltid pedalen, så att tonerna löpa in i hvarandra och klinga samman till harmonier eller dissonanser.

Hvad som egentligen lockar mig till honom, tror jag är hans specifika unghärlssyn på lifvet, halft deltagande, halft oberörd, halft allvarlig, halft skämtande, godmodig med ett stänk af bitterhet, ironisk med en underström af farbroderlig vänlighet. Han spelar i lifvet ungefär samma roll som en gammal inspicient gör på teatern. Han visar sig aldrig på scenen, men är outhärlig bakom kulisserna, kan alla rollerna utantill, och gör tecken åt skådespelaren, när det är tid för honom att lägga sitt ansikte i ordning för entrén, känner till alla teaterknepen, men behöfver aldrig själf bruka dem, är lika förtrogen med applådernas inverkan som hyssningarnas, men har aldrig tagit dem åt sig själf, är hvarken direktör, regissör, sufför, aktör, författare eller publik, men kunde vara det alltsamman, har genomskådat det hela, men spelar dock med i komedien — bakom kulisserna, är grundligt utledsen vid allt samman, men kan dock icke vara det förutan. Och hvad han kan mycket teaterhistorier sedan!

Och då jag slutligen kommer, tar han alltid emot mig på samma sätt, utan att visa något missnöje öfver glömskan. Han sade själf en gång:

»Hvad som förorsakar de flesta missförhållandena här i lifvet, de flesta konflikter, de flesta

missräkningar, det är oförmågan att låta hvar sak vara hvad den är, lusten att blanda in något annat däri, som icke alls hör dit och som spränger sönder det hela. Man talar om tacksamhet och man underförstår ersättning, man talar om kärlek och man underförstår trohet, man talar om vänskap och man underförstår själfuppgifvelse. Jag påstår att dessa begrepp ingalunda höra samman, utan tvärtom, att där det ena slutar, där tar det andra vid. Att vara trogen i kärlek, hvad vill det säga? Det betyder ju bara att fortfarande älska. Först där kärlek icke längre finnes, finns det rum för den känsla som med skäl kan kallas trohet. Det kan synas som en paradox, men, tro mig, först då man lyckats smälta den paradoxen, börjar man på att få en liten aning om hvad frihet människor emellan vill säga. Har jag en vän, så må han komma till mig när han är min vän, jag vet väl att han är annat här i lifvet än det; men Gud bevara mig för en borgenär, som kommer hvar dag och presenterar sin räkning, eller en gäldenär, som springer och ursäktar sig för att han icke kan betala!»

Och därför går jag gärna upp till min gamle vän, notarien Ruus, när lusten drifver mig.

Nå, som sagdt, jag satt och rökte, han satt och drack sitt kaffe. Bredvid honom på bordet låg morgontidningen, ännu orörd i sin jungfruliga trycksvärta. Men jag såg att han satt och sneglade på den upplagda kvarten af första sidan.

»Är det några roliga förlofningar?» frågade jag. Han grymtade till och svarade buttert:

»Förlofningar äro alltid roliga.»

»Så, jag visste icke att du var så intresserad af sådana saker,» fortsatte jag.

»Jag har inte sagt att jag är intresserad af dem, jag har sagt att jag tycker de äro roliga, eller, om du så vill, komiska, lustiga. Ja, egentligen sorglustiga.»

Han tog sig ett par klunkar kaffe och fortsatte så, i det han lade sin ådriga hand på tidningen:

»Medge att dessa offentliga förlofningar äro bland de mest besynnerliga inrättningar i det moderna samhället. Hvad är det egentligen som står här, om vi rätt se på saken. Jo, det står att Oskar Andersson och Gerda Pettersson gått och förälskat sig i hvarandra, hvarom de nu benäget underrätta den obehöriga publiken. Kan man tänka sig något galnare än att annonsera i en tidning om att man blifvit kär? Eller också står det, att de icke förälskat sig i hvarandra, men likväl af skäl, på hvilka de icke närmare vilja inlåta sig, ämna i en närmare eller fjärmare framtid bilda ett par. Nu frågar jag, hvad rör detta publiken, och hur kan den offentliga meningen så förvirra ens begrepp, att man icke känner det oblyga häri!»

»Nå nå, nu tycks du mig dock förvända saken en smula,» afbröt jag. »Man annonserar icke om att man blifvit kär, som du säger, utan man annonserar om att man ämnar gifta sig.»

»Ämnar gifta sig!» tog han i med en ovanlig hetta. »Hvem tusan angår det, om jag ämnar

gifta mig! Det kan vara tids nog att tala om det, när jag verkligen gifter mig och därmed ställer min kärlek under lagens skydd och samhällets uppsikt, men att jag *ämnar* gifta mig, längre fram, om ett eller annat år, det angår ingen, lika litet som det angår någon, att jag ämnar beställa mig en ny vinterrock nästa år. Nej, min vän, den offentliga förlofningen är intet annat än ett oblygt smicker af den offentliga nyfikenheten, den tvingar mig att ikläda mig äktenskapets uniform utan att få njuta af dess fördelar, och den låter min blyga, hemliga kärlek springa gatlopp under mängdens hånskratt eller jubel, den är äktenskapets komedi och kärlekens parodi.

»Hvad är egentligen förlofningstiden, idéelt taget? Den är tiden för det ömsesidiga förtroendets väckande och befästande, för de intima bekännelserna, för kantigheternas bortslipande och för de glada eftergifterna, — den är kärlekens prøfvotid och äktenskapets söndagsskola, förhoppningarnas, planernas och de gyllene löftenas tid. Och denna tid, som mer än någon annan borde vara ensamhetens och förtrolighetens tid, gör man till en offentlig uppvisningstid, profgår på gatorna, gör visiter hos sina bekanta, låter tanterna räkna sina kyssar och uppfånga sina ögonkast, gör sin kärlek husvill, ty den har ännu icke fått ett hem uppbyggt åt sig, och man har brutalt dragit fram den ur förtrolighetens gömställe. Förlofningen, min vän, är en bastard mellan kurtis och äktenskap, — den lönmördar kärleken och väcker leda vid

äktenskapet, innan det ännu börjat. Om man hade siffror på, hur många förolyckade äktenskap, som kunna skrivas på förlofningarnas räkning, skulle man häpna öfver antalet.»

Han pustade ut, röd i ansiktet, och jag brast i skratt. Efter en stund drog också han på munnen och fortsatte lugnare:

»Nå ja, saken har också sin komiska sida, men det är just det allvarliga med den, att den är så komisk, ty kärleken tål icke vid att ställas i ett komiskt ljus, den dör däri liksom en växt dör i gasljus. Lyckligtvis förstå de förlofvade i allmänhet icke själfva, hur komiska de äro; de äro vanligen ännu så pass unga, att offentligheten smickrar dem, så pass naiva, att de icke märka ironien, och så pass spänstiga, att de med icke allt för skamfilade illusioner kunna gå igenom skärselden. Men tänk dig en något till åren kommen person, som skall gå igenom detsamma! Tänk dig till exempel en ungtkarl på, låt oss säga, fyrtio år, som ledsnat vid ungtkarlsståndet och går sta' och förlovvar sig. Har du någonsin tänkt dig in i den situationen?»

»Nej, så vidt jag kan minnas, har jag verkligen inte gjort det.»

»Ja, det är skada det, för det lönar verkligen mödan, om man vill se och bedöma förlofningarna med oförvillade ögon.»

Han hade slutat sitt kaffe, tände en cigarr och började gå af och an på golfvet med nattrocken svängande kring benen. Det lekte ett leende i

hans ena mungipa, som han försökte kväfva med fingret, men det kom igen och satte sig slutligen fast. Hans nickar, hans hälfhöga grymtningar förerbådade en historia. Jag afvaktade i tysthet, och slutligen kom den:

»Han är, låt oss säga, fyrtio år. Det är den kritiska åldern. Han känner sig trött på sin frihet, led vid sin ensamhet, stundom nästan hatar han sitt oberoende; han står vid gränsen, det gäller för honom att antingen låta sig långsamt glida ned i sin ungtkarlsegoism, fästa sig vid den med vanans, resignationens och hopplöshetens starka band, eller också resolut taga språnget — dit ut, i kärlekens, nej, låt oss säga i äktenskapets gröna betesmarker, där alla de där blommorna växa, som han i sin ungdom svärmade för, men sedan glömt för den torra timotejen i krubban. Han känner en okuflig lust att våga språnget — det sticker i benen på honom, blommorna hägra för hans ögon som stora solrosor, med en doft så stark, att den slår åt hufvudet, — han biter i sin krubba som en gammal istadig häst, och han är icke längre i stånd att få någon smak på timotejen. Men han är rädd, och han vill icke på samma gång, lika litet som man vill hoppa utför ett bråddjup, då man fått svindel. Det hjälper dock icke, hans öde är bestämdt på förhand, han måste hoppa, och så hoppar han då slutligen.

»Så länge han ännu icke beslutat sig för språnget, har han drömt om tjuguaringar, unga flickor med persikokinder, förgätmigejögön och gull-

vifvetankar, men då beslutet väl är fattadt, kommer drömmen honom steg för steg närmare och står där slutligen lefvande framför honom i skepnad af en tjuguuåtaåring med små, kloka ögon, som dock ibland synas glömma bort sig i en flyktig dröm, en mun, som icke längre är så alldeles frisk i allvaret, men kan bli det, när den ler, och med en skiftning af vemodig ironi i rösten, då hon talar om sina yngre flickbekanta. Detta är det som kanske tilltalar honom minst, men som dock på allvar fäster hans tankar vid henne. Hon är icke alldeles hans ideal, men hon blir dock hans val.»

»Han är sålunda icke förälskad?»

»Min vän, allt beror på situationen. En fyrtio års ungar, som vill gifta sig, är icke förälskad på samma sätt som en tjuguar, som vill — älska. Han är förälskad i henne såsom den, som skall befria honom från hans frihet, ersätta honom hans ensamhet, utfylla hans tomhet, han är förälskad i henne därför att han afskyr sitt ödsliga rum, icke kan tåla sina toddyvänner och hatar sin gamla städerska. Han är slutligen förälskad i henne, därför att han vill gifta sig och därför att han tror, att hon möjligen skulle vilja hjälpa honom med den saken.

»Allt nog, han har gjort sitt val, och han börjar att göra sin kur. Först generar det honom en smula, men snart roar det honom, och det slutar med att alldeles förvrida hufvudet på honom. Han känner sig till mods som en gammal krigare, hvilken plockar fram sina gamla, rostiga vapen och synar

dem, pröfvar dem, börjar på att skura dem blanka och slipa dem hvassa, finner att stålet är nästan oskadadt och att armens kraft icke heller är alldeles borta och slutligen, glad och yr, hugger omkring sig som en ung pojke. Han blir svärmisk, sentimental, drömmande, barnslig, han slutar med att blifva kär på fullt allvar, och, Gud förlåte den stackars token, tror jag icke han går i månskenet utanför hennes fönster och ångrar att han icke lärt sig spela guitarr och sjunga italienska visor.

»Men förnuftet ligger i bakhåll, griper honom oförhappandes i kragen och säger: nej, min gubbe, nu måste det vara slut med det här, det är inte meningen att gå och svärma, det är meningen att gifta sig! Tag på dig din frack och gå upp och fria!

»Han stretar emot i det längsta, men slutligen finns det ingen hjälp, han har fått höra vissa antydningar om att han komprometterat flickan, och hon har börjat se på honom med en min som säger: hvad är det du menar egentligen? Och så tager han då slutligen Gud i hågen och utsätter en dag, då det oundvikliga skall ske.

»Dagen är inne, han har rakat sig, gjort sig fin, gjort sig ung, så ung som möjligt. Han går af och an i sitt rum och känner sig till hälften som en brottsling, till hälften som en hvilken oskyldig föres till afrättsplatsen. Detta rum, som han så länge hatat, har på en gång åter blifvit honom kärt, det förefaller honom, som om han skall öfvergifva sitt verkliga hemland för att gifva

sig ut på okända, kanske farliga äfventyr. Han sätter sig i sin gungstol, och den gnäller under honom som en gammal trofast hund, då hans husbonde tänker gå ifrån honom. Han kastar en brottslig blick på sin gamla nattrock, — hvem vet hvad öde som väntar den, — han betraktar ömt sina gamla, nedkippade, bekväma tofflor, — de skola kanske snart utbytas mot andra, som äro trånga, broderade, — han tål icke broderade tofflor, — och nya, afskyvärdt nya. Och han stirrar med veinodiga ögon sin gamla ungarlsensamhet i ögonen, — det är kanske sista gången han får vara i sällskap med den, så där riktigt förtroligt, ostördt, på tu man hand.

»Till slut bemannar han sig dock och ger sig af. Han träffar sin blifvande svärfar, utbeder sig ett samtal med honom, — mycket viktigt, — och finner sig sittande midt emot honom i hans enskilda rum. Han känner sig till mods, som om han skulle undergå examen af en jämnårig, — förödmjukad, generad och satirisk, en smula mot sig själf men mera mot svärfadern. Han framställer sitt ärende torrt och affärsmässigt och skrattar invärtes åt svärfaderns låtsadt förvånade min. Nå, så passerar han då lyckligen dennes betänkligheter, frågor, upplysningar, förhoppningar och välsignelse och kastas i svärmoderns feta, välsignande famn. Kommer helskinnad därifrån och befinner sig ändtligen i den efterlängtrade situationen, med sin lilla fästmöns armar omkring sin hals och med hennes ja ännu ljudande i sitt öra. Och då äro alla tvifvel och alla far-

hågor bortblåsta, och han skäms icke ens öfver att känna sig så ung, så lycklig, så förhoppningsfull som han gör.

»Ack, min vän, han jublade för tidigt, det är nu först som hans verkliga martyrium börjar, förlofningstidens långa, outhärdliga martyrium. Kan du måne tänka dig, hvilket lidande det innebär för en stadgad, förnuftig, en smula själfironisk och med några små ovanor eller vanor behäftad ungtkarl att vara förlofvad? Kan du tänka dig, hvad det vill säga att gå på förlofningsvisiter till människor som man icke känner, då man varit bortskämd med att icke behöfva gå på visit ens till dem som man känner, att gå på gatorna som ett spektakel för alla människor, då man varit van vid att själf få göra en smula spektakel med andra, att göras till föremål för skålar och dumma tal och nödgas svara lika dumt till på köpet, att blifva pikad af små slynor till svägerskor, mottaga råd och förmaningar af sin blifvande svärmor och plågas af sin blifvande svärfars ungdom, att nödgas vara artig mot en massa tanter, som dyka upp från alla möjliga håll och kanter, att mista icke blott sin frihet, utan sin själfbestämmelserätt, sitt människovärde, blifva en skåderätt, en utställningsartikel, en vandrande annons om stundande giftermål, en fästman kort sagdt efter att ha varit en egenmäktig ungtkarl. Det är helt enkelt upprörande, min vän! Och hvad får han till ersättning för allt detta lidande? Några kyssar då och då, i smyg — några ord utbytta i en tamburs ensamhet

eller å en gatas öfverröstande buller — ty jag vill icke tala om de offentliga, de reglementerade kys-sarna och smekorden, dessa som mera äro af-sedda för omgifningen än för oss själfva, — aldrig en full, ostörd ensamhet, en förtrolighet utan tanke på andra. Och det värsta är, att allt detta, som plågar honom, det utgör hans lilla fästmö's största glädje, — hon går som i ett beständigt rus af denna offentlighet, den smickrar hennes fåfänga, den plottrar bort hennes känslor, hennes förstånd och hennes blygsamhet, och fästmannens själfironi sårar henne i djupet af hennes underliga kvinno-hjärta såsom en förolämpning mot henne och mot deras 'kärlek'.

»Ack, min vän, efter en månads martyrium af detta slag hafva alla de drömda solrosorna krympt ihop till några tarfliga maskrosor, och dessa halva gått i frö och spridts för all världens vindar. Han ser bara framför sig en enformigt grön, inhägnad, redan afbetad betesmark, och han drömmer åter om den torra, doftande timotejen i hans egen krubba.»

Han satte sig i sin gungstol, drog eld på en tändsticka och tände sin slocknade cigarr.

»Nå, och hvad blir följden af allt detta?» frågade jag efter en stund.

»Följden,» svarade han, »ja, det beror på. Följden kan bli ett äktenskap mera, — men det kan också bli ett äktenskap mindre, en gammal ungarl och en gammal flicka mera.

»Men det betyder nu inte så mycket och hör egentligen icke hit. Hvad jag påstår och hvad jag vill försvara, det är, att förlofningar äro ett oting; en förlofning det är Amor, förklädd till clown och gående på händerna inför publiken, en situation, som jag, så gammal untkarl jag är, icke tycker passar honom.»

III.

Under en af våra morgonpromenader kommo Ruus och jag en gång ned åt Munkbron. Vi blefvo där vittne till en scen, som roade oss båda. Det var två månglerskor, som råkat i gräl; hvar och en stod i sitt stånd, men dessa stånd lågo icke bredvid hvarandra, utan hade mellan sig ett tredje, och öfver detta gick nu stridens vågor fram och tillbaka. Gumman i detta tredje stånd sökte fåfängt mäkla fred, nickade bifall, jakade och instämde än med den ena, än med den andra, vanligen med den som för tillfället skrek värst, men hennes fromma förlikningsförsök drucknade alldeles i de andras energiska vredesutbrott. Så blef det på en gång alldeles tyst, en polis närmade sig, tillkallad af oväsendet. Han syntes icke vara hågad att göra någon vidare sak af det hela, men i förbigående slungade han i alla fall en glosa — till gumman som satt i midten. Men då rann kärlet öfver; röd i ansiktet af förbittring reste hon sig upp bakom disken, och då vi slutligen aflägsnade oss, var det ett storartadt gräl mellan henne och poliskonstapeln.

»Jag vill slå vad om,» sade Ruus, då vi gått en bit, »att det icke är första gången som något liknande händer den där gumman i midten och att det icke heller blir den sista. Det finns människor som synas af ödet alldeles förutbestämda till att 'sitta emellan' som det heter. Jag känner en smula till det, ty jag har själf åtskilliga gånger varit utsatt för detsamma. Det var en tid, som jag på ett för mig själf alldeles oförklarligt sätt blef inblandad i alla tvister, oenigheter, dispyter mellan mina bekanta, icke därför att jag själf var grälsjuk, utan därför att jag icke var det; jag blef nämligen inblandad som utanför stående, skiljedomare, opartisk. Vet du manne hvad det vill säga att bli ansedd för opartisk? Det vill i allmänhet säga detsamma som att bli beröfvad sin personlighet, sina tycken, intressen, små angenäma fördomar, ty fördomar kunna vara rätt angenäma, att få sin godhet missbrukad och sitt omdöme tummadt, att bli betraktad ungefär som en läkare, på hvilken man har anspråk att han skall ordinera 'något som smakar bra'. Om någon säger åt mig: du, som är opartisk, säg nu hvad du tycker! så betyder det: du, som är opartisk, säg nu det som *jag* tycker! eller också betyder det: du, som inte alls begriper saken, säg några dumheter nu, så att mitt ljus må skina så mycket klarare.

»Det drog om en tid, innan jag kom under fund med det där, och i början var jag till och med ganska smickrad af min medlareroll, tog mitt skiljedomarkall på fullt allvar, och bråkade min

hjärna med att hitta på utvägar för att ställa svårigheterna till rätta. Men så föll det mig i ögonen, att de utvägar som jag — opartiske — hittade på, aldrig kommo till användning, utan snarare med en viss sorgfällighet undvekos, att man planterade mig där som skiljedomare bara för att kunna gå omkring mig och förlikas på min rygg, utan att jag ens hade glädjen af att få vara med därom. Man använde mig helt enkelt som en förevändning, man var trött vid den gagnlösa tvisten och längtade efter att försonas, men man skändes för att gå rätt på sak och ville ha något att maskera försoningen med. Nå, då tog man tag på den opartiske, framställde — genom honom — sina slutpåståenden för hvarandra, bevisade — genom honom — för sista gången att man hade rätt och aldrig kunde få annat än rätt, lassade så af sig hela den olösliga tvisten på honom, och lät honom bråka sin hjärna därmed, medan man själf tog en omväg, möttes på annan mark och helt vänligt språkade om andra saker. De gåfvo mig bara de knutar att lösa, som de själfva bråkat sig trötta på, och för hvilkas lösning de förlorat allt intresse; 'se så, du är opartisk, nu kan du roa dig med den en stund!' och så gingo de gladeligen och trasslade till några knutar på annat håll.

»Och icke nog med det, jag märkte också att det följde en viss missaktning med detta anseende för opartiskhet, jag märkte att när det var något, som riktigt låg en om hjärtat, så gick man hellre

till sin partiske motståndare än till sin opartiske skiljedomare.

»Då tänkte jag: nej, så min själ jag ämnar gå här och vara opartisk längre! Och jag tog mig till att visa tänderna i stället — och kom man och stack en knut i handen på mig och ville att jag skulle lösa den, så stack jag en ända i handen på hvardera af de värda motståndarna, drog till knuten en smula hårdare och lät dem stå där och dra, medan jag själf hvisslande gick mina färde. Och då jag gjort det några gånger, lyckades jag så småningom återupprätta mitt sjunkna anseende som en annan vanlig, förnuftig, hygglig och partisk människa.

»Nej, min vän, ännu aldrig har en tvist blifvit bilagd genom en skiljedomare — jag ber gubben Salomo om ursäkt; den har blifvit bilagd trots honom, och i detta 'trots' ligger hans enda berättigande. Den mänskliga naturen är nu en gång sådan.

»Allt annat går väl an, men att bli utsedd till skiljedomare i en äktenskaplig tvist, det är näft upp det allra otacksammaste och obehagligaste man kan råka ut för. Ty här blir saken ytterligare komplicerad därigenom, att när två äkta makar tvista med hvarandra, så tvista de aldrig om det som de synas tvista om, utan om något helt annat, som ingen annan än de ha reda på, men som de icke ens erkänna för hvarandra. Och den stackare, som då får sig anförtrodt att reda den där låtsade härfvan, — som skall skipa rätt

i den saken, som ingen af dem egentligen bryr sig om att få rätt i, och på samma gång undvika att än värre trassla till den osynliga härftvan, — som vill fortfarande vara vän med sin gamle vän, äkta mannen, och icke blifva en förklarad fiende till hustrun, — som på samma gång vill hålla på sitt eget köns rättigheter och icke vara oridderlig mot det andra könet, — som håller af mannen och tycker att frun är en liten förtjusande fru, — som vill vara rättvis och icke riktigt kan frigöra sig från frestelsen att vara en liten smula älskvärd, — han, min vän, befinner sig sannerligen i en ganska kinkig belägenhet.

»Just af den arten var en af mina första bedrifter i det ädla medlarekallet, — och den gaf min tro på det och mitt intresse för det den första allvarligare stöten.

»Jag var en sommar några dagar gäst hos en af mina gamla ungdomsvänner, gift sedan ett par år tillbaka. Vi hade varit skolkamrater, studentkamrater, under ett par års tid så godt som oskiljaktige, sedan alltjämt goda vänner, ehuru väl genom förhållandenas makt mer eller mindre skilda åt. Så hade han gift sig med en flicka, för hvilken äfven jag en tid — före honom — svärmat litet smått. Det var nu alldeles öfverståndet, och jag unnade honom därför alldeles uppriktigt hans lycka, med en liten behaglig baktanke på, att den nog också skulle hafva stått mig till buds, — om jag velat.

»De hade ett litet landsställe utåt skärgården och hade bedt mig komma ut och stanna några dagar hos dem. Då jag därför fick mig en veckas ledighet, och inte precis fann att augustisolen visade sig från sin allra bästa sida på husväggarna, mindes jag mitt löfte, packade min nattsäck, satte mig på båten och for ut till dem.

»Jag mottogs icke endast med hjärtlighet, utan hade äfven från första stunden den behagliga känslan af att man var mig tacksam för att jag kom. Jag var välkommen på det viset, som man är välkommen, då man som tredje man kastar sig in i ett samtal som gått i stå. Jag kände att jag kom icke endast som en välkommen gäst, utan som en räddare — från hvad visste jag ännu icke.

»De bodde i en stuga, stor som en fingerborg, omgifven af en trädgård, stor som en fruntimmershand.

»Här lefver ni ju som turturdufvor,' sade jag, när man visat mig lägenheten.

»Jag fick icke något svar, men jag såg ett par blickar som hastigt sväfvade förbi hvarandra, ostadiga som af ondt samvete.

»Hela den första dagen var jag som nedbäddad i en ejderdunsbädd af vänlighet, och jag kan icke neka till, att jag nästan fick mig ett litet svettbad. Man omhuldade, smekte, klemade med mig på alla sätt. Men det var onekligen en smula tröttsamt, ty denna vänlighet från två olika håll rivaliserade sinsemellan, stred om herraväldet, hade svårt att samtidigt finna utrymme på min tämligen blygsamma

person. Och hvad jag lade märke till var, att de unga tu icke en enda gång talade med hvarandra direkt, utan alltid genom mig, ja icke ens sågo på hvarandra direkt, utan sågo på hvarandra genom mig. Möttes deras blickar oförhappandes någon gång, så gled de hastigt åt sidan. Men riktades de på mig, glödde de af en bunden värme, som nästan generade mig. Jag var liksom det medium, i hvilket deras hjärtans elektriska strömmar kunde mötas och sammansmälta; möttes de utom mig, så uppstod det ögonblickligen en repulsion. Jag har aldrig i mitt lif blifvit så smickrad i min fåfänga som den dagen, känt mig så outhärlig för tvenne människor, och ändå gick jag på kvällen och lade mig med en känsla af missbelåtenhet, nästan förödmjukelse, och dessutom var jag så laddad med elektricitet, att jag icke kunde somna förr än långt fram på morgonen.

»Den följande dagen var situationen något förändrad. Det var fortfarande mycket elektricitet i luften, men i stället för att som föregående dag mötas med mig som medium, uppstod det ouppörliga repulsioner utom mig. Eller, med andra ord: de voro icke längre så vänliga mot mig utan snarare en smula ovänliga mot hvarandra. Det kom små stickord, antydningar om något som blott de visste, det var en viss retlighet i rösterna, en viss nervositet i blickarna, och mediet, det vill säga jag, tycktes stundom vara en smula i vägen. Jag försökte hålla god min, men inom mig undrade jag, hvad allt detta skulle betyda.

»Vid kaffet efter middagen bröt det äntligen löst. Jag vet icke hvad det var för en skenbarligen helt oskyldig anmärkning af min vän, som gaf signal till utbrottet, men plötsligt rodnade den unga frun alldeles förfärligt och sade med sväfvande stämma och ögon som sprakade af återhållen förbittring:

»'Jag förstår mycket väl hvad du menar, men det hindrar inte, att det var jag som hade rätt i alla fall.'

»Jag såg att min väns hand knöt sig nervöst i hans knä, och han öppnade munnen för att gifva ett häftigt svar, men så betvang han sig och sade med lugn ton och en icke allt för misslyckad skämtsamhet:

»'Nå väl, nu ha vi ju här en alldeles opartisk person; om du vill så kunna vi ju hemställa saken för Ruus, så kan han döma oss emellan.'

»Jag uppfångade en snabb, pröfvande blick från frun; så yttrade hon med en mycket förmildrad röst sitt samtycke till förslaget.

»De skrattade nu båda två, med en liten underton af förbittring visserligen, och jag kände mig åter uppflyttad till rang och värdighet af medium.

»Nå, jag fick saken framställd för mig, så godt sådant nu låter göra sig. Jag minns nu verkligen icke hvad det var tvisten gällde, om det var en filosofisk fråga, en toalettfråga eller en jungfru, visst är att det var ett fullkomligt nonsens från början till slut, och att det föreföll mig all-

deles ofattligt, hur man kunde minnas något sådant två dagar efteråt.

»Att fälla en dom i saken var fullkomligt omöjligt för ett vanligt människoförstånd, lika omöjligt som att med en bordsknif klyfva ett hårstrå, och så fann jag då på den utvägen, som jag trodde vara den bästa, att i skämtsam form framställa min oförmåga att se saken från en högre, allvarlig synpunkt, hvarför jag som artig karl gaf frun rätt.

»Men detta slog tydligen icke bra ut. Frun var bara halfbelåten och min vän helt missbelåten, och aftonens stämning blef tämligen tvungen. Vi gingo tidigt och lade oss.

»Den följande dagen förändrades situationen återigen något. För en ytlig uppfattning skulle det hafva förefallit som om en försoning ägt rum mellan de båda makarna; de talade med hvarandra om likgiltiga ting, lugnt och sansadt, utan att blifva heta; deras blickar undveko icke längre hvarandra, och vid ett tillfälle tryckte han till och med en kyss — på hennes panna. Men de likgiltiga ting de talade om, voro nästan allt för likgiltiga, blickarna för lugna, kyssen allt för påfallande omotiverad; jag insåg mycket snart, att försoningen endast var skenbar, och att där fanns åtskilliga outbrunna kol under askan.

»Mot mig visade sig mannen vänskaplig med en anstrykning af höflighet, den unga frun åter synnerligen, ja till och med påfallande älskvärd. Detta generade mig till en början, ty jag ansåg

det som en belöning för mitt förhållande dagen förut, — det kunde åtminstone uppfattas på det sättet af mannen — hvilket endast skulle förvärra min redan något ömtåliga ställning. Kanske insåg hon det själf, säkert är att hon vid ett tillfälle i skämtsam form lät förstå, att hon icke uppfattade mitt domslut i går annat än som en vanlig artighet, så mycket mera som hon vid bättre eftertanke kommit till den insikten, att hon i själfva verket haft orätt. Denna förklaring afgafs så okonstladt, med en så älskvärd uppriktighet — så föreföll det mig åtminstone — att jag helt och hållet gick öfver på hennes sida, och jag kände mig öfvertygad om, att hade jag varit i min väns ställe, skulle jag ögonblickligen och med glädje hafva sträckt vapen. Men han tycktes icke ens höra den, utan började genast tala om något annat. Jag kände mig verkligen ond på honom å hans hustrus vägnar, denna långsinthet förtröt mig, så mycket mera, som jag icke förut observerat den hos honom.

»Men den unga fruns älskvärdhet gent emot mig steg ytterligare ett par grader. Ja, jag kunde icke dölja för mig själf, att hon koketterade litet för mig, lade an på mig en smula, — jag kunde det icke och försökte det icke heller. Det var mig icke längre obehagligt, snarare tvärt om. Jag kände nu mitt samvete gent emot mannen fullkomligt fredadt, — man hade verkligen icke rättighet att bära sig så dumt åt som han, — och jag kunde icke finna något skäl för, att hans dumhet skulle

behöfva förstöra min vistelse därute. Ja, jag ansåg det till och med icke mer är rätt åt honom, om jag en smula kurtiserade frun.

»Hon kunde verkligen vara mycket älskvärd när hon ville. Hon började tala om gamla tider, då jag hade känt henne som ung flicka, — hon antydde, att hon icke varit alldeles omedveten om mitt svärmeri för henne. Jag förnekade det icke, hvarför skulle jag göra det? Dagen var varm och vacker, hon var mycket vacker också i sin ljusa sommarklädning; vi promenerade i skogen och foro ut på sjön, mannen var med i skogen men icke på sjön — han hade några viktiga bref att skriva. Det var verkligen en mycket angenäm dag.

»Och så fortsattes det den följande dagen. Jag stärktes allt mer i den smickrande öfvertygelsen, att jag haft ganska god smak i min ungdom. Den unga frun var verkligen förtjusande och i ett strålande solskenshumör.

»Min vän var numera icke blott höflig, han var artig mot mig. Du vet, när en äkta man är artig! I mitt stilla sinne måste jag erkänna, att han kanske hade en smula skäl därtill, hans fru var verkligen nästan för älskvärd mot mig. Men, herre gud, kunde jag nu hjälpa det! Och en förmildrande omständighet var dock, att hon var nästan mera älskvärd mot mig, då han var närvarande, än då han icke var det. Det kunde han visserligen icke veta, men i alla fall! Äfven mot honom var hon numera älskvärdheten själf — hvarje

spår af det forna grollet tycktes vara bortblåst. Men han blef allt mörkare och artigare.

»Till slut hade hans artighet nått en sådan höjd, att jag insåg att jag måste resa. Ställningen blef ohållbar och det kunde sluta illa. På aftonen af den fjärde dagen tillkännagaf jag, att jag måste fara tidigt morgonen därpå. Min väns artiga invändningar gjorde icke något intryck på mig, svårare var det att hålla stånd mot värdinnans, men jag hade nu en gång fattat mitt beslut och lät icke öfvertala mig.

»Och så for jag då den följande morgonen. Min vän var uppe för att följa mig till båten, men bad mig ursäkta hans fru att hon blef liggande, hon hade en smula migrän. Jag såg på hans panna och i hans blick spåren af en stormig natt. Hans artighet var förintande, och det var en riktig lättnad, då jag äntligen kommit om bord på båten och vinkat honom ett sista farväl. Han svängde sig om på klacken och gick upp mot stugan. Nu bryter det löst! tänkte jag med ett försök att se det hela humoristiskt, som dock icke riktigt ville lyckas. Jag var i misshumör flere dagar.

»En vecka därefter kommer min vän upp till mig med ett strålande ansikte, omfamnar mig och vill partout ha mig med sig ut på landet igen. Jag nekar, tämligen häpen öfver förändringen och utan att förstå hvad den kan betyda. Han envisas, hoppas att jag icke är stött öfver att han visade sig litet kall mot mig sist, men det var ett

missförstånd, han hade varit ett nöt, och kom nu upp för att förklara det hela.

»Och så berättar han mig, att han varit en smula svartsjuk på sin hustru, därför att hon, såsom han tyckte, visade sig något för älskvärd mot en ung herre i grannskapet. Han hade icke sagt något, men hon hade förstått det, och så ville hon bevisa honom, att han hade orätt, att denna älskvärdhet icke betydde något, och så hade hon använt mig som bevisningsmaterial. Det hade varit stor försoning för ett par dagar sedan, och då hade allt blifvit klart för honom, han erkände nu att han hade haft orätt, och nu måste jag följa med honom ut för att bevisa, att jag icke hyste något groll mot honom.

»Ja, det var ju mycket angenämt för mig, det där, — jag var nu icke alldeles öfvertygad om att min vän fått veta hela sanningen, men i alla fall följde jag icke med honom ut den gången.

»Och när jag sedan någon gång har blifvit tagen till skiljedomare i en äktenskaplig tvist, har jag svarat ungefär på det här sättet:

»'Mina stackars vänner, saken är verkligen allvarsam, allvarsammare än hvad ni själfva kanske inse. Den utvisar tydligt att ni icke passa för hvarandra, att det mellan er aldrig har varit något sant äktenskap, och det enda jag därför kan råda er till är: skilsmässa, — skilj er, och det ju förr dess bättre!'

»Följden har naturligtvis blifvit hastig och fullständig försoning, och om man också icke visat sig fullt så vänlig mot mig efteråt som förut, så har jag dock på det viset undgått många obehag.»

IV.

Vi gjorde en af våra vanliga söndagspromenader, min vän »mullvaden» och jag, och hade kommit till Djurgårdsbron, talande om jag minns nu icke hvad, då min vän plötsligt blef tankspridd, gaf ett bakvändt svar på min fråga och strax därpå bad om ursäkt för att han icke hört hvad jag sade. I detsamma hälsade han på ett fruntimmer på andra sidan af bron; det var en sådan där meningsfull, betonad hälsning, som skiljer sig från en vanlig, ungefär på samma sätt som ett utropstecken skiljer sig från en punkt. Hon böjde på hufvudet, och äfven i denna lilla hufvudböjning låg ett visst något, som gaf den en särskild karakter. De utbytte ett »god dag» med spärrad stil, om jag så får uttrycka mig.

»Hvem var det?» frågade jag, då hon hade hunnit förbi.

»Det var fru...» han nämnde ett för mig alldeles obekant namn. »Hvad var det nu vi talade om?» fortsatte han så i samma andetag.

»Ja, hvad var det nu?»

Ingendera af oss gjorde dock någon vidare ansträngning att upplifva vårt svikande minne, och

det följde en stunds tystnad. Min vän »mullvaden» gick och log för sig själf, och det är nog antagligt, att jag gjorde detsamma, ty då han efter en stund kom att se på mig, utbrast han något retligt:

»Hvad är det nu, som du går och inbillar dig?»

»Ingenting!» svarade jag. »Men det var en vacker hälsning, som du fick där.»

»Nå ja, hvarför skulle inte jag också någon gång kunna få en vacker hälsning? Vet du för resten hvem det var hon hälsade på?»

»På dig naturligtvis.»

»Det var på sin 'ungdoms hjälte' du!» sade han i en oefterhärmligt komisk ton.

»Har du varit hennes ungdoms hjälte?»

»Jag, gamle mullvad, såsom jag går och står här, har varit hennes drömmars hjälte, den, omkring hvilken hennes unga, oskyldiga hjärtas romantik samlat sig, hennes förkroppsligade ideal, inbegreppet af allt det bästa, ädlaste, manligaste, som hon kunnat plocka samman ur sina flickromaner och sammansmälta med sin egen, aningsfulla längtan. Det är en ganska svår situation det, må du tro, för en gammal mullvad.»

»En mycket smickrande situation!»

»Smickrande, men svår. Och inte så litet förödmjukande på samma gång. Det är icke alltid så roligt att veta, det någon går och tror, att man kan göra hjältedater, helst då man tycker det är synd att förorsaka denna någon en missräkning. Andras stora förväntningar på en själf, ack, min

vän, det är bland de tyngsta bördor man kan få att bära.»

»Så-å, var det så allvarligt?»

»Ja, ser du, det där med allvaret, det är förbaskadt relativt. Hela saken var naturligtvis egentligen löjlig, och jag uppfattade den nog så, äfven då, och dock kunde jag icke låta bli att taga den en liten smula på allvar. Det är möjligt, att det bara berodde på smickrad fåfänga, men jag tror dock att det äfven låg en finare, bättre känsla därunder. Till och med nu, då jag talar om den, känner jag litet samvetsqual öfver att framställa den i ett komiskt ljus. Det ligger något egendomligt tjusande i sådana där barnsligheter, de äro lifvets finaste, flyktigaste doft. Vanligen tycka vi ju, att det är intet, det är faktorer, med hvilka vi icke räkna här i lifvet. Men det kunna vi ju komma öfverens om, att lifvets matematik i allmänhet icke är den 'högre matematiken'.»

Han tystnade. Vi följde nu Strandvägen åt, utefter Djurgårdsbrunnsviken. Det var en söndag i april. En doft af vår i luften, ett ungdomligt, genomskinligt ljus öfver höjderna bredvid oss och öfver slättens vågiga linier på andra sidan vattnet. Ännu inga knoppar, men en svag, drömlik skiftning af grönt öfver trädens toppar. Våren var ännu blott i luften, men där var den med en sådan segerviss glädje, att den smittade skog och mark och isfritt vatten, ja själfva staden, som låg bakom oss med sina blånande tornspiror. Jag vet icke, hur det kom sig, men de båda gamla positiven,

som sjöngo jämmerlåtar invid vägen, hade vårstämning i sig, äfven de.

Min vän mullvaden hade tydligt fastnat i sina minnen, ty leendet lämnade icke mera hans läppar.

Då vi gingo förbi det andra positivet, spelade det just upp en vals, »Donauwellen» tror jag. Ruus gnolade halfhögt med ett par takter, så frågade han plötsligt:

»Och vet du hvad det var som gjorde mig till hennes drömmars hjälte?»

»Det var väl en eller annan hjältedat, förmodar jag »

»Nej, min vän, då är du illa bevandrad i flickpsykologien. Det var helt enkelt en vals, hvarken mer eller mindre.»

»En vals?»

»Ja, du skall få höra. Först och främst hör det till historien, att den nu ligger en tio eller tolf år tillbaka i tiden, det vill säga, jag var ännu icke fyrtio år, eller, hvad som spelar en ännu viktigare roll, hon var icke sjutton. Jag vistades för en affärs skull ett par månader uppe i Norrland och hade lyckats få inackordera mig hos en gammal upsalakamrat till mig, som nu hade domsaga där uppe. Familjen bestod endast af honom, frun och en dotter, som nyss hade 'gått fram'.

»Den första veckan af min vistelse där var jag strängt upptagen, så att jag egentligen endast under måltiderna deltog i familjelifvet. Den unga flickan, Maria hette hon, var blyg och rodnade

alltid öfver sin egen röst, hvilket synbart plågade henne, hvarför jag af ren finkänslighet talade så litet med henne som möjligt. För öfrigt fäste jag mig icke vidare vid henne, men jag minns att jag en gång vid middagsbordet, då jag hade yttrat något, jag minns nu icke hvad, mötte en blick från henne, som beredde mig en egendomlig tillfredsställelse och på samma gång kom mig att ångra, att jag icke hade formulerat mina ord ännu bättre. Jag iakttog henne sedan mera, men lyckades aldrig möta den där blicken igen.

»Så var det, om jag minns rätt, den andra söndagen, som jag tillbragte hos dem, som mitt värdfolk hade en liten tillställning. Det var mest ungdom, ett par mammor och några äldre herrar, som skulle spela kort. Jag slöt mig naturligtvis till dessa senare, fick styfva medspelare och — som vanligt — dåliga kort. Under en liten rast gick jag ut i salen, där ungdomen som bäst höll på att dansa. Det spelades upp en vals, fröken Maria stod alldeles i närheten af dörren där jag stannat; hon hade hög färg på kinderna, glans i blicken, ett litet lefnadsgladt leende på munnen, den späda barmen höjde och sänkte sig, och jag sade till mig själf: Kors, hon är ju riktigt söt!

»Jag såg en ungdom styra sina steg emot henne från andra ändan af rummet, och lydande ett ögonblickligt infall, bockade jag mig för henne och anhöll om ett par hvarf.

»Hon såg förvånad på mig och kom sig icke ens för att tacka. Hon hade synbarligen aldrig

tänkt sig att jag kunde dansa. Men jag tänkte för mig själf: vänta du, min lilla! lade armen om hennes lif och dansade ut.

»Nu har, som du kanske vet, min enda sällskapstalang varit den, att jag varit en god valsör. Det roade mig i min ungdom, och jag lade mig vinn om att utbilda mina naturliga anlag. Jag har denna min färdighet att tacka för alla de små framgångar, jag kan berömma mig af, och det kan nu inte hjälpas att vi ibland behöfva en smula rökelse för vår egenkärlek.

»Hon kom icke riktigt med de första stegen, men så slöt jag henne litet fastare till mig, och våra rörelser fogade sig till hvarandra i denna samhörighet, som utgör dansens verkliga, intima behag. Hon var tydligen icke synnerligen van att dansa, men hon dansade med hela sin unga, sexton-åriga själ, och denna själ var ännu så smidig, så frisk, så full af behof att få jubla ut, att det var ett verkligt nöje att få föra den hvarf efter hvarf rundt salen. Slutligen släppte jag henne, flämtande, pulserande i hela den lilla späda kroppen som en fågel.

»'Tack,' sade jag och tryckte hennes hand, 'ni dansar ju förtjusande.'

»Och jag fick en blick, en stor, stor blick, som ännu icke lärt sig att skrymta och dölja, utan släppte fram hela strömmen af förvåning, beundran och tacksamhet, som flödade öfver det sextonåriga sinnet.

»Man ropade på mig inifrån spelrummet, och jag försvann, tagande med mig det angenäma minnet af denna blick, och en förvånansvärd tur. För återstoden af kvällen satt jag alltid med kort på handen.

»På sådant sätt var det jag blef hennes hjälte. Jag roade mig med att göra psykologiska iakttagelser; jag gjorde det nog också mycket för att undgå att finna mig själf allt för löjlig. och det lider intet tvifvel att denna dans i hennes fantasi omformade sig till ett slags hjältedat, som kastade ett skimmer öfver hela min obetydliga person. Du förstår, det var motsatsen, som frapperade henne, väckte hennes intresse och gaf stoff åt hennes fantasi, motsatsen mellan mitt yttre, mitt vanliga uppträdande och denna valsens fågel Phœnix, som plötsligt och oväntadt uppenbarat sig. Det var för henne något romantiskt i detta, och det behöfdes icke mera, för att hon skulle smycka mig med all den öfversvallande romantik, som klappade i hennes unga sinne och sökte sig ett fäste i det lefvande lifvet.

»Det var alldeles oförtydbart, att jag hädanefter var föremålet för hennes tankar, hennes undran och intresse. Hon kunde icke se mig utan att rodna, — nå, det betydde nu mindre; men mera betydde den stora blicken, som jag nu utan någon egen förskyllan och värdighet alltid framkallade, och hennes sätt att lyssna, när jag talade, och hennes obenägenhet att lämna rummet, när jag var närvarande. Och så började jag på att allt

oftare möta henne ute, aldrig ensam, utan alltid i sällskap med någon af sina flickbekanta, och ett par gånger fann jag blommor i mitt rum, och de dagarna vågade hon icke möta min blick en enda gång. Hon var förfärligt skygg, och nästan allra skyggast i sin djärfhet. Ty hon var djärf ibland. Detta med blommorna var naturligtvis en oerhörd djärfhet för henne, och en gång höll hon med sin djärfhet på att aldeles bringa mig ur koncepterna.

»Det var en gång, som vi, af hvad anledning minns jag nu icke, kommit in på kapitlet om mod. Vi resonnerade om hur lifvet i våra trånga samhällen gjorde människor fega, och hur ytterst sällsynt det var att någon, som så att säga icke redan kastat yxan i sjön, vågade stöta konventionalismen för hufvudet. En person i sällskapet hade dragit fram ett exempel på ett sådant förhållande, där det verkligen skulle fordras mod att bryta med det konventionella, och yttrat att han för sin del icke kände någon, på hvars mod han i det afseendet skulle kunna lita. Då sade plötsligt Maria med hög röst, i det hon såg fast och bestämdt på mig:

»Men jag vet en!

»I detsamma hon sagt det, blef hon förskräckt och röd i ansiktet som en bloddroppe. Lyckligtvis började de andra bry henne för hennes okända hjälte, så att ingen — jag hoppas det åtminstone — märkte hur äfven jag rodnade, rodnade som en pojke, när han första gången skall säga en

artighet. Sannerligen, min vän, så löjlig har jag Gud ske lof ytterst sällan i mitt lif känt mig.

»Ty, ehuru jag annars är i besittning af en hälsosam portion själfironi, hade den all möda att hålla stånd mot det smickrande i denna ungdomliga, naiva beundran, för hvilken jag var föremål. Det hjälpte icke att jag i ensamheten behandlade det hela som en bagatell, att jag gycklade öfver mig själf, och till och med svor ve och förbannelse öfver den unga flickan som envisades att göra mig löjlig. Så snart jag var tillsamman med henne, utöfvade hennes hemliga svärmeri en rent impulsiv verkan på mig. Jag kunde icke låta bli att söka i någon mån passa in mig i hennes ideal. Jag kände mig nästan en smula ädel, romantisk, hjälte-lik. Jag öfverraskade mig allt emellanåt med att posera för det porträtt, som hennes fantasi höll på att måla af mig. Ja, Gud förlåte mig, måste jag icke lägga band på mig ibland, för att icke börja tala på vers. Och efteråt skämdes jag som en hund!

»Men nej, det är inte heller hela sannigen. Jag vill inte uteslutande förlöjliga det hela. Det var i min situation en underlig blandning af löjligt, uppstyltadt och något verkligt skärt och vackert. Jag tyckte att jag inte hade hjärta att rifva sönder den sköra väfnad af dröm och verklighet, till hvilken jag af en slump kommit att gifva uppräningen; jag kände det som en förpliktelse att i någon mån motsvara hennes ideal, och om jag skämdes öfver min fantiserade värdighet, så skämdes

jag äfven öfver min verkliga ovärdighet. Och jag har den där unga flickan att tacka för några af de bästa, renaste och, om jag så får säga, mest vårlika sensationer, som jag erfarit här i lifvet.

»Vill du veta, hur jag slutligen föll från min höjd? Nå ja, har jag berättat det ena, är det icke mer än rätt att jag äfven berättar det andra.

»Den första stöten, som kom mig att vackla, erhöll jag, då hennes far, mot slutet af min vistelse hos dem, föreslog att hon skulle kalla mig farbror. Jag blef verkligen smått generad öfver denna nya värdighet, som icke riktigt stämde öfverens med min förra. Och hon, stackars flicka, blef uppriktigt ledsen. Du förstår, — att kalla sin hjälte för farbror!

»Det afgörande slaget föll blott ett par dagar därefter, och det var jag själf som tillfogade mig det.

»Det var en afton, som en gammal onkel till frun var på besök. Vi sutto i förmaket och pratade; Maria var också inne. Onkeln var en ifrig snusare; när han kom in i diskussion och blef het, hade han för vana att alltid sitta med snusdosan öppen i hand. Nu använder jag ju själf icke dosa, men det händer att jag tar mig en pris, när någon bjuder mig. Jag höll just på med att utveckla en sats, såg den öppna dosan alldeles invid mig, tog helt mekaniskt en duktig pris — och snusade. I detsamma kom jag att se upp och mötte Marias blick. En sådan blick, min vän! Där fanns förebråelse och sorg och en gryende missaktning, och ett mörker af krossade illusioner.

Jag kände mig till mods som en brottsling och kom alldeles af mig i mitt resonnemang.

»Och från och med denna stund var jag en fallen hjälte. En vals hade upphöjt mig, en pris snus störtade mig. Jag märkte nog, hur hon gjorde förtviflade ansträngningar att lappa i hop bitarna af sin fallna idol, men det gick icke, charmen var borta, hon 'trodde' icke längre på mig.

»Och, uppriktigt sagdt, var jag ganska nöjd att resa snart därefter, ty äfven för mig var charmen af min vistelse där försvunnen.»

Han tystnade.

»Nå, har du aldrig talt med henne om det där, sedan?» frågade jag efter en stund.

»Aldrig!» svarade han med eftertryck. »Så det mest komiska i hela historien är, att den icke alls är fotad på någon visshet, — alltihop är endast gissningar, förmodanden, och *kan* blott och bart vara en inbillning af mig. Men det är på samma gång det som ger minnet dess behag för mig, och jag skulle icke vilja hafva visshet, om jag äfven kunde få det. Det är ett af dessa intryck i lifvet, som icke tåla vid att 'tagas på', om de icke skola förlora sin karakter och sin tjusning, hvilken just består däri att de hvarken äro det ena eller det andra, hvarken dröm eller verklighet, utan sväfvande på den hårfina gränsen mellan båda.»

V.

»**T**empora mutantur et nos mutamur in illis», det är, sade Ruus, en af de där sanningarna, som äro så sanna, att de nästan blifvit banala. Men för hvar gång, som man här i lifvet möter ett minne från sitt förflutna lif, då tränger sig denna livvets föränderlighet på en med en styrka, som om man för första gången stode frågande inför ett okänt gåtfullt problem, — och denna sanning synes icke längre banal, den synes tvärtom nästan förskräckande i sitt utforskade djup. Har du erfårit det någon gång: gamla känslor och tankar klappa på, liksom gamla bekanta, hvilka man icke sett på länge, och man ber dem stiga in och vara välkomna; men bandet, som förenade oss, är afklippt och vi söka fåfängt att knyta det samman igen; och vi sitta där tysta och förstämnda och mäta det afstånd, som tid och rum grävt mellan oss. Man frågar sig med förundran: var det verkligen jag som kände detta, tänkte detta? Och lifvet svarar, såsom det oftast svarar, hvarken ja eller nej. Det var du, men det är icke längre du. Det är i sådana stunder, som man kommer att tvifla på det, som väl annars är det enda man har den sanna

'kolartron' på, sin egen personlighet, sitt eget oförtytterliga jag, och man sitter där, häpen och redlös, och stirrar på bitarna af sig själf.

»Men lifvet är en oförbätterlig gyckelmakare, och äfven i sådana där allvarliga ögonblick slår det helt oväntadt gäcken lös. Det är mycket svårt, mycket obehagligt att finna sig själf komisk medan man är det; att finna det man en gång har varit komisk, faller sig däremot betydligt lättare, ja, kan till och med vara ganska behagligt. Det är icke utan, att det är en smula smickrande för ens nuvarande fåfänga.

»Jag har en gång tillbragt ett par timmar i en järnvägskupé i sällskap med en bit af mitt förångna jag, och det var ett af de mest vemodigt-komiska intryck jag erfarit.

»Jag hade varit på en ämbetsresa, steg på tåget vid en liten station, där det bara stannade en minut eller så, och som jag var betydligt trött och gjort mig räkning på att få sofva ut på tåget, skattade jag mig lycklig öfver att komma in i en kupé, där det före mig endast fanns en resande, ett fruntimmer. Hon satt inkrupen i ett hörn och hade tydligen af mitt inträde blifvit störd i en angenäm sysselsättning, ty jag fick mig en missbelåten blick ur ett par sömndruckna ögon, som dock snart åter slöto sig. Jag lade upp mina saker så tyst som möjligt, utbytte min hatt mot en resmössa, svepte in mig i en filt och kröp upp i det hörn, som var snedt emot hennes. Jag märkte att hon iakttog mina rörelser under halfslutna ögon-

lock, men då tåget satt sig i gång och jag kommit i ro, slöto sig dessa åter på fullt allvar och hon somnade om igen.

»Äfven jag slöt mina ögon, fast besluten att använda de timmar som stodo mig till buds på bästa sätt. Men ödet hade annorlunda beslutit. En rörelse från min reskamrat kom mig att, just som jag var på väg att somna, se upp igen. Hon hade vändt hufvudet, så att ljuset från taklampan föll rätt på hennes ansikte, och då jag nu betraktade det, föreföll det mig bekant. Jag hade bestämdt sett det förut, men hvar och när? Nu är det få saker som äro så effektiva att hindra en från att sofva, som när man försöker påminna sig något. Man bryr sig naturligtvis icke det minsta om detta, som man försöker minnas, det är en fullkomligt likgiltigt, och därför retar det en så mycket mera att icke kunna låta bli att tänka på det, och ju mera retad man blir, dess mera vaken blir man, och ju mera vaken man blir, dess mera tänker man på det. Jag har en gång legat vaken en hel natt och funderat på, om det var Heraclitos eller Thales, som ansåg att 'allt flyter', hvilken ovisshet bättre än något annat bevisar, hur litet intresse jag egentligen hade för frågan.

»Efter ett par minuter insåg jag, att jag måste uppgifva att tänka på sömn, tills jag hade inregistrerat detta ansikte bland mina minnen. Jag lät mina bekanta passera revy och sedan mina bekantas bekanta. Jag försökte sammanbinda detta ansikte med någon situation, försökte på intuitionens

väg 'se' det i någon viss omgifning. Jag gjorde planmässiga efterforskningar, och försökte att blunda en lång stund och icke tänka på någonting, för att så plötsligt slå upp ögonen, i hopp att minnet helt oförhappandes skulle slå ned på mig. Allt förgäfves. Men så dagades det plötsligt. Jag fick en känsla af att jag var inne på orätt väg, att jag icke borde söka bland mina obetydliga, mera likgiltiga minnen, såsom jag hittills gjort, utan tvärtom bland mina mest intima och personliga, och i samma ögonblick slog det mig som en blix: — Det var min första stora, djupa kärlek, som satt och sof där borta i soffhörnet, — och jag hade icke känt igen henne!

»Intet tvifvel mer, — det var hon! Att börja med skändes jag endast, skändes öfver att jag icke hade känt igen min första, stora kärlek, efter tjugu år. Ty det var tjugu år se'n! Hon hade visserligen blifvit tjugu år äldre, men i alla fall! Tjugu år! Och skammen efterföljdes af vemod, och jag slöt mina ögon, — om det nu var ofrivilligt eller med afsikt vill jag låta vara osagdt, — och fördjupade mig i mina minnen.

»Herre Gud, — månsken, jubel, förtviflan, djärfva tankar, blyga ord, skyhöga drömmar, anspråkslös verklighet, frosseri på en blick, natters grubbel på ett ord, himmelsk sällhet för ett oväntadt sammanträffande, världssmärta för ett förfeladt möte, blommor och vers och barnsligheter af alla slag, — i stora flockar föllo minnena öfver mig, liksom ett stilla, vackert snöfall från min frusna

ungdomshimmel. Men det kan nu icke hjälpas, att det föreföll mig konstgjordt, hela snöfallet, — det var ett snöfall på teatern, åstadkommet med papperslappar; och det verkliga i det, det som gjorde det vackert och gaf stämning, det var egentligen några melodier, som hörde samman därmed, och som mitt gamla ungarshjärta åter började gnola på.

»Hon var aktris, — naturligtvis — höll jag på att säga. Hur kommer det sig att man alltid första gången blir kär i en fru eller i en aktris? Är det männe för att tillfredsställa detta omåttliga begär efter att vara olycklig, som är så utmärkande för ungdomen? I alla fall fick jag då mitt begär tillfredsställt. Herre Gud, hvad jag var olycklig, — och svartsjuk, — oerhördt svartsjuk, ehuru väl det var förfärligt ansträngande att fördela sin svartsjuka på så många håll, som jag fick göra. Jag var svartsjuk på älskaren, som spelade emot henne, och på författaren, som gaf henne en roll, på direktören, som engagerade henne, och på regissören, som instruerade henne, på sufflören, som sufflerade henne, och på hela den växlande publik af mankön, som applåderade henne. Och det var dock bara den allmänna svartsjukan, — jag vill icke tala om den enskilda! Men så var jag lycklig också, ty jag 'förstod' henne, — jag var den ende som 'förstod' henne! — Jag förstod icke endast att hon var för god att spela de ingenueroller, som man envisades att tilldela henne, och att hennes rätta uppgift var de stora, tragiska rollerna, utan

jag förstod äfven att hon var för god för teatern; jag förstod hur hon led af att behöfva gifva 'sitt innersta väsen' till pris för en tanklös åskådarhop, — och jag förstod mycket annat, som ingen mer än jag — och hon förstås — förstod.

»Och hon lät mig förstå sig, hon lät mig blicka in i 'sitt innersta väsen', hon lät mig hysa 'den stora kärleken', som måste döljas för hela världen, för att icke oskäras, — och hon lät mig offra mina sparpengar på buketter och mina nätter på dåliga vers och mina dagar på att smälta och dikta vidare på hennes förtroenden.

»Och att tänka sig att på detta lefde jag ett helt år, lefde så intensivt, att jag nästan hela tiden umgicks med tanken på döden! — Ty jag har sedan kommit under fund med att dödstankar äro de starkaste lifstecken, som en yngling kan ge ifrån sig.

»Jag fick lof att än en gång se på henne, som mäktat åstadkomma allt detta, och jag öppnade åter mina ögon. Då mötte jag hennes blick; hon hade i all stillhet vaknat och betraktade nu i sin ordning mig, med en blick som att börja med var nyfiken, frågande, och så, då den några gånger mött eller undvikit min, plötsligt blef igenkännande. — Jag reste mig halft upp och lyfte på mössan; hon gjorde en gest, en stor gest, och utropade:

»'Nej, är det icke —?'

»Jo, det var! — Och vi skakade händer, och vi skrattade och funno det högst märkvärdigt och

oväntadt och roligt och — och hon fann det vara en högst sällsam försynens skickelse, att hon skulle komma att fara just på detta tåg, ty det hade varit alldeles på vippen, att hon hade farit med det nästa. Och så fick jag veta hvarför hon hade farit med detta och icke med nästa, och hvarför hon farit alls, och hvart hon skulle och så vidare — tills det då ändtligen inträdde en stunds tystnad, hvilken jag använde till att installera mig på bänken midt emot henne.

»Men då tystnaden väl kommit i gång, blef den långvarig och en smula genant. Vi sutto där midt emot hvarandra och togo med blicken mått på hvarandra sedan sist. Hvad nu mina mått beträffade, så stämde de icke alls. De tjugu åren, som gått, hade, så föreföll det mig, tagit af henne på höjden och ökat till henne på bredden, och det både i det ena och det andra afseendet. Och jag försökte fåfängt sätta mig in i den föreställningen, att jag hade velat dö för denna lilla, fetlagda gumma.

»Förstod hon kanske mina tankar, eller gjorde hon en liknande reflexion med afseende på min värda person? Alltnog, efter en god stunds måtttagning, suckade hon och sade:

»'Ja, det var då, det!'

»Därmed var tvånget åter brutet och samtalet började flöda jämnt och rikligt. Förtjänsten därför var dock hufvudsakligen hennes; hon talade fort och mycket, med en älskvärd bekymmerslöshet för hvad hon sade, och med en beundransvärd för-

måga att låta orden föra sig in på nya tankegångar.

»Teaterskvaller, utbrott af en filosofisk undran öfver lifvets gång, små privata förtroenden, frågor, som inte väntade på svar, och svar, som icke förorsakades af några frågor, aflöste hvarandra i en rask följd, allt framfördt med en viss komisk verve, som gjorde det hela ganska roande. Och jag fick nu veta att min själs forna älskarinna för närvarande gjorde stor lycka i de komiska gummrollerna i landsorten.

»Jag satt och hörde på och gjorde jämförelser mellan förr och nu och försökte binda samman gammalt och nytt. Och jag försökte förstå, hvad det egentligen var som jag 'förstod' förr i tiden.

»Så ledde jag då samtalet in på våra gemensamma ungdomsminnen. Hon behöfde bara en liten uppmuntran för att genast öfvertaga ledningen. Minns ni det, och minns ni det? Hon mindes det mycket väl, och i slutna led defilerade minnena förbi våra blickar. Det var visserligen en mycket kuriös känsla som jag erfor, då jag på detta sätt återfick min kärlekshistoria från min forna flammas åldrade läppar. Jag kan icke säga att jag kände så synnerligen väl igen den, det var som om jag skulle setat och åhört en parodi — tämligen oskyldig — af det drama som jag en gång diktat med mitt hjärteblod. Hon mindes mycket bra allt det lilla, men jag lyssnade fåfängt efter det stora. Det hela tedde sig mycket gladare, angenämare och, med förlof, småtrefligare än det förefallit mig i

verkligheten. Och allt emellanåt fick jag ett bestämdt intryck af, att hon sammanblandade mig med någon annan af sina beundrare.

»Jag kunde fortfarande icke komma under fund med hvad det var jag förstod förr i tiden.

»Så slog jag då resolut på den gamla strängen. Jag frågade henne, huruvida hon nu hade försonat sig med lifvet, eller om det fortfarande låg samma oöfverstigligen afgrund mellan hennes 'innersta väsen' och verkligheten.

»Hon såg på mig, en smula frågande och oviss, men så förändrades så småningom uttrycket i hennes ansikte, och hon mindes! Var det spel eller var det natur, eller var det båda delarna? Det vet jag icke, men säkert är att jag nu för första gången i hennes ansikte återfann något af allt det, som jag fordom läst eller diktat däri. Vi sutto båda tysta, men våra blickar talade med hvarandra, och under deras inflytande mindes vi nu under tystnaden.

»Sannerligen, min vän, började jag icke på att känna mig riktigt sentimental, och hade vi blott haft tid på oss, så Gud vete, om jag icke åter börjat på att förstå henne. Men tåget stannade och konduktören ropade namnet på den station där jag skulle stiga af. Det var i alla fall förvånande, hvad tiden gått fort.

»Jag hann endast rafsas samman mina saker och taga ett hastigt farväl. Men då, i sista stunden, höll hon kvar min hand i sin och sade:

»Det var roligt att få träffa er. Ni är ändå den ende, som har förstått mig!»

»Jag hoppade ur, dörren slogs igen efter mig, tåget satte sig i gång, och i fönstret stod min första, stora kärlek och vinkade farväl åt mig.»

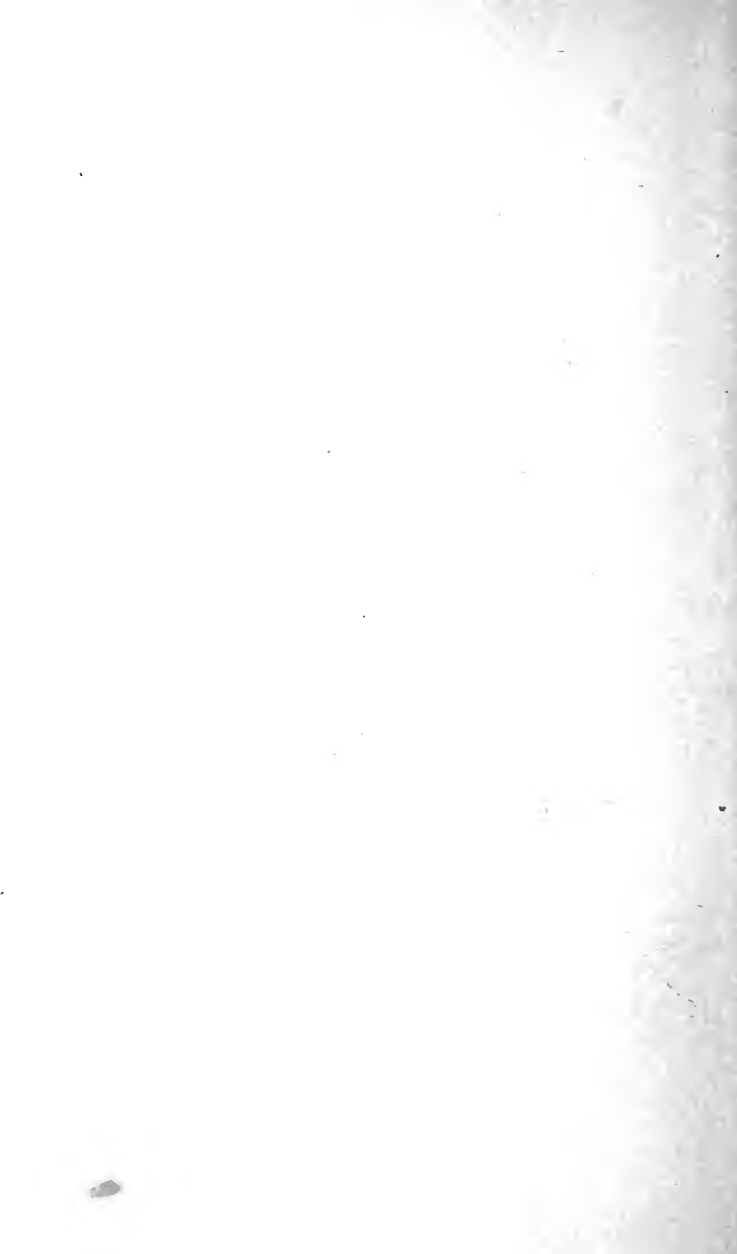

I ÖFVERGÅNGSÅREN.

I.

Karl är sexton år, och det förefaller både honom och andra, som han hölle på att växa ur sig själf. Han har samma obehag af sin kropp, som man har af ett lånadt klädesplagg som icke passar. Det stramar här, och det är för vidt där, han kan icke finna sig till rätta i den ovana kostymen, och hans stolthet rodnar under ett ständigt pinsamt medvetande, att han är löjlig och obehaglig. Det förefaller honom, som om hans olika kroppsdelar kommit i strid med hvarandra, som om hvar och en sökte emancipera sig från det hela och gå sin egen väg; han vet aldrig riktigt hvar han har dem och hvad de ämna taga sig för, och de spela honom tusen spratt, som just icke alltid äro af angenämaste art. Hans näsa har på den sista tiden börjat växa på ett nästan oroväckande sätt och tycks icke alls längre höra ihop med det öfriga ansiktet, och han betraktar långa stunder i spegeln — en face och i profil — denna växande näsa, som tycks vilja löpa ifrån alla de öfriga dragen. Det har till och med blifvit

en sådan fix idé hos honom, att han icke kan gå förbi en spegel utan att smyga sig till en blick på den. Man har observerat det och man skämtar allt emellanåt med honom öfver att han gått och förälskat sig i sitt eget utseende. Stackars Karl, — det är ingenting han högre önskar än att bli kvitt sitt utseende.

Och som det är med hans näsa, så är det, i ännu högre grad, med hans armar och händer. Hans händer i synnerhet förorsaka honom en olidlig plåga. Icke nog med att de äro stora och röda; icke nog med att de äro tafatta och opraktiska, de äro dessutom ett par sysslolösa vagabonder, som icke höra hemma någon stans, utan ströfva omkring på måfå, öfverallt äro i vägen, öfverallt förorsaka besvär och obehag, öfverallt känna sig själfva till öfverlopps. De kunna icke låta bli att fingra på allt, men de göra det med ondt samvete, som då man fingrar på andras tillhörigheter; så krypa de bakom ryggen och stå i skamvrån en stund för att i nästa stund vara framme igen och bryta sönder någonting, som de endast haft för afsikt att leka litet smått med. Så lägga de sig till hvila på knäna, men blifva plötsligt medvetna om hur förfärligt dumma de se ut, — knäppa ihop sig som för att inge hvarandra mod och tillförsikt, men skiljas snart åt liksom utledsna på hvarandras sällskap, — knäppa i luften och försöka se muntra och obesvärade ut, för att i nästa ögonblick rodna som om de tillåtit sig ett opasande skämt. De äro på samma gång tilltagsna

och blyga, — de rita gubbar då de skola skriva temata och blifva kalla och stela när de vilja gifva en riktigt varm handtryckning; de äro vetgiriga, men bringa förderf öfver allt som de komma vid; de hysa afsmak för allt som de skola göra och göra på tok allt som de vilja göra; de äro ett par riktiga olyckshänder, som lifvet icke tyckes hafva något bruk för och som fåfängt sträfva att finna sig till rätta. Ett enda ställe är det, där de verkligen trifvas, och det är byxfickorna, — men det är naturligtvis ett förbjudet ställe.

Stackars Karl, hvad han gärna skulle vilja vara kvitt sina händer!

Och som det är med hans kropp, så är det med hans sinne. Äfven det håller på att växa ur sig själf. Det är med hans tankar som med hans händer, de hafva blifvit för stora och tyckas icke längre höra honom själf till, utan gå sina egna vägar liksom en istadig häst som fått betset mellan tänderna. De äro, äfven de, sysslolösa och vetgiriga, håglösa och mångfrestande, fingra på allt och plocka sönder allt, ströfva omkring i en ständig oro och känna sig ingenstans hemma. De gå på upptäcktsresor efter svar och komma tillbaka med frågor, de taga fart för att nå fram till ett visst något, men lägga sig helt plötsligt på rygg och stirra drömmande upp i ingenting, de gå kretsgång i obekanta skogar och blifva skrämde af sina egna spår. De växa så hastigt att de icke få rum i hans sinne utan spränga på det, så att det formligt gör ondt i sömmarna.

De kasta sig från den ena ytterligheten till den andra, äro stundom öfvermåttan glada, stundom sorgsna utan gräns, stundom så barnsliga, att när de väl komma under fund därmed, de måste skratta åt sig själfva, stundom så gamla, att en gubbe icke skulle vilja kännas vid dem. Liksom Sisyphus släpade sitt stenblock, släpa de något som de kalla för livvets gåta uppför de sexton årens sluttning, men då gåtan slinter dem ur händerna och rullar utför igen, fyllas de af en pojktig glädje öfver raset. De hafva en tröstlös förmåga att göra ett litet skämt till ett stort allvar, och de älska att gräfvna ner sig i den svartaste pessimism af alla, de sexton årens pessimism.

Stackars Karl, hvad han gärna skulle vilja vara kvitt sina tankar.

Du tror kanske icke han märker, att du finner honom tafatt, frånstötande, dum och ointressant? Å, han märker det mer än väl, han vet till och med af det på förhand, och därför blir han ännu mera tafatt och frånstötande. Du tror kanske icke det sårar honom, då du låter din blick ligkiltigt glida förbi honom, och då du fortsätter ditt samtal med de vuxna omkring dig, som om du aldrig hört den anmärkning, som han, blyg och stammande, med en oerhörd själföfvervinnelse, slutligen lyckats pressa fram för att på så sätt vinna insteg i de äldres krets. Det sårar honom djupt, och minnet af dessa ord, som blefvo så dumma då de yttrades, kan gräma hans stolthet i veckotal. Ty hans stolthet är så ytterligt ömtålig, just därför

att han känner sig hafva så litet att vara stolt öfver.

Och hvad du säkert icke tänker på, är att den där blyge och oskicklige pojken känner ett gränslöst behof af att beundra, se upp till, vara vän med någon, som äger det själförtroende han saknar, och att du genom att glömma din öfverlägsenhet och, om blott för ett ögonblick, taga hans ganska allvarliga bekymmer på allvar, skulle förvärfva dig denna vänskap med en tillsats af beundran, som du hemligen eftertraktar, men aldrig lyckas vinna af dina likar.

Och då han, försmådd och missaktad, drar sig undan de stores sällskap och sluter sig till de små, är han där lika ovälkommen.

Det är med hans lekfullhet som med hans röst, den är i målbrottet, slår plötsligt öfver, blir skroflig och obehaglig. Han är nog ganska mycket barn ännu, men icke bara barn, och man är aldrig säker på när det där, som icke är barn, skall sticka upp hufvudet, blanda sig i leken och slå den i spillror. Då blir det gråt och tandagnisslan, kamraterna kalla honom elak och draga sig undan honom, och Karl går för sig själf och finner en bitter njutning i att känna sig elak.

För liten för de stora, för stor för de små — stackars Karl, hvad han gärna skulle vilja bli kvitt sig själf.

Det är också hvad han i hemlighet sträfvar efter, och de stunder, då det lyckas honom, äro de enda ostördt lyckliga i hans lif. Och det lyckas

honom, tack vare hans enda, öfverseende, tjänst-villige, förstående, sympatiske vän, hans skyddsfé, hans gudinna, hans hemligt älskade, den allsmåktiga fru Fantasia.

O du, de sexton årens fantasi, du är dock den skönaste, den rikaste, den oförvägnaste bland alla, du som för spiran i det omöjligas strålande riken och vid hvilkens skimrande vingar ännu icke något af verklighetens stoft fäst sig. Vål försmår du icke lifvets surdeg, men till hvilken härlig spis knådas den icke mellan dina behändiga fingrar. Du behöfver icke plöja och så, du, hvar du går fram växa ryktbarhetens gyllne ax och du behöfver bara plocka dem. Hvarje ditt minsta ord skrives upp i historiens minnesbok, och du hinner aldrig med annat än att göra stordåd. Och när du någon gång hvilar dig, så är det i kärlekens armar, den stora, passionerade, tragiska kärlekens armar.

Ty det kan icke nekas, du är en smula tragisk och du sysslar gärna med död och förgängelse. Men det måste också erkännas att detta tragiska är ditt allra största behag och att döden visar sig från sin allra bästa sida, då du får hand om honom.

Man skulle icke tro det, då man ser denna gängliga pojke, hvilken som bäst är i färd med att växa in i lifvet, men det är i alla fall ett faktum, att det som hans hemliga tankar mest syssla med är döden. Det är hans älsklingssätt att blifva kvitt sig själf, — att taga lifvet af sig. Dödstemat är hufvudtemat i hans fantasier, men det varierar på

mångfaldiga sätt. Än dör han höljd af ära, och folket står sörjande vid hans bår, än dör han misskänd och oförstådd, tills hans död öppnar eftervärldens ögon och den sent omsider får klart för sig, hvad den i honom har förlorat; än dör han i en hjältemodig själfuppoftning, räddande några tusen andra människor, hvilka i honom sörja sin räddare, än dör han, uppoffrande sig i hemlighet utan att någon vet af hans uppoffring och utan att någon sörjer honom — mer än han själf, än dör han liksom Sardanapalus, sedan han tömt njutningens bågare i botten, och än dör han, sedan någon begått en oförrätt emot honom, lämnande denne åt en evig ånger. Han dör på alla de sätt, på hvilka jordens hjältar och statsmän dött, och han dör på nya sätt, som han själf uppfunnit. Han är på en ångbåt, ångbåten håller på att springa i luften, han rusar in i maskinrummet, stänger en ventil och dör, förbränd af den heta ångan, efter att hafva räddat de tusen andra passagerarna. Det är eldsvåda, han klättrar upp i fjärde våningen, räddar en hel familj, men blir själf innebränd; han dör på barrikader, och han dör sedan han stormat ett fientligt batteri, han dör på teatern, i det ögonblick då publiken tilljublar honom sitt bifall, och han dör i sin studerkammare, sedan han gjort en epokgörande upptäckt, han dör sedan han räddat en ung skönhet från en uslings förföljelser — dör med hennes kyss på sina läppar — ja, han försmår icke ens att dö, sedan han räddat en hund från att drunkna

i Norrström. Men hvad han än uträttat för storverk, så dör han efteråt — för att få det nöjet att vara med på sin egen begrafning. Ty det är det gemensamma, utmärkande draget för alla hans dödsfantasier, att det är icke själfva döden som intresserar honom mest, utan det som kommer efteråt, begrafningen och de efterlevandes känslor, och han försummar aldrig att som dubbelgångare vara med därom.

Stackars Karl, barndomen håller på att värka ur dig, mandomen trycker tungt på dina ännu späda skuldror, dina kläder passa icke dig och dina tankar passa icke andra, du har fått en försmak af glädjens beska bottensats, och allvaret har icke hunnit jäsa ännu, dina fröjder måste du söka på ännu förbjudna marker, och dina sorger komma öfver dig utan någon orsak; rastlös och utan mål, tankfull och utan vilja, misstrogen och utan erfarenhet, förhoppningsfull och utan uppmuntran, — intet under att du söker bli kvitt dig själf.

Det kommer snart en tid, då samma problem ställer sig litet annorlunda för dig, — då det gäller för dig att finna dig själf. Lyckas du blott däri, då har du sannerligen gjort storverk nog.

II.

Ingrid och Karin äro båda i närheten af femton-talet, med ett par, tre månader emellan. De äro vänner, vänner såsom endast ett par femton års flickor kunna vara det. De äro icke vänner såsom man blir det längre fram i lifvet, så att man träffas då och då och är nöjd om det icke blir allt för ofta, nej, de hafva på sitt småromantiska, halft barnsligt och halft kvinnligt patetiska sätt förverkligat vänskapens ideal, som är en blandning af blod och en förening af själar. Om de faktiskt blandat blod med hvarandra, vet jag icke så säkert, misstänker dock att de rispat sig så smått med sina synålar, men hvad som är säkert, är att de bära hvarandras namn med devisen: »Nu och för alltid» i en medaljong på bröstet och att deras själar så pass nära sammansmält till en, som det är möjligt i denna ofullkomliga värld.

Det är ungefär ett och ett halft år sedan de »funno hvarandra» och sedan dess hafva de ömsesidigt härmat hvarandra, gifvit och tagit emot, utbytt de heligaste förtroenden, hängifvit sig åt en ömsesidig beundran, så att det nu är nästan omöjligt att säga, hvilket som är den enas eller den

andras, för att nu icke tala om, hvem som är det första upphofvet. De hafva samma tycken, samma ideal, samma svärmerier och samma favoriträtter, de äro rädda för samma djur, af hvilka de farligaste tyckas vara hästar och bromsar, de läsa samma böcker öfver hvarandras axlar och hafva två älsklingsblommor gemensamt, med ömsesidigt utbyte hvartannat år, de skrika sitt: »O!» icke endast på samma gång och af samma anledning, utan äfven med alldeles samma tonhöjd. De hafva så fullständigt uppgått i hvarandra, att det icke är möjligt att tala om dem hvar för sig, utan då jag nu vill försöka ge några upplysningar om deras yttre och inre lif, måste jag behandla dem gemensamt, såsom en dubbel flickindivid på femton år.

De befinna sig i den underliga öfvergångsperioden från barn till kvinna. Men de finna sig bra mycket lättare till rätta än hvad en gosse vid samma tid gör. Då han hvarken är det ena eller andra, hvarken barn eller vuxen, utan drifver redlös mellan båda ytterligheterna, lösa de i stället svårigheten med den berömda äkta kvinnliga takten och lösa den så, att de äro både det ena och det andra, både barn och kvinna, hälften hvar, utan att denna blandning synes vålla dem något vidare bryderi. Det hela har ordnat sig för dem på ett nätt, småförståndigt och praktiskt sätt, de gifva barnet dess rätt och kvinnan hennes, och efter allt att döma synes ingendera parten blifva lidande. Och där de båda områdena stöta tillsammans, ba-

lansera de på gränslinien med en mjuk smidighet i de kantiga lemmarna och tyckas finna det den lättaste sak i världen att vara hvarken det ena eller det andra. Men det skall sannerligen en liten blifvande kvinna till för att utföra ett sådant konststycke.

Gif bara akt på deras yttre och deras sätt att skicka sig. De hafva ännu korta klädningar och flätor på ryggen. Men det hindrar icke att man kan låta klädningen »falla bra» då man sätter sig, och att en viss fantasi kan göra sig gällande i flätornas anordning. Och om man också skulle låta förleda sig att springa i kapp någon gång och därvid taga några icke vidare graciösa skutt, så kan man återigen utveckla ett helt oväntadt behag, då man uttröttad sjunker ner vid målet. Och så är det med allting, bäst som barnet är i farten, sticker kvinnan oförmodadt fram, och öfvergångarna äro så snabba och så oförutsedda, att man blir helt förbryllad och icke vet, hur man egentligen skall behandla detta vuxna barn. Själf blir hon dock icke förbryllad, utan får hon blott vara i fred, behandlar hon sitt eget lilla dubbelväsende på det enklaste och naturligaste sätt.

Ty det är villkoret för deras sinneslugn: att få vara i fred. Främmande blickar göra dem förvirrade, och medvetandet om att vara iakttagna förtar säkerheten. I större sällskap falla de båda delar, hvaraf deras dubbelväsende består, barnet och kvinnan, i sär, barnet blir skamset och kvinnan blir skygg, och det kommer något onaturligt, till-

gjordt öfver hela deras uppträdande. Men i ensamheten däremot, den ljufva ensamheten mellan fyra ögon, förlänar just denna dubbelhet hvarje den minsta småsak ett förökadt behag.

Detta är också den innersta orsaken till den djupa hemlighetsfullhet, hvori de insvepa sina tankar, sina ord, sina sysselsättningar, sina obetydligaste handlingar. Hela deras lif är en oafbruten kedja af hemligheter, af hviskningar, af förtroenden, af företag som afundsjukt döljas för världens blickar. De tillbringa den ojämförligt största delen af dagen i vråar och hafva uppnått en förvånansvärd färdighet att uppspåra sådana. Där hviskas och där tisslas och tasslas det, därifrån ljuda halfkväfda skratt och små förtjusta utrop, och då de stundom utbyta den ena vrån mot den andra, ligger öfver deras ansikten ett hemlighetsfullt allvar och en djup viktighet, som tyda på märkvärdiga ting.

Det är samma behof af hemlighetsfullhet, som förmått dem att uppfinna ett särskildt språk och en särskild skifferskrift, begripliga, så tro de åtminstone, endast för dem. Detta språk och denna skrift äro ämnade för sådana meddelanden som icke kunna undandragas andras öron och blickar, men de användas dock hufvudsakligen, fast onödigtvis, i de hemlighetsfulla vråarna, hvilka därigenom blifva, så att säga, upphöjda i kvadrat.

Hvad gömmer nu all denna hemlighetsfullhet? Den gömmer stort och smått, allvar och lek, brådmoget och outveckladt i den intimaste förening, en brokig blandning af småförståndiga fantasier

och skenbart meningslösa småbestyr, som skulle göra ett omotståndligt komiskt intryck om den blottades för världens blickar. Där ligga dockkläder och kärleksbref, religiösa »tankar» och sylt-recept, romanfraser och skolkrior, pressade blommor och stoppnålar, krossade illusioner och praktiska förhållningsregler om hvarandra i en skenbar förvirring; men förvirringen är endast skenbar, själfva hitta de där lika lätt som de hitta i sitt syskrin, där allt också tycks vara i oordning, men där det är förbjudet för någon främmande hand att sticka sig in och »rifva till».

Så hafva de nu under ett halfår använt alla sina lediga stunder till att — i djupaste hemlighet — förfärdiga utstyrsel åt ett par dockfamiljer af papper. Kläderna förfärdigas äfven de af papper, ritas först och målas sedan, men hvilka djupsinniga toalettförfrågor hafva icke härvid athandlats, med hvilket allvar har man icke begrundat färgen den eller garneringen den, hur har man icke fråssat i toalettermer, och hvilken fantasi har man icke slösat på dessa pappersdockor! Se på dem, där de sitta nedlutade öfver sitt arbete, och du skall säga: sådana barnungar! Hör på dem, där de hviskande afhandla sina spörsmål om färger och tyger, och du skall tro, att det är ett par damer, som studera modejournalen. De förstå så bra konsten att taga leken på allvar, utan att den därför förlorar något af sitt behag, lika bra som de sedan skola förstå att leka med allvaret.

Och samma blandning af stort och smått, af skenbart oförenliga motsatser är utmärkande för hela deras fantasilif. Deras fantasi är i stark verksamhet, men den känner aldrig behof af att fullständigt befria sig från verkligheten och sväfva ut i det omöjligas rymder; nej, då den ger sig ut på resa, tar den alltid med sig en liten necessär, i hvilken det finns åtskilliga småsaker, som det icke är treffligt att undvara. icke ens då man bor i luftslott. Ramen till det hela, själfva fabeln, det stora märkvärdiga kan vara hur märkvärdigt, hur fantastiskt, hur orimligt som helst, men detaljerna, de stamma direkt här nerifrån jorden, äro förståndiga, praktiska och ganska rimliga i sina anspråk. Om det är möjligt att vara svärmisk på ett praktiskt sätt, så hafva de gjort denna möjlighet till verklighet. De bygga sina slott i luften, men de inreda dem modernt och bekvämt, med många garderober, skafferier och kallrum, de uppfinna otroliga tilldragelser, men de glömma ingalunda, hur de böra vara klädda när katastrofen inträffar, de blifva bortröfvade af prinsar, — ja, det är naturligtvis på lustighet bara och strängt taget är det icke så noga med prinsen — men så ger han dem i bröllopgåfva ett diamanthalsband, som de kunna beskrifva för dig så noga, som om de i årtal haft det i sin ägo. Se, det är just alla de där detaljerna, som äro det roligaste och fånga det största intresset, och det andra, det där märkvärdiga, det använda de egentligen endast som ett språngbräde, för att taga fart.

Ofta kunna de till och med alldeles undvara det märkvärdiga och bygga planer för framtiden, som skulle öfverraska oss andra oförnöjsamma varelser genom sina ringa anspråk och sina blygsamma förhoppningar. De kunna drömma om att börja en småbarnsskola, en riktig småbarnsskola, och förströ sig med att fantisera om dagarnas jämna gång med läxläsning och hushållsbestyr, de kunna förljufva veckor af sitt lif med att göra upp planer för att sätta upp en kortvaruhandel, och de kunna få tårar i ägonen vid tanken på att vara två sömmerskor, som bo i en gemensam vindskupa, med en gemensam säng och en gemensam myrten, som står lika frodig som deras vänskap, vattnad af alla de tårar de fällt öfver sin för vänskapens skull uppoffrade kärlek. De hafva till och med redan planterat denna myrten och svurit hvarandra, att den öfverlevande skall lägga den som krans på den andras graf. Det ligger för dem något obeskrifligt poetiskt i att just hafva en myrten till sinnebild på sin vänskap, och den allvarligaste osämja som någonsin uppstått dem emellan förorsakades af olika meningar om hvem som egentligen först kommit på denna tanke.

De kunna således äfven vara oense? Naturligtvis — funnes icke oenighet, så funnes ju icke heller försoning, och hvad vore väl lifvet om man icke finge försonas ibland? Ty i försoningens ljus blir allt det, som i längden, det kan nu icke hjälpas, började på att nötas ut en smula, nytt igen, och man kan börja om från början och

hafva nästan lika roligt som första gången. Därför händer det nog, att när det gått en eller annan vecka utan tillfälle till försoning, man ställer till en liten träta, på skämt — i början åtminstone — för att sedan kunna försonas på allvar.

Hur länge skall denna vänskap vara? Nu och för alltid står det i medaljongerna, och det är äfven bådads innerliga öfvertygelse. »Om icke jag hade dig, söta Karin,» skref Ingrid en gång då hon två dagar var skild från sin väninna, »skulle lifvet vara mig tomt och öde, och jag är så rysligt ledsen att du icke nu kan vara hos mig och deltaga i min glädje.» Hon hade nämligen fått en ny klädning.

Dessa ord äro icke öfverdrifna. Om icke de hade hvarandra, skulle lifvet vara dem tomt och öde, ända tills de hunnit skaffa sig någon ny väninna. Som ett bevis på hur verkligt djup och innerlig deras vänskap är, vill jag anföra, att de båda två i den största enighet och i den fullaste förtrolighet svärma för en och samma manliga individ, gemensamt glädja sig öfver de små uppmärksamheter han visar dem och gemensamt äro svartsjuka på en tredje, som gjort ett fåfängt försök att blifva upptagen i deras förtrolighet.

Så länge detta fenomen fortfar att synas dem som den naturligaste sak i världen, tror jag icke det är någon fara för vänskapen.

TRÖST I NÖDEN.

Hans Häger åtnjöt ett stadgadt och välförtjänt rykte som talare. Då han knackade i glaset, uppstod det alltid, så vida det inte var allt för långt lidet på natten, en andaktsfull tystnad, och på alla ansikten lästes denna förväntansfulla uppmärksamhet, som är så smickrande, så lugnande och så eggande för en talare, är den första lilla snärten som får honom att taga språng, för att sedan ytterligare sporras af bravoropen.

Andra talare hafva gemenligen sin särskilda specialitet, som de uppodlat och drifvit till en mer eller mindre hög grad af mästerskap. Vi känna dem ju litet hvar från vårt umgängeslif: den högstämde talaren med den darrande rösten, som hoppar på de betydelsefulla orden liksom man hoppar på stenar öfver ett kärr; den humoristiske, som alltid segrar i den glada tron på sig själf och som får sina åhörare att gapskratta åt det som en annan icke skulle få dem att draga på munnen åt; den hjärtlige talaren, hvars specialitet är att hålla tal för den eller dem som »icke heller böra

bortglömmas vid detta tillfälle»; den ärelystne talaren, som i umgängeslivet öfvar sig för en blifvande offentlig verksamhet, och hvars sträfvan är att finna »bevingade ord» och korta, kärnfulla satser; den rädde talaren, som aldrig kan öfvervinna rampfebern, men heller aldrig hålla sig borta från talarstolen, som framförer sitt tal med ångest och häfvan, framsäger det på guds försyn och efteråt blir omåttligt upprymd i känslan af fylld plikt, — och många andra.

Men det utmärkande för Hans Häger var däremot, att han icke hade någon sådan specialitet. Han kunde vara högtidlig eller humoristisk, mångordig eller kortfattad, abstrakt eller personlig, allt som det föll sig och som det bäst passade för tillfället. Och man hörde honom alltid med samma nöje. Då han reste sig upp, satte pince-nez'en till rätta, tvinnade den högra mustaschen och lät sin godmodiga, närsynta blick glida öfver församlingen, kände man instinktligt, att han var situationens man. Så fäste sig hans blick vid ett bestämdt föremål, blef frånvarande och en smula stirrande, och så flöt talet fram utan ansträngning, utan betänkande, utan sökande, med små skiftningar i rösten, som hade en egendomlig förmåga att framkalla stämning, antydande helt lätt men dock tillräckligt, strykande under ibland, men aldrig för mycket, och slutligen mynnande ut i en mening, som kom på samma gång förberedd och öfverraskande; — just den som skulle vara, det rätta förlösande ordet.

Och det egendomliga var, att denna begåfning icke tycktes stå i något samband med hans öfriga personlighet. Den hade blifvit upptäckt af en händelse, till hans egen öfverraskning, under hans studietid i Upsala; sedan hade han lagt sig vinn om att utbilda och förkofra den, ty fast han sökte gifva sig sken af att ringakta den, var han i hemlighet mycket stolt öfver den. Han njöt lika mycket af att höra sin egen röst, som han smickrades af bifallet. En tyndig vändning, en väl funnen fras kunde glädja honom i flere dagar, och det hände honom ibland i ensamheten att gå och hålla tal om någon diktad anledning. Annars var han en enkel och anspråkslös människa, med jämn begåfning och en ärelystnad som syftade mot 6,000 kronors inkomst om året; hvad man brukar kalla: en hygglig karl, hvarken mer eller mindre.

Det märkligaste tal han någonsin hållit, hölls under följande omständigheter.

Vid några och trettio års ålder träffades Hans Häger af en stor olycka, som förstämde hans annars jämna och glada lynne och öfverflyttade honom ur de belåtnes i de missnöjdes krets. Han täflade med en af sina umgängesvännar om en ung flickas hand och hade den gränelsen att se denne gå med seger ur striden. Han hade hela tiden trott sig vara den gynnade, och slaget var därför så mycket mer förkrossande. Det var icke förödmjukelsen allena, — för honom själf tedde sig den till och med som en bisak — hvad värre var, olyckan öppnade hans ögon för att hans kärlek

hade varit en stor, djup passion. Svartsjukan anställde fruktansvärda härjningar i hans inre, förvrängde hans godmodiga syn på världen, förskämde lifvet för honom, kom honom att känna vedervilja för allt, stort som smått, arbete som förströelser, på samma sätt som husmanskost och läckerheter äro en lika motbjudande, när man har dålig smak i munnen. Han blef vresig, människofientlig, loj, föll synbart af och fick på några månader ett helt annat uttryck i sin blick, kring munnen och i rösten.

Hans lycklige rival hade förlofvat sig och giftermålet följde snart därpå, inom mindre än ett halfår. Flickans far var förmögen, och det talades om att det skulle blifva ett storartadt bröllop.

En vecka före den till bröllopet utsatta dagen träffade Hans Häger en bekant, med hvilken han tidtals varit mycket tillsamman. Det var en för detta grosshandlare, numera possessionat, vid namn Stuhr, berömd samlare af gamla gravyrer och ansedd för ett original. En lång och mager gubbe med ett hoptorkadt ansikte, en blick, hvars uttryck man aldrig riktigt kunde komma på det klara med, icke därför att den var ostadig, utan därför att den tycktes tala två, hvarandra motsvarande språk på en gång, och en smal, skarpt tecknad mun som aldrig log. I sina yttranden kunde han vara torrrolig nog, och var en både ifrig och eftersökt sällskapsmänniska; var mycket hjälpsam såväl i råd som dåd, men hade några mycket bittra, oförsonliga fiender, utan att någon visste på hvilket sätt

han gjort dem därtill; själfva förklarade de det såsom beroende på en oemotståndlig antipati, en inre öfvertygelse om att han var i stånd att begå hvilket skurkstreck som helst, — så vida han icke redan i hemlighet begått något. En egendomlighet med honom var, att den, som bad honom om ett råd, nästan alltid gick missnöjd ifrån honom, — men slutade med att följa rådet.

Allt sedan Hans Häger träffats af sin »olycka», var Stuhr honom mindre antipatisk än flertalet andra människor, ja, han kunde till och med erfara ett underligt slags välbehag i hans sällskap. Så äfven nu, — han promenerade med honom en halftimme och fick höra historien om hur den andre kommit öfver en mycket gammal, rar gravyr. Det intresserade honom visserligen icke, men Stuhr berättade det också, som om han icke alls hade några anspråk därpå.

Då de skildes åt sade Stuhr plötsligt, i det han fixerade en knapp i Hägers öfverrock:

»Nå kommer du med på bröllopet?»

Häger ryckte till, men svarade så i en ton som han fåfängt sökte göra likgiltig:

»Jag vet inte, — jag är visserligen bjuden, men . . .»

Han kände själf att han icke hade välde öfver sin röst och tystnade.

»Visst skall du komma,» fortsatte den andre.
»Hvem skall annars hålla talet för brudparet?»

Häger ryckte till för andra gången och spände ögonen i Stuhrs torra, allvarliga ansikte. Denne

lät blicken långsamt glida uppför rockknapparna, tills den mötte Hägers vreda ögon. — Det var Häger som först såg åt sidan.

»Adjö!» sade han kort och gick. Han var förbittrad på Stuhr, men ännu mera på sig själf, som inte haft sinnesnärvaro att svara någonting — någonting kallt, öfverlägset och dräpande. Han gick direkt hem för att ostördt kunna öfverlämna sig åt sin bitterhet. Såret hade gått upp och blödde. Han gick långsamt af och an i sina rum för att döfva svedan genom rörelse.

Så småningom kom också ett relativt lugn tillbaka med tröttheten. Han gick ut och åt kväll på en liten restaurant, där han icke behöfde att möta någon bekant, tände så en cigarr och gick åter hem för att lägga sig. Dessförinnan ville han dock röka ut sin cigarr, satte sig därför i sin gungstol och vaggade in sig i en rätt behaglig dåsighet, under det han med blicken följde rök-slingorna. Hans tankar började frigöra sig från hans dystra viljas herravälde och måla betydligt mera i ljust än hvad de nu på länge haft tillstånd till. Han tyckte att han sakta sjönk i drömmarnas sömngifvande bolster, — han hörde som ett gladt sorl och ett klingande af glas, — så blef det tyst och så hörde han sig själf med klar och tydlig stämma yttra några ord. I detsamma satte han sig upp fullt vaken och slog sig ofrivilligt på knäet, medan ett belåtet leende upplyste hans ansikte; han fann sig till sin öfverraskning hafva åstadkommit en alldeles öfverdådig slutkläm.

En slutkläm? — Till hvad? Till ett tal! Ett tal för hvad? — För ett brudpar. Dessa slutledningar följde med blixstens hastighet, och hans ansikte förmörkades åter. Han reste sig upp, slungade med all sin kraft cigarrstumpen i kakelugnsvrån och önskade, att han hade haft Stuhr där i stället. Så klädde han hastigt af sig och kröp i säng. Men han kunde icke somna på länge; den där fördömda frasen satt som fastspikad i hufvudet på honom, och han kunde inte låta bli att svarfva på den. Då han slutligen somnade, förföljde den honom till och med i drömmen.

Då han vaknade på morgonen hade han glömt den, men fram på förmiddagen, då han satt på sitt kontor, kom den plötsligt för honom igen, och åter slog han pennan i bordet, denna gång i en samtidig blandning af belåtenhet och harm. Och bakefter kom med en liten suck den reflexionen åkande: »det var i alla fall förbaskadt synd!»

Från denna stund blef han icke åter fri från sin »slutkläm». I början plågade den honom, men så småningom började han finna ett visst nöje i att handskas med den, fila på den, från olika håll bygga upp trappor till den af väl tillhuggna fraser. Det kunde icke hjälpas, han kände att han här hade sitt mästerstycke, och det grämde honom att detta mästerstycke icke kunde få glädja en stor allmänhet. Det grämde honom icke mycket, men litet grämde det honom i alla fall, och denna lilla grämelse inlät sig helt oförsynt i kamp med hans andra, stora, djupa grämelse, och, hur under-

ligt det låter, utgick icke så sällan ur kampen som segrare.

Det skulle bli en rätt egendomlig, invecklad historia att beskrifva Hägers sinnestillstånd under de följande dagarna. Han var alltjämt olycklig, men han kryade märkbart till sig i sin olycka, han fick aptit, friskare färg på kinden, spänstigare gång, klarare blick. Han fann till sitt stöd i olyckan tankar, som hittills varit honom främmande, om själfuppoffring, ädelmod, eller om en sinnesstyrka som dolde smärtan under ett likgiltigt yttre. Han beslöt att gå på bröllopet, och motiven till detta beslut voro tvenne, hvarandra stick i stäf motsatta; det ena var, att icke göra dem den glädjen att se, att han var olycklig, — det andra var, att icke störa deras lycka med den tanken att han var olycklig. Han kände till och med, att han skulle vara i stånd att önska dem lycka med några väl sagda ord och han tänkte sig själf sägande dessa ord — och fick tårar i ögonen när han hörde bifallsropen efteråt.

Bröllopsdagen kom — det skulle blifva stor middag. Häger gick sent, så att han kom midt under själfva vigselceremonien. Då han väl kommit in, ångrade han sig nästan och önskade sig borta, men nu var det för sent, han måste hålla god min. Och det lyckades honom bättre än han någonsin vågat hoppas, trots det han kände sig vara föremål för de andra gästernas nyfikna blickar. Hvad som försiggick inom honom, — ja, det visste

han icke riktigt själf och undvek också att göra sig reda därför.

Han träffade Stuhr, som också var med. Denne hälsade på honom med sin vanliga allvarliga min och häntydde icke med ett ord på deras senaste samtal. Häger kände sig tacksam därför och höll sig sedan trofast tillsammans med honom — hvarför visste han icke riktigt.

De kommo att sitta bredvid hvarandra vid middagsbordet. Det blef en bröllopsmiddag som alla andra, stel i början, sedan allt mera uppsluppen; ett högtidligt tal af brudens far efter steken, sedan högtidliga och skämtsamma om hvarandra. Häger drack mycket utan att det dock steg honom åt hufvudet, hörde på talen, men kunde icke hjälpa att han fann dem tämligen underhaltiga. Han var fåordig och försjönk allt emellanåt i djupa tankar.

Det led mot middagens slut, man hade redan börjat med desserten.

Då ropade någon tvärs öfver bordet till Häger:

»Nå, Häger, nu är det din tur!»

Häger ryckte till och såg hastigt, ofrivilligt, med en frågande blick på Stuhr. Denne mötte hans blick med ett outgrundligt uttryck i sina små, gråa ögon, — och nickade så. Liksom drifven af en främmande makt reste sig Häger då upp och knackade i glaset. Det hördes icke i det allmänna sorlet, — då tog Stuhr sin sked och knackade länge och ihållande. Uppmärksamheten drogs så småningom dit, — det gick en hviskning rundt bordet

och så blef det absolut tyst, den förväntansfulla tystnad som han var van vid, denna gång med en ytterligare tillsats af förvåning och nyfikenhet.

Själff kände han sig fullkomligt lugn så snart han rest sig upp.

Han såg på en urdrucken karaffin midt på bordet, strök sin mustasch och började så. Och det tal, han nu höll, blef allmänt ansedt som hans mästerstycke; då han kom till slutklämmen utbrast ett allmänt jubel, — han gaf den i sista stund en ännu lyckligare vändning än den hade haft förut. Då han satte sig ned, kände han sig odeladt stolt och belåten.

Han blef näst brudparet aftonens hjälte. Brudgummen uppsökte honom och tryckte kraftigt hans händer, innan han försvann med bruden. Och Häger kände i det ögonblicket icke en skymt af bitterhet mot honom.

Det enda som förorsakade honom ett obehag var, att Stuhr fortfarande höll sig i närheten af honom. Han skulle nu helst velat vara fri från hans sällskap.

Han stannade kvar till nachspielet, var först mycket uppsluppen och höll flere roliga tal. Men så blef han plötsligt dyster, förstämd, uppfylld af leda för sig själff och alla de andra. Vid första tillfälle passade han på och smög sig bort.

Men då han kommit ned på gatan, upphanns han af Stuhr, som föreslog, att de skulle göra sällskap. Motvilligt lät han honom taga sin arm; och de gingo tysta hemåt hans bostad. Vinet och

aftonens olikartade rörelser kommo nu efter, och hans tankar voro tämligen grumliga. Han kände sig djupt olycklig.

Då de voro nära hans port, bröt Stuhr ändtligen tystnaden och började prisa hans tal. Häger hörde en stund stillatigande på honom, — men plötsligt vände han sig emot honom, grep honom med båda händerna i kragen och skakade honom våldsamt.

»Det var du!» utbrast han. »Det var du som — talet!»

Han var så upprörd att han icke kunde tala. Stuhr såg intresserad upp i hans ansikte.

»Men det var ju ett vackert tal!» sade han. Häger lät armarna åter sjunka och mumlade:

»Du föraktar mig, — jag vet, att du föraktar mig!»

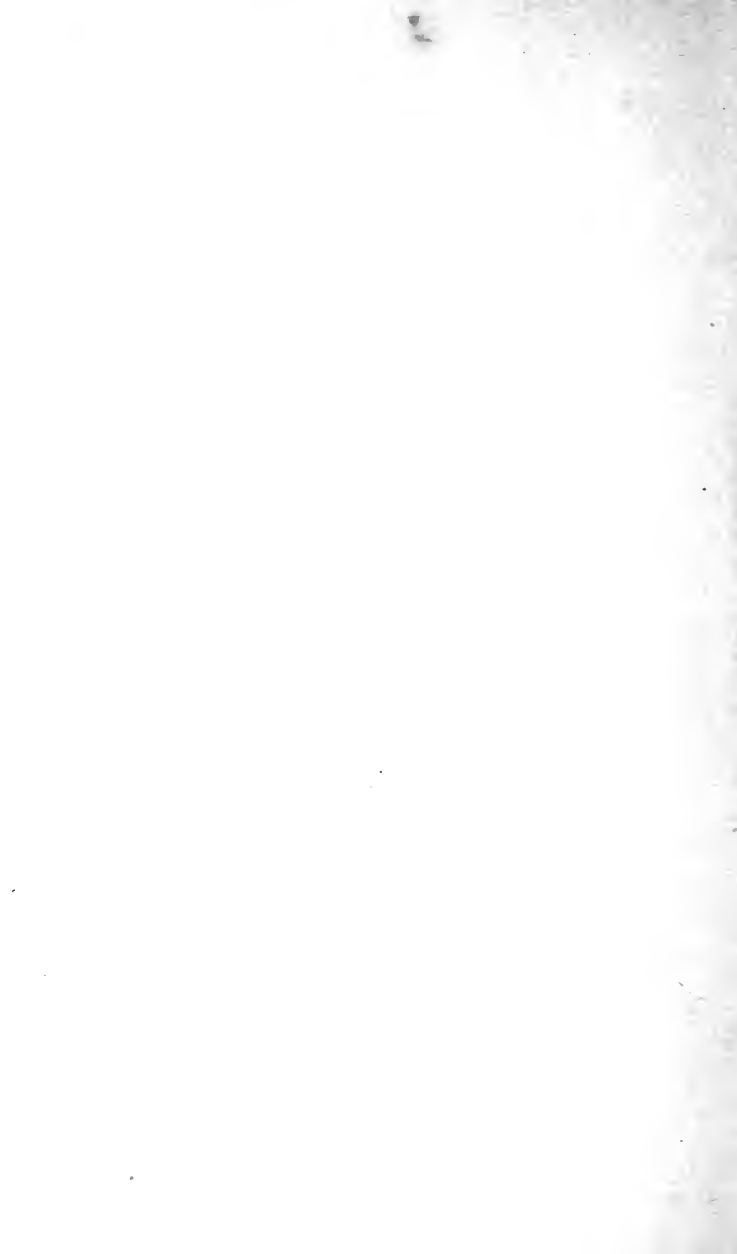
Stuhr strök sig om näsan och såg allt mera intresserad ut.

»För att du höll det där talet, menar du?» — Han lät höra ett slags skrockande skratt. Men så blef han åter allvarsam, klappade Häger på axeln och sade:

»Prat, min kära bror! Hvarmed skulle vi väl bota våra stora sorger, om icke med vår lilla fåfänga. Gå nu och lägg dig!»

Därmed sköt han honom in genom porten.

UR EN PORTRÄTTMÅLARES
ANTECKNINGAR.

1.

Herre Gud hvad jag svalt, innan jag började på att måla porträtt! Men det förstås, jag svalt för konstens skull, och det är roligt att tänka på det nu — efteråt.

Jag skulle bilda skola, jag med, förstås — göra epok! Hvarför skulle jag vara sämre än någon annan? En tjuguarig konstadept, som icke ämnar bilda skola, kommer icke att vid fyrtio år kunna måla en ko eller en grosshandlare något så när skapligt. Och hvad bättre var, jag visste till och med hvad jag skulle bilda för skola. Den var icke precis ny — men den var så gammal att den var så godt som ny. Och hvad som icke hörde dit, det föraktade jag. Mitt förakt var verkligen något storartadt, och jag är icke riktigt säker på, att det inte var nästan uppriktigt. Om man talade med mig om impressionismen — bosch! — friluftskonst — bosch! — Corot — bosch! — Watteau — bosch! — holländarna — bosch! — renässansen

— bosch! Jag var obeveklig som en lie, konsekvent som en skördemaskin, namn och skolor föllo lika ledigt, och där jag gått fram, såg konsthistorien ut som en stubbåker. Och då jag slutligen gjort rent hus och man förtviflad frågade mig, om det då icke fanns något med färg och pensel samhörande, som icke var bosch, tog jag min šiareton och sade:

»Mina herrar, det fanns för tre, fyra tusen år sedan, i den långa, smala floddal, som vattnas från Nilens källor, ett folk, som kallas egyptierna. *De kunde måla!*»

Och jag triumferade, ty det hade ingen väntat sig. Jag gjorde till och med proselyter. Två af mina kamrater läto fånga sig och började på att måla egyptiskt; men de tröttnade snart, den ene höll ut i två månader, den andre i tre; så öfvergåfvo de Egypten och återvände till Paris. Men jag höll ut — i tre år målade jag egyptiskt. Kors, hvad jag svalt! En gång minns jag att jag målade köttgrytorna — ur fantasien. Då trodde jag att jag skulle krepera. Men den taflan räddade mig. Min morbror kryddkramhandlaren fick se den och lät måla sitt porträtt. Jag fick mat och öfverrock, jag var räddad — men den egyptiska konsten var förlorad.

Tills vidare. — Ty, sanna mina ord, en vacker dag kommer den upp igen. Jag fick här om dagen fram en af mina gamla taflor, och den var, förbaska mig, inte alls illa; det var stil på den — om det nu var egyptisk stil vill jag låta vara osagdt,

men något ditåt var det — och dekorativt, förbaskadt dekorativt! Jag känner det i luften — en och annan har redan börjat fingra på det. Hvad ska de för resten göra; så snabbt som det nu går baklänges genom konsthistorien, måste de förr eller senare hamna vid egyptierna. Bäst som det är kommer här någon satans fransman och målar egyptiskt, och så ha vi skolan. Och rätt så godt är det — se'n kunna vi börja från början igen.

Men den som då gör en utställning af sina gamla taflor, det blir jag det. Ja, ja, vi få väl se! Till dess kan det ju vara lustigt nog att måla de här moderna gubbarna!

Men öfvergången var inte lätt. Det fick min morbror, kryddkramhandlaren, pröfva på. Jag ville icke ge mig med detsamma, utan jag kompromissade. Jag skulle måla hans porträtt, men på det villkor, att jag fick måla det i egyptisk stil. Han stretade emot litet i början, men så gaf han sig, möjligen i minne af köttgrytorna. Och så skulle jag då måla honom egyptiskt.

Men att måla en hederlig svensk kryddkramhandlare egyptiskt, det tror jag är bland det svåraste man kan företaga sig. Mig knäckte det alldeles. Under den månad jag var sysselsatt med hans porträtt, hade jag förlorat tron på mig själf, på färger, duk och pensel, på konsten och på lifvet. Den ena stunden förbannade jag Egypten, den andra stunden förbannade jag kryddbodar. Men jag var hungrig, och det höll mig uppe.

Först ställde jag upp honom mot en disk, med fyra rader burkar i bakgrunden. Det var enkelt och dekorativt — horisontela linier — burkarna tågande efter hvarandra i antik enformighet. Det påminte verkligen något om ett egyptiskt begravingståg. Min morbror själf aftecknade sig, i kroppsstorlek — han har en försvarlig sådan — mot disken och burkarna i profil. Jag försökte först ställa honom med benen i profil och kroppen en face, men det stötte på fysiska omöjligheter. Jag måste kompromissa och ta honom helt och hållet i profil. Jag drog upp honom med skarpa, fasta konturer och fyllde sedan i honom med enkla, oförmedlade färger, rödt, blått och svart — ansiktet rödt, öfverkroppen svart, ett blått skynke om benen. Det var förbaskadt dekorativt hållet, men morbror blef arg och kasserade det obevekligt. Burkarna i synnerhet nedgjorde han med en skoningslös kritik; han påstod att de icke sågo naturliga ut. Jag försökte förklara för honom, att de voro symboliska, men det hjälpte icke. Han förklarade att han såg ut som en apotekare och icke som en hederlig kryddkrämare, och lät mig förstå att jag saknade verklighetsstudier i en alltför betänklig grad för att någonsin kunna bli en framstående målare. Det var den första gången jag gjorde en observation, hvars riktighet jag sedan haft upprepade tillfällen att bestyrka, nämligen att de som porträtteras aldrig låta sin kritik gå ut öfver själfva hufvudföremålet, det vill säga deras eget konterfej, utan öfver accessoirerna. Om man

frågar dem: »nå, tycker ni det är likt?» svara de: »ja, men det är bestämdt något fel på den där vasen», eller »den där stolryggen måtte bestämdt vara misstecknad», eller något sådant. Det är alldeles omöjligt att få dem att yttra sig om sig själfva, men när en främmande gör sig skyldig till samma accessoirkritik, blifva de nästan stötta och bedja honom hålla sig till hufvudsaken. Jag öfverlåter åt en psykolog att förklara de säkerligen ganska invecklade orsakerna till detta fenomen; för min del påstår jag endast, att en person, som skall afge en konstkritik öfver sitt eget porträtt, som skall bedöma sitt eget konterfej ur konstnärlig synpunkt, är något af det mest löjligen man kan se; en sådan person finner sig, som Kierkegaard skulle säga, ohjälpligt öfverflyttad i den komiska kategorien.

Men för att nu återgå till min morbror, så var det nu han, som uppställde villkoren. Först och främst ville han icke bli tagen i profil utan »en facit», såsom varande till hans fördel; för det andra ville han icke bli tagen i sin bod utan i sitt förmak, för det tredje ville han icke veta af något blått förkläde. Förgäfves invände jag, att det moderna porträttmåleriet lade en synnerligt stor vikt på milieu'n såsom bidragande till karakteristiken; han svarade att hans förmak var karakteriskt nog — det hade han då också rätt i — och att antingen målade jag som han ville eller också blef det ingenting af. Jag var nu redan

inne på eftergifternas sluttande plan, och jag fogade mig.

Det egyptiska porträttet skrapades ut och jag lade upp ett nytt, stelt, korrekt, svart bonjour, hvit krage, som var för trång och gaf en blåaktig skiftning åt min morbrors blomstrande hy. Denna krage var min tröst och beredde mig hämndens ljufva tillfredsställelse. Min morbror föreslog mig, att han endast skulle behöfva hafva den på, då den målades, och slippa den dess emellan; men i detta fall var det jag som var obeveklig — jag föregaf, att som den var den ljusaste punkten på hela taflan, var den öfriga färgskalan beroende på den, hvarför jag alltid måste hafva den för ögonen. Morbror måste ge sig, behöll kragen och pustade.

Det öfvertag han fått med afseende på porträttets anordning hade emellertid stegrat hans konstnärliga själtkänsla, och medan jag målade, gaf han mig råd och förmaningar.

»Jag tycker inte illa om konst,» sade han, »men jag vill veta hvad den föreställer. Det är alldeles på samma sätt som med ett bodfönster; du tror kanske att det är den enklaste sak i världen att ordna ett bodfönster, men jag skall säga dig att det är konst, det också, och en ganska finurlig konst till på köpet. Det gäller att utställa bodens specialitet och göra det så att den tvärt faller i ögonen. Ett bodfönster skall vara så, att man stannar framför det och säger: å tusan, här finns ju det och det! Det skall jag komma ihåg! På samma sätt med en tafla. Den skall tala om

hvad en målare kan för slag, hvad det är han har att bjuda på, så att man kommer ihåg det, när man vill ha det måladt. Den skall så till sägandes vara ett fönster, genom hvilket man ser in i hans atelier. Därför inte en massa rafs, som man inte vet hvad det är för slag och som bara förvirrar, utan klart och redigt och i ögonen fallande. Till exempel: det finns på museum en tafla, som föreställer en gubbe klädd i päls. Nå, det vet man hvad det är, man ser genast att den som målat det är specialist på pälsar, och hade jag haft en päls och det inte varit för släktskapens skull, så säger jag dig att jag gått till honom och låtit måla mig. Skaffa dig en specialitet, min gosse, det är hufvudsaken.»

En annan gång sade han:

»Jag var här om dagen uppe på den här moderna utställningen. Det är just hvad jag kallar rafs och inte konst. Du må tro mig eller ej, men det var inte en, som förstått sig på konsten att få folk att stanna, och ser du, det är konsten det! Det var bara en massa färg, det var som om jag gått genom en gata, på hvilken det bara fanns färghandlare. Men att ni handskas med färg, det vet jag ju förut; hvad jag vill veta är hvad ni kan åstadkomma med färger. Jag vet nog att det där är en teori hos er, att ni nu för tiden påstår att färgen är hufvudsaken, men det anser jag då vara en fullkomlig missuppfattning. Det är alldeles det-samma som jag skulle lägga an på färger i mitt fönster; jag vet nog att det är de som göra det

också, men jag gillar det inte, jag kallar det för humbug. Man skall inte se att det finns något brunt och hvitt och rödt i mitt fönster, utan man skall se att det finns kaffe, socker och apelsiner. Men sannerligen jag märkte hvarken kaffe, socker eller apelsiner där uppe på utställningen; det fanns inga varor alls, bara omslagspapper — ingenting solidt, ingenting som man kunde ta' på! Nej, akta dig för färgen, min gosse, och håll dig till det solida!»

Återigen sade han:

»Jag läste här om sistens i en tidning om att porträttmåleriet ska vara den förnämsta konsten. Och det tror jag också är ett sant ord, som du gärna kan lägga på hjärtat. För har man ett vackert landställe och hästar och kreatur, så kan det ju vara roligt att få det afmåladt — men hur mången är det som har det? Och de som ha det, nämligen bönderna, de ha nu inte något konstsinne. Och hvad nu de här interiörerna beträffar, så ha vi stadsbor ju också sådana, men det är åter den olägenheten, att man flyttar så ofta i sta'n. Men hvad däremot hvar och en har, så är det ett ansikte, och det är det egendomliga med det, att det kan man inte se på annat sätt än om man har ett porträtt — ja, ja, i en spegel förstås, men det blir inte samma sak. Så det kan inte nekas, att där har måleriet en så till sägandes naturlig förklaringsgrund. Och ser du, att bygga på naturen, det är i alla fall det som man står sig längst på. Den erfarenheten får man alltid göra, inte minst

om man står i en kryddbod. Ja, tag du ett godt råd och slå dig på porträttmåleriet, för det är i alla fall det förnämsta, och så är du inte så beroende af konjunkturerna.»

Och jag målade, målade med raseri, med hjärtat uppfyllt af hat till min morbror och till alla dem, som köpa taflor och beställa porträtt, eller rättare sagt som icke köpa taflor, men möjligen beställa porträtt. Jag var så förbittrad, att porträttet blef riktigt bra, kraftigt och slående. Sannerligen såg man icke vid första blicken att det var en kryddkrämare från det nittonde seklet. I början försökte jag smuggla in litet egyptiskt här och där i detaljerna, men det gaf sig; allt det moderna som fanns i min morbrors feta lekamen och godmodigt själfbelåtna ansikte, i hans blick, som var van att mäta, och hans leende, som var en förändligad ryggkrökning, tog mig mot min vilja fången, blandade mina färger på paletten och förde mina penseldrag. Liksom Göthe i tiden skref sig fri från sentimentaliteten på sin Werther, så målade jag mig fri från den egyptiska sjukan på min morbror, kryddkramhandlaren.

II.

Jag tog emellertid min morbrors råd ad notam och slog mig på porträttmåleriet. Till en början vill jag dock icke säga att jag hade att rosa marknaden; porträttmåleriet visade sig hafva ganska betänkliga skuggsidor, äfven det. För att måla egyptiskt hade jag bara behöft ett stycke väf, färger och pensel — det var minsann icke så lätt att skaffa det alltid — nu behöfde jag icke blott detta utan äfven någon som ville låta mig måla sitt porträtt, och hvad mera var, betala för det. Och jag fick snart märka att sådana växa nu för tiden icke på träd.

Jag kom snart under fund med att svårigheten egentligen låg i att få betalt för porträtten; om jag icke kommit med denna lilla fordran, skulle jag kunnat få fullt upp att göra. Men för mig hade det nu blifvit en hufvudfordran; det arfvode, som jag fått af min morbror — jag vill icke tala om hur stort det var — hade totalt depraverat mig. Jag hade på en gång förlorat all lust att svälta för konstens skull.

Till slut insåg jag, att den enda vägen var att först måla något porträtt utan betalning, blifva

känd genom det, och därefter möjligen få en beställning. Det är nämligen det egendomliga med beställningar, att antingen komma de af sig själfva eller också komma de icke alls. Att gå på jakt efter dem är alldeles lönlöst. Så snart offren märka sig eftersatta, taga de till flykten och gömma sig med en skicklighet som är förvånande. Hufvudvillkoret för att få beställningar, liksom allt annat godt här i världen, är att icke behöfva dem eller åtminstone icke synas behöfva dem. Då låta de stundom narra sig; men det fordras ett mycket fint och konsekvent spel; ett enda äkta, oförfalskadt rop ur din hungrande själ — vi kunna ju kalla det för själ — och du är förlorad!

Alltså, hvad det nu gällde för mig var att väcka uppseende med ett porträtt — ett gratisporträtt tills vidare. Jag tänkte genast på min vän, författaren B***. Han hade väckt icke så litet uppseende med sitt sista arbete — hvarför skulle då icke äfven ett porträtt af honom kunna väcka uppseende; det föreföll mig som om hans ansikte borde vara rätt tacksamt att göra något af.

Jag uppsökte honom och framställde mitt förslag, som han genast upptog med en ifver, som tydde på att han ännu icke blifvit afmålåd. Vi kommo alldeles förträffligt öfverens, och det beslöts att han redan följande dag skulle börja sitta för mig. Då vi skildes åt gaf han mig sitt stora, ännu ofullbordade arbete att genomläsa i manuskript, »för att jag skulle få en mera djupgående inblick i hans sjäslif».

Nå, jag använde ett par timmar af natten med att blicka in i hans sjäslif, hvilket icke föll sig så synnerligen lätt, ty det var icke renskrifvet. Icke heller kan jag säga att det inverkade synnerligen på min uppfattning af honom; jag hade redan gjort upp för mig hur jag skulle taga honom, och därvid höll jag fast och uppgaf snart läsningen af hans stora, ofullbordade arbete, som bara krånglade bort mina idéer.

Den följande dagen började jag således med porträttet. Men nu yppade sig oförmodadt svårigheter med den påföljd, att vi körde fast redan vid ingången. Min vän författaren hade tydligen äfven använt en del af nattens timmar med att fundera på sitt porträtt och hade nu alldeles klart för sig hur *han* ville hafva det. Men detta var ty värr alldeles stick i stäf mot hvad jag hade tänkt mig det. Jag hade tänkt mig honom mera intimt tagen, i tämligen litet format, sittande vid sitt skrifbord och — hvarför icke — arbetande. Half figur, en bokhylla i bakgrunden, en solstrimma fallande in på skrifbordet. Han däremot hade tänkt sig något stort, något alldeles kolossalt stort tydligen, något monumentalt, en museitafla, som skulle bevara hans bild i kroppsstorlek för eftervärlden. Jag tror sannerligen att han helst skulle velat kläda ut sig, fast han icke ville ut med språket riktigt. Saken var den, att han för tillfället befann sig i en brytningsperiod; han hade varit realist, men höll på att bli romantiker, hvilket förorsakade en viss grumlighet i hans idéer.

Af hans beskrifningar fick jag för mig, att vi skulle kommit mycket bra öfverens, om jag ännu befunnit mig i min egyptiska period, men för tillfället skydde jag allt egyptiskt som pesten och dyrkade mammon och det moderna. Följden blef en schism af djupgående och synbarligen oförsonlig beskaffenhet. Ingendera ville ge med sig, och vi funno oss till slut, jag vet icke hur, invecklade i en dispyt om litteraturens och måleriets ömsesidiga företräden och svagheter, hvarunder vi sade hvarandra åtskilliga skarpa och obehagliga sanningar. Han påstod att han skref med sitt hjärteblod, hvarpå jag genmälde att jag gjort hvad värre var: jag hade hållit på och målat i fyra år och bara ätit middag hvar annan eller hvar tredje dag, hvarpå han svarade att tio taflor af Raphael icke voro värda så mycket som en rad af Dante — han menade naturligtvis sig själf — hvarpå jag genmälde att hans ofullbordade arbete icke var värdt så mycket som den trasa, på hvilken Puvis de Chavannes — jag menade naturligtvis mig själf — strukit af sina penslar. Denna personlighet gjorde ett tvärt slut på dispyten; han anhöll att ofördröjligen få sitt manuskript återsändt, hvarpå jag tog mitt färgskrin och gick.

Detta sista ångrade jag dock, och den följande dagen, då jag sände tillbaka manuskriptet, skref jag några ord, i hvilka jag förklarade, att mitt omdöme dagen förut fällts i stridens hetta, och bifogade ett beröm af det slag, som endast vi konstnärer förstå oss på att gifva och som jag af egen

erfarenhet vet, hur bra det smakar. Jag erhöll med omgående ett långt bref, hvori han å sin sida beklagade den föregående dagens dispyt och förklarade sig efter noggrannare öfvervägande hafva kommit till samma åsikt som jag med afseende på porträttet. Det kanske blef mera personligt på det sättet, och han satte synnerligt värde på att hans personlighet i detsamma erhöle ett helt och fullt uttryck.

Nå, jag tog mitt färgskrin och gick till honom igen. Vi tryckte hvarandras händer, och det talades icke mera om gårdagens uppträde. Stämningen var dock en smula tryckt, och det låg ännu i luften en dof animositet, icke så mycket mellan oss båda som icke mera mellan litteraturen och målarkonsten.

Nu skulle han placeras; det tog hela den dagen och en god del af den följande. Jag har aldrig sett någon människa så svår att placera som han. Det var ju nu jag, som skulle få råda, men hur han bar sig åt, så fuskade han bort alla mina anordningar; han var kokettare än någon kvinna; han hade det slags koketteri som jag ville kalla det litterära och som är betydligt mera inveckladt och svårt att komma till rätta med än något annat. Han profvade åtminstone sju halsdukar och tre rockar, innan han slutligen bestämde sig för dem, som han först hade haft, och han intog ställningar vid sitt skrifbord, som mera påminte om en olycklig älskare än en lycklig författare och som ovillkorligen fordrade att poesin

stått bakom honom, med vingar och sådant där, sysselsatt med att torka honom i pannan eller hviska honom i örat. Jag tror nog inte han skulle haft något emot om jag målat dit henne, men jag ville nu absolut icke veta af något allegoriskt.

Till slut sade jag:

»Nej, det här går inte! Tag en bit papper och sätt dig och skrif, hvad som helst, och låtsas som om jag icke alls funnes till i rummet! Alldeles som du brukar sitta, när du skrifer.»

Det var han med om. Men sannerligen tror jag karlen icke själf visste hur han brukade sitta. Ty den ställning han intog kunde han då bestämdt inte bibehålla en halftimme utan att vara alldeles ledbruten. Men det fick bli hans egen risk, jag var nu så led på alltsammans att jag icke orkade bråka längre utan ritade upp honom såsom han satt där... Själf var han mycket nöjd med utkastet.

Den följande gången tog jag på allvar ihop med ansiktet. Hans min föreföll mig visserligen något misstänkt, men jag ville icke bråka utan antog, att det var väl den min han hade, då han författade. Men då han setat en timme, såg han ut på ett helt annat sätt, och jag måste göra om alltsammans. Detta fortsattes de följande gångerna; för hvar dag satte han upp ett nytt ansikte; Gud vet hvar han fick dem ifrån, så vida han icke möjligen identifierade sig med hjältarna i sina böcker.

Nu är det ett faktum, att en människa nästan aldrig ser ut som hon vill se ut och som hon tror att hon ser ut. Och häri ligger den väsentliga svårigheten af porträttkonsten. Det gäller att få fram den verkliga personligheten ur den inbillade, hvilken alltid är den som sitter för målaren. Detta är en i vanliga fall ingalunda lätt uppgift, men när man då till på köpet icke har att göra med en, utan med flere inbillade personligheter, då stiga svårigheterna i en oerhörd grad. Faktum är det att jag med en vemodfull saknad tänkte på den tid, då jag höll på och målade min morbror, kryddkramhandlaren. Jag vill icke påstå att jag hyste någon djupare beundran för hans karakter, men den hade dock den förtjänsten att den ärligt och okonstladt lyste fram ur hans rödbrusiga ansikte. Men det här var som att sitta och måla en kameleont medan han som bäst var i färd med sina förvandlingar.

Jag föreställde allvarligt min vän författaren, hvilka svårigheter han beredde mig och tiggde och bad honom att försöka bibehålla en personlighet åtminstone ett par dagar i sträck. Men han förklarade, att han icke kunde hjälpa det, det berodde på vädret, sade han; den minsta skiftning i väderleken, som icke ens var märkbar för en annan människa, kunde förändra hela hans sinnesstämning.

Och hvad som nästan förargade mig mest, var att se hur han föraktade alla de lidanden jag genomgick. Han ansåg dem tydligen bara för tillgjordhet. Då jag slutligen i förtviflan kastade

penslarna ifrån mig och hotade att taga upp min knif och skära sönder duken, lekte ett spefullt leende omkring hans mun, som bättre än ord sade:

»Du skulle bara pröfva på *mina* födslosmärutor, min bror; mot dem är det där bara bosch!»

Och så kommo vi i lufven på hvarandra, liksom tvenne barnsängskvinnor, som disputerade om hvem som har det värst.

Och så hans råd se'n, hans fördömda litterära råd! Han trodde att det gick till på samma sätt att måla en tafla som att skriva en novell, fast endast mycket lättare. Och så hade han snappat upp några tekniska termer, som han använde på ett retsamt, oförsynt sätt. Ack, hvad jag saknade min morbrors älskvärda okunnighet!

Under allt detta gick det snarare bakåt än framåt med porträttet, tills jag slutligen fann på en list. Jag vet icke huruvida det kostar kameleonten någon ansträngning att byta om färg, så att man kan trötta ut honom, men det kostade tydligen min vän författaren en viss ansträngning att byta om ansikten, ty efter den förste timmen blef han gemenligen trött, och då kröp alltid samma ansikte fram, hvilket jag därför antog vara hans verkliga. På denna omständighet byggde jag min plan. Under den första timmen låtsades jag måla på ansiktet, men målade i själfva verket på accessoirerna. Och så fick han då sitta där och göra grimaser bäst han ville. Men när jag märkte att han började tröttna, sade jag: så där ja, nu öfvergå vi till accessoirerna, och så grep jag mig an med ansiktet.

Det var ansträngande, ty jag måste då och då narra honom med penseldrag på andra håll, men det gick i alla fall, och på det viset fick jag slutligen porträttet färdigt.

Jag var icke nöjd med det, och han tydligen än mindre. Jag tyckte att det var för oroligt, han tyckte att det var för torrt. Men vi voro i alla fall båda så utledsna på hvarandra, att vi voro glada öfver att det var färdigt.

Det blef utställdt på samma gång som porträttet af min morbror. Men följdén däraf blef en helt annan än hvad jag beräknat och hoppats på. Så väl min morbror som min vän författaren blefvo ursinniga — hvarför lyckades jag aldrig få veta; men jag antar att de icke tyckte om sällskapet. Kritiken var ljum och talade om hållningslöshet; publiken tittade som den brukar titta, men några beställningar hördes icke af. Jag lofvade mig själf, att det skulle vara sista gången jag målade af en författare, och jag har hållit ord.

JAN JANSSON OCH HANS
HYRESGÄST.

Jan Jansson i Gulåkra hade af sin far, Jan Persson i Gulåkra, ärft gården, som var ett sextondels mantal, stugan som hade tre fjärdedels sekel på nacken, det stora, enfaldiga leendet, som, då han var allvarlig — ty han log äfven när han var allvarlig — mätte goda fyra tum och icke så litet däröfver, då han verkligen log, samt till sist ett ordspråk, tack vare hvars trogna efterföljelse gården och stugan och leendet ännu befunno sig i orubbadt skick. Och detta ordspråk lydde:

Den som mycke' pröfver,
har aldrig någe' öfver.

Efter denna vishetsregel hade Jan Jansson i Gulåkra inrättat sitt lif, med en orubblig seghet hållit fast vid allt som var gammalt och bepröfvadt och skytt som pesten allt som bar nyhetens prägel. Rundt omkring honom hade man så småningom låtit smitta sig af de nya påfunden, man hade köpt nya tröskverk, och man gödslade med något satyg som hvad det var, så inte var det gödsel, och

man slog med maskiner och man höll sig inte för god att räfsa med maskiner också. Men Jan Jansson i Gulåkra skakade på hufvudet och log sitt enfaldiga leende: den som mycke' pröfver, han får aldrig någe' öfver, och han körde i mak sitt gamla, tröga tröskverk, och gödslade så långt det nu räckte från ladugården, och hvässade sina gamla liar och satte pinnar i sina gamla räfsor, och tog sin magra äring från de steniga åkrarna, där den gula senapsblomman frodades sedan urminnes tider. Och då hönsen hade värpt ett par, tre tjog, och smörbyttan blifvit full och fisket slagit till, satte han sig i sumpen med gumman sin och rodde de fyra milen in till staden, såsom far hans hade gjort och hans far också. De andra kunde skicka med ångbåten bäst de gitte; en skulle väl inte vara tokig och betala frakt, så länge en orkade frakta själf.

Så hade Jan Jansson blifvit femtio år, och hade han inte så värst mycket öfver, så hade han väl ungefär lika mycket som far hans hade haft och som man rimligtvis kunde begära af ett sextondels magert mantal.

Då hände det som så att Jan Jansson en somardag var på besök hos en grannbonde för att höra om han skulle kunna få låna dennes ena piga till slåttern följande dag. Mor Jansson hade nämligen fått ett så svårt anfall af reumatism, att hon icke var i stånd till att gå uppe och räfsa. Denne grannbonde hade förra året byggt sig en ny stuga, af splitter nytt timmer, med kakelugn i

inte mindre än tre rum och med veranda utanpå, som han nu hade hyrt ut åt sommargäster från Stockholm. Genom fönstren i gammalbyggnaden kunde Jan Jansson se tre herrskapsbarn som lekte med bondens barn ute på gården.

Då han hade fått löfte på att få låna pigan följande dag, språkade man en smula om årsväxten och om de märkliga beslut som fattats på kyrkostämman förra söndagen. Så sade Jan Jansson: »nej, nu ska jag väl gå!» men satt ändå kvar en stund och stirrade ut på gården. Så suckade han och sade om igen: »nej, nu skall jag väl gå ändå!» och så steg han upp, tog i hand och gick långsamt mot dörren. Där stannade han och frågade likgiltigt, som i förbigående:

»Nå, hvad får ni för eran stuga?»

Grannbonden, som var storkaxe i orten och inte så litet skrytsam, svarade såsom sanningen var:

»Hundrafemtio kronor.»

Jan Jansson såg hastigt på honom, men låtsade inte om något, för höflighets skull, utan log sitt vanliga, enfaldiga leende.

»Så, må tro det!» sade han bara, nickade än en gång adjö och gick.

Den följande dagen, fram emot aftonen, då dagsverket led mot sitt slut, frågade han grannbondens piga, som gick och räfsade bakom honom:

»Nå, ni får ju ända till hundra kronor för eran nya stuga?»

»Hundrafemti!» svarade pigan fermt och började så utbreda sig öfver att det inte var nog med

det, utan att de äfven togo oskäligt betalt för mjölk och smör och ägg, lika mycket och ibland till och med mer än hvad man fick i Stockholm.

»Så, må tro det!» sade Jan Jansson, då hon hade slutat, tog upp en grästapp, torkade af lien och började bryna den.

Mor Jansson hade denna gång ett så svårt anfall af sin reumatism, att det var med nöd hon kunde uträtta alla innesysslorna och släpa sig ut för att mjölka korna morgon och afton. Höbärgningen kunde hon inte vara med om, utan de måste fortfarande låna folk. Jan Jansson gnällde också så snart han kom in i stugan, och menade att det blef en dyr reumatism, det där. Och det gaf hon honom också rätt i.

»Det är det här gamla skrället, som inte längre håller tätt,» sade han då en gång och såg uppåt väggen.

Stugan hade verkligen börjat på att blifva skröplig. Det blåste rätt igenom den, i synnerhet då vinden var på norr, och när det hade regnat en dag, så rann det bäckar på golfvet.

Mor svarade ingenting, för det var icke lönt att tala om den saken, och äfven Jan Jansson teg en lång stund.

»Jag får väl rakt åf lof att bygga en ny!» sade han så i en ton, som skar sig.

Mor såg undrande på honom, hon var inte van vid att han skämtade.

»Å du pratar!» svarade hon så, och Jan Jansson log — ett något besväradt leende.

Men den följande tiden hände det allt emellanåt att Jan Jansson kom fram med det där talet om, att han väl rakt åf fick lof att bygga en ny stuga, och det icke blott till gumman sin, utan till hvem som ville höra på. Den gamla dugde ju knappt till att bo i längre, gumman hade blifvit rent förstörd, och själf började han också på att få käningar i benen. Man kunde ju inte heller begära, att en stuga skulle stå i evighet. Mor Jansson blef så van därvid att hon icke längre fäste sig vid det, och Jan Janssons »nya stuga» blef ett ordspråk i trakten.

I tre år talade Jan Jansson om sin nya stuga. Så hände sig en höst, att grannbonden, densamme af hvilken han lånat pigan, ref ner sin gamla timmerloge för att bygga en ny af bräder. Det var också ett af de nya påfunden, det skulle, Gud bevars, torka bättre i en sådan. Jan Jansson kom att gå där förbi, då man höll på med rifningen, och så stannade han och såg på en af stockarna. Den var tämligen anfrätt af röta på ytan, men då han petat bort det öfversta, murkna lagret, kände han att kärnan ännu var hård och frisk. Följande söndag gick han åter där förbi och undersökte då flere af stockarna; en och annan var nog så godt som slut, men flertalet skulle dock väl ännu kunna användas.

En fjorton dar därefter träffade han bonden ute på ägora och frågade då, efter att hafva uttömt alla andra samtalsämnen, hvad han skulle vilja ha för sin gamla loge. Bonden nämnde ett

pris. »Så, må tro det!» sade Jan Jansson, log sitt enfaldiga leende och gick.

En tid därefter kom han till bonden och bjöd halfva summan. Denne höll fast vid sitt och så blef det då ingen affär af den gången.

Men Jan Jansson kom igen och efter mycket köpsläende fram och tillbaka kom man slutligen öfverens. Och på det viset fick Jan Jansson timmer till sin nya stuga.

Han körde hem det under vinterns lopp, och den följande hösten, då tröskningen var slut, började han bygga. Under vintern stannade bygget af, togs så upp tidigt på våren igen, afbröts åter genom vårplöjningen och stod still hela sommaren. Men hur han nu knaprade på och skaffade sig hjälp än här än där, så fick han stugan färdig inom ett och ett halft år. Den låg uppe i backen, ett stenkast från den gamla, med vacker utsikt öfver fjärden, det var så godt som rama berget den låg på, så det var då ingen skada på jordlappen. Tre rum och kök var det i den, och i ett rum var det kakelugn.

Öfver sommaren fick stugan stå tom, ty hvarken Jan eller gumman hans tyckte det vara skäl att flytta in i den till sommaren. Fram på hösten började Jan att tala om, att man väl nu borde tänka på att flytta in i den, för reumatismens skull. Ja, det talade han nu om den vintern, men då våren kom, stod stugan fortfarande tom. Mor Jansson beskärmade sig allt emellanåt öfver en så'n galenskap det var att någonsin bygga den,

och Jan försvarade sig endast lamt. Men se, det hade nu varit för den där reumatismens skull!

Så, en dag i april, föreslog mor Jansson att de skulle ta och hyra ut den till sommaren, lika gärna som den stod där till ingen nytta. Jan såg på henne med en betänksam blick, visade ingen öfverraskning, men svarade att det var nog inte mycket lönt med. Stursk var han inte, och hade han kunnat draga sig fram utan hyresgäster förut, så kunde han det väl nu med; och inte brydde han sig om att ha barnungar på gården, som gjorde ofog och trampade ner säden; och så fanns det ju inga möbler i den, och utan möbler kunde man inte få den uthyrd.

Men det menade mor att det nog kunde bli råd för. De kunde ju plocka öfver ett och annat från gamla stugan, och i maj skulle det bli auktion på en af grannöarna, och där skulle de nog kunna få några stolar för rampris; och hvad barnungarna beträffade, så hade det förra sommaren varit en bekant ute hos granngårdens sommargäster, en gammal untkarl, som sagt att han gärna skulle vilja hyra där i närheten.

Jan Jansson såg ännu mera betänksamt på henne och svarade ingenting. Men mor, som hade tänkt på detta ett helt år, tog upp ämnet igen och var envis. Och till slut lät Jan Jansson henne då få sin vilja fram.

På det viset gick det till att Jan Jansson fick sig en sommargäst i den nya stugan, som han hade byggt för »den där reumatismens» skull.

Men han gick allt emellanåt och smågrälade öfver de där nya påfunden med sommargäster och annat sattyg, som nu till och med hade smittat gumman hans. Och han spådde att det nog skulle kosta mer än det smakade: »Den som mycke' pröfver, han har aldrig någe' öfver.»

I slutet af maj kom den påtänkta hyresgästen ut. Det var en gubbe bortåt de sextio åren, torr som ett spån, smal som ett sådant och med hela kroppen i en båge framåt. Han hade varit lärftskramhandlare, men nu dragit sig ifrån affärerna med en liten förmögenhet; han hette Skog och lät kalla sig fabrikör.

Han såg på stugan, gillade utsikten, men klagade öfver möbleringen och frågade slutligen hvad som begärdes i hyra. Detta var en fråga som kostat Jan Jansson mycket hufvudbry. Han insåg att han naturligtvis måste begära mera än hvad han ville ha; men hur mycket mera, det var frågan. Ena dagen hade han beslutat sig för det och andra dagen för det, och nu visste han icke hvad han skulle svara. Så började han då långsamt och säfligt att jämra sig öfver, hur dyrt det var att bygga och hvad alla möblerna hade kostat honom och hvad de hade hjärta att ta' bara för en så'n där kakelugn. Så började han att prisa timret i väggarna och tapeterna, som voro splitter nya, och skulle just öfvergå till de hvitstrukna taken, då han afbröts af fabrikören, som förklarade, att stugan var det nu både si och så med, men det fäste han sig icke så mycket vid; hvad han satte

värde på det var en vacker utsikt, och därför var han hågad att reflektera på saken, om man kunde komma öfverens om priset.

Jan Jansson, som stod framme vid fönstret, såg betänksamt ut öfver sina gamla sjöbodas och fjärden med dess holmar och uddar, och undrade hvad det där väl kunde vara värdt efter en stockholmares räkning. Månne tio kronor? Ja, han fick väl fresta på. Och så vände han sig om till fabrikören och sade, utan att se på honom:

»Ja, jag får väl hundra kronor, kan jag tro!» Han slog i sista stund af de tio kronorna för utsikten, ty i djupet af sitt sinne var han öfvertygad om, att det endast var en förevändning, något slags knep af den andre, och ville därför icke våga sig ut på osäker mark.

Fabrikören funderade en stund och Jan Jansson följde med ögonen en fluga, som undersökte färgen i de nya tapeterna. Så sade den förre i en skämtsam ton, som han ansåg hörde till vid en uppgörelse med bönder:

»Nå, slå till då!»

Jan Jansson flyttade långsamt blicken till den andres ansikte och betraktade honom länge, synbarligen försjunken i djupa betraktelser. Munnen hade sitt vanliga enfaldiga leende, men det kom något oroligt och osäkert i blicken. Det föreföll honom högeligen misstänkt att den andre icke försökt att pruta.

Då han en stund därefter satt inne i gammalstugan, fick han se fabrikören, som gick och stack

ner träpinnar i den ännu bruna gräsmarken på bergsluttningen. Han följde honom en stund miss-tänksamt med ögonen, flyttade sig oroligt af och an på stolen, steg så plötsligt upp och gick ut på gården. Där drog han sig så småningom upp åt nybyggnaden till, lutade sig mot gärdesgården och började på att räkna pinnarna, som bildade besynnerliga krumelurer i gräset.

Fabrikören fick se honom, afbröt sitt arbete och kom också fram till gärdesgården. Där förklarade han, att han ville ha en ny väg upptagen till stugan och att han höll på att utstaka den. Om Jansson kom öfver, så skulle han visa honom ordentligt hur den skulle gå.

Jan Jansson äntrade långsamt öfver gärdesgården och följde efter fabrikören, medan denne visade och förklarade, allt emellanåt stickande ner nya pinnar. Då han hade slutat, frågade han, om Jansson nu hade det riktigt klart för sig.

Jo, nog hade han det alltid.

Nå, kunde den där vägen nu bli färdig, tills han flyttade ut i början på juni?

Jo, det kunde väl gå för sig.

Godt, då litade han på det. Och så ville Jansson kanske också ha något på hand, efter som affären nu var uppgjord?

Jan Jansson svarade ingenting, och fabrikören tog upp två tiokronor och en femkrona ur plånboken och räckte honom. Jan Jansson såg på sedlarna, såg på fabrikören, kliade sig betänksamt på benet, men sade så med en ovanlig brådska,

att det fick väl bestå till fabrikören kom ut — riktigt.

»Nå, som Jansson vill då,» svarade denne, stoppade in sedlarna igen och försvann in i huset, där Jan Jansson snart fick höra honom väsnas och flytta med stolarna. Själ f stod han kvar en lång stund och såg på pinnarna, i det hans ansikte antog ett allt mer och mer betänksamt utseende; så spottade han och gick in i gammelstugan igen.

I början på juni flyttade fabrikören ut; han hade med sig två pigor, en gammal och en ung, samt en massa flyttsaker. Hans första fråga, sedan han hälsat på Jansson, som var nere vid bron med en skrin da för sakerna, var om den nya vägen var färdig. Jan Jansson log ett urskuldande leende och började en lång harang om hur allt vårarbetet kommit så tätt på, så han inte en gång haft tid att rusta sin egen lagård, i hvilken det var sprickor så stora som så — och han mätte på fingret.

Nå, hur mycket var färdigt då?

Jan Jansson tog om harangen igen, denna gång med en utförlig detaljering af alla de olika arbeten, som kommit slag i slag.

Men fabrikören hörde honom icke till slut, utan gnodde i väg uppåt stugan, där han fann sina pinnar i orubbadt skick såsom han lämnat dem. Och Jan Jansson började i sakta mak lassa på skrindan med tillhjälp af sin egen dräng, en linhårig suttonåring, och fabrikörens båda pigor.

Snart kom denne dock ner igen och öfvertog kommandot. För hvar sak, som skulle upp på

skrindan, hade han ett par, tre förslag, hur den skulle lyftas och hur den skulle placeras för att taga minsta utrymmet. Jan Jansson hörde på, med ögonen oafvändt fästa på hans ansikte, allt emellanåt inflickande ett: »måtte det!» eller »må tro det!» I början gjorde han ett par tröga försök att följa föreskrifterna, men då han märkte att den gamla pigan å sin sida tagit ett tyst kommando öfver sin yngre kamrat och öfver drängen, lät han händerna falla utefter sidorna och nöjde sig med att höra på och jaka med den gamle herrn, under det att de tre andra förrättade arbetet.

Då alla sakerna väl voro uppe, tog fabrikören upp en butelj punsch ur en låda och bjöd Jan Jansson och drängen på hvar sitt glas. Därefter tog han Jansson afsides och förklarade att det var en princip af honom att alltid vara noga i affärer. Därför ville han nu med detsamma betala halfva hyran i förskott. Därmed tog han upp en femtikrona och räckte Jan Jansson. Denne tog den motvilligt, liksom för skam skull och därför att han inte ansåg det vara höfligt att neka, och sade därefter mycket hastigt adjö.

Han kände det nog som en viss säkerhet att hafva femtikronan i fickan, men på samma gång oroade den honom; han tyckte nästan det var som om han hade förskrifvit sig, och då han gick öfver gårdsplanen och fick se träpinnarna, som stodo där, utstakande den nya vägens alla underliga bukter, spottade han liksom en jägare, när en ekorre springer öfver vägen.

Men det hjälpte nog inte att han spottade, ty fabrikören blef honom ett svårt kors att dras med hela denna sommar. Denne var nämligen besatt af en fullkomlig mani att göra uppfinningar, vidtaga nya förbättringar, visa sig själf praktisk och öfvertyga andra om att de voro opraktiska. Detta hade börjat samtidigt som han upphörde med sin affär, och här ute på landet, där ett nytt och vidsträckt verksamhetsfält öppnade sig för honom, slog det riktigt ut i blomma.

Det började med att han ville göra förbättringar på stugan. Den nya vägen tycktes han själf hafva glömt bort, fast han hvar gång han skulle gå ut och in snafvade öfver sina pinnar, men i stället hittade han på ett system af afloppsdi-ken, som skulle visa sig mycket fördelaktigt, genom att leda vattnet från själfva höjden, på hvilken huset stod, till den släta marken nedanför och fördela det där, så att säga »kanalisera» det, hvarigenom där skulle kunna blifva de allra förträffligaste trädgårdsland. Denna plan utvecklade han under flere dagar för Jan Jansson, så snart han fick syn på honom. Denne aktade sig väl för att låta märka det djupa misstroende som hela denna »kanaljese-ringsplan», som han kallade den, ingaf honom, utan hörde andäktigt på och jakade med och utlofvade dag från dag att de den följande morgonen skulle taga itu med arbetet. Och efter en vecka så somnade då detta af.

Därefter kommo åtskilliga förslag till bygg-nadens förskönande, hvilka slutade därmed att

fabrikören en dag for in till staden och kom ut igen med en stor vindflöjel, hvilken han med drängens tillhjälp följande söndag lyckades få anbragt på taket. Och därefter fick byggnaden vara i fred.

I stället tog han sig för att hemsöka Jan Jansson ute på ägorna och gifva honom åtskilliga praktiska råd med afseende på arbetet och gårdens skötsel. Så använde han timmar till att öfvertyga honom om att han borde slå sig på hvitbetsodling, »en produkt som hittills i vårt land alldeles för mycket försummats». Ja, Jan Jansson jakade med — det kunde nog vara skäl att försöka det till ett annat år.

Han hade nu så småningom kommit ifrån det djupa misstroende, som fabrikören i början ingifvit honom, och bildat sig en i det hela ganska riktig föreställning om hans lynne och karakter. Efter denna sin uppfattning rättade han sitt handlingsätt med en aldrig svikande konsekvens. Han hörde på med ett outtröttligt tålmod, motsade aldrig, gjorde aldrig invändningar, inflickade bara otaliga »måtte det» och »må tro det», men så snart det blef fråga om att sätta planerna i verket, utlofvade han morgondagen och så åter morgondagen.

Men dessa oändliga samtal togo tid och försinkade arbetet, så att vid midsommartiden var Jan Jansson en hel vecka efter grannbönderna.

Då inträffade det, just under höbärgningen, att fabrikören några dagar var spårlöst försvunnen. Jan Jansson erfor en känsla af lättnad, blandad med en viss tomhet; hur det var, hade han fått

en viss smak för dessa ändlösa samtal, under hvilka arbetet fick hvila; de hade både tilltalat hans böjelse för det omständliga och hans i grund och botten lättjefulla håg.

Men fabrikören var som sagdt försvunnen. Så mötte Jan Jansson honom en afton, då han kom hemknogande med händerna och fickorna fulla af stenar. Mot sin vana gick han förbi Jan Jansson med en kort hälsning, utan att stanna och tala med honom; ja, det såg nästan ut som om han försökte undvika honom. Detta underliga tillvägagående uppväckte ett ögonblick den gamla slumrande misstron hos Jan Jansson, men så lugnade honom stenarna. Stenar hade han alltid betraktat som fullkomligt värdelösa ting, och det var väl det enda som han icke var snål på.

Följande söndagsmorgon kom fabrikören med en strålande min och frågade om Jansson ville gå med ett slag inåt skogen; han hade något märkvärdigt att visa honom.

Så, må tro det! Jo, nog kunde han gå med alltid!

Det bar i väg rätt genom skogen, uppför en bergsknalle, som låg där inne och från hvars öfversta spets man hade utsikt öfver trädtopparna ända bort till fjärden. Där stannade fabrikören och pekade med triumferande min ned på berget. Jan Jansson följde riktningen af hans finger, men han såg ingenting annat än den rödaktiga stenen; teg därför och afvaktade.

»Fältspat,» hviskade fabrikören, »rena fältspaten.»

Jan Jansson flyttade blicken upp på fabrikören igen, stack händerna i byxfickorna och väntade fortfarande.

Så började då fabrikören förklara för honom hvad fältspat ville säga och hvilken ovärderlig, oväntad skatt han, Jansson, ägde i denna bergsknalle. Enligt fabrikörens undersökning borde lagret vara synnerligen mäktigt — han hade tagit en massa prof — och han var öfvertygad att om Jansson anlade en grufva här, skulle han kunna förtjäna stora pengar.

Jan Jansson trodde icke ett ord af det hela — att en bergsknalle skulle kunna vara något värd var något som stred mot alla hans begrepp — men han jakade med som han brukade, och de tillbragte en god del af förmiddagen där uppe på berget.

Då de skildes, sade fabrikören:

»För resten skulle jag kunna vara hågad att köpa det där berget af Jansson.»

»Må tro det?» menade denne och såg hastigt på honom.

»Ja, jag skall tänka på saken, så kan vi ju alltid språka vidare om det.»

Och därmed snodde fabrikören in till sig.

Men Jan Jansson blef på en gång helt betänksam. Dessa ord uppväckte hela hans gamla misstänksamhet, och hans förmiddagssömn blef alldeles förstörd.

Och från denna stund blef förhållandet mellan Jan Jansson och hans hyresgäst alldeles omvändt, i det att det nu var den förre som sprang efter den senare. Han gick i en ständig oro, hvad denne väl kunde taga sig för, och bäst som han gick i arbetet måste han hem under någon förevändning för att förvissa sig om, huruvida fabrikören var inne. Och var han icke inne, gjorde han ett slag uppåt berget, liksom för att förvissa sig om, att det ännu var kvar, och fanns icke fabrikören där, dref han omkring på ägorna, ända tills han fick sikte på honom. Då höll han sig segt fast vid honom ända tills han lyckats utfundera, hvad han hade för sig, och gick så, för tillfället lugnad, tillbaka till sitt arbete igen.

Fabrikören å sin sida hade ledsnat på den andres ständiga löften, som aldrig uppfylldes, och ville nu helst gå och påta för sig själf. Intresset för fältspatsgrufvan varade en fjorton dagar, men så lades den igen. I stället började han fundera på, huruvida icke allt det myckna skogsaffall, som nu låg och multnade på marken, skulle kunna användas till att bränna kol af, och Jan Jansson gick ett par veckor i en ständig oro för sin skog. Så fanns det ett kärr, där han ville anställa ett försök med mossodling, och så funderade han på att sänka den lilla insjön. Slutligen, fram i augusti, slog han sig på att meta och fick en sådan passion därför, att han tillbragte hela dagarna ute på sjön; och nu fick äntligen Jan Jansson en

smula lugn, sedan han endast behöfde hålla utsikt öfver fjärden.

Men den dagen, då fabrikören flyttade in till staden, började Jan Jansson tala om att de nu på allvar skulle flytta in i nya stugan, för någon hyresgäst ville han icke mera veta af. Därpå blef dock intet den vintern, och den följande sommarn hyrdes stugan ut till en familj med fyra småbarn, där herrn i huset endast kunde vara ute om söndagarna. — Fabrikören hade uppsökt ett annat verksamhetsfält.

DJURLIF.

Det är en slätterdag, solvarm och vindstill, — en sådan dag, som pressar ut svetten på landtmannens panna och fröjdar hans sinne. Det är en dag, som tager alla armar, hvilka kunna svänga en lie eller draga en räfsa, i anspråk, — från sextioåringens ledbrutna, arbetströtta, som mejat femtio års skördar, till tioåringens, som spänner de späda musklerna i det första lärospånnet. Det är en dag, då lösen är: alle man ur huse — och alla kvinnor äfven; endast mor själf har bibehållit sin plats vid spisen för att sörja för mat åt de hungriga munnarna. Och det är icke latmansgöra det.

Men nu, på eftermiddagen, har äfven hon gått ut åt ängarna med den rymliga kaffepannan väl inlindad i schalar, och gården står tom och öde. Så förefaller det åtminstone i första ögonkastet, därför att ögat är vant att i främsta rummet spana efter mänskligt lif, och där detta saknas, tala vi om ödslighet. Men då jag i den klara eftermiddagssolen gör en rond kring gården, finner jag

denna mänskliga ödslighet fylld af ett mångfaldigt och växlande lif, som går sin sedvanliga sommargång, oberördt af slätter och allt som försiggår utom gårdens gårdsel; jag stöter än här än där på några af dessa fyrbenta eller bevingade medlemmar af bondens familj, af hvilka några med honom dela platsen på stugugolfvet och värmen från spisen, medan andra halft höra huset till, halft de yttre markerna. Och sedan de väl lyckats fånga min blick och mitt intresse, har jag mitt nöje af att iakttaga dem, i deras skilda lynnen och skilda vanor, dessa skogens och markernas aflägsna ättlingar, som nött bort sina friluftsinstinkter mot människornas stuguknutar.

Ära den som äras bör, — låt oss börja med gårdshunden. Han är gul och ragghårig, och för sina rasegendomligheter tycks han mera hafva att tacka slumpen än det naturliga urvalet. Han är förälskad i sin egen röst och brukar om höstkvällarna kväda långa serenader till månen. Hans uppfostran är bristfällig, och det mesta af hvad han kan, har han lärt sig på egen hand. Så har gårdens folk visserligen då och då sökt bibringa honom några allmängiltiga lärdomar, men detta har mera blandat bort än klarat hans begrepp. Gent emot främlingar och vid tilldragelser som falla utom hans dagliga erfarenhet är han därför fullkomligt oberäknelig, och det är alldeles omöjligt att förutsäga, hvilken hållning han därvid kommer att intaga. Det mest utvecklade sinnet hos honom är utan tvifvel egendomssinnet. Det märks

bara på det sätt, hvarpå han springer genom en gården tillhörande åker och en främmande; han springer nog lika gärna genom båda, men i förra fallet springer han med godt samvete, i det senare med dåligt, och det syns tydligt på honom. Som-margäster på gården betraktar han, om icke fullt som främlingar, dock som obehöriga, och att han icke är enväldig herre öfver deras sopbacke och har full rätt att gräfva i deras trädgård, är en sak som han icke förstår. Vandrare väcka hans misshag, åkande hans vrede och ridande hans ur-sinne. I det stora hela kan man säga, att han är en egendomlig blandning af gårdvar och vaga-bond, eller rättare, han för ett egendomligt vaga-bondlif inom gårdens fasta område.

Med tungan hängande ut ur munnen kommer han bort ifrån ängarna, där han ett ögonblick inspekterat slåttern, hoppar öfver ett par gärdsgårdar, — han går hellre öfver gärdesgårdar än genom grindar, — får syn på mig, skäller ett par gånger men ignorerar mig därefter, sätter sig ett ögonblick och kliar sig med ena baktassen bakom örat, rusar upp igen och skrämmer i förbifarten upp hönsen, som legat och tagit sandbad under en krusbärs-buske, luktar upp åt förstugutrappan, sätter sig igen och biter sig i ryggen, anser sig hafva konstaterat att allt står rätt till och kommer att tänka på sopbacken, styr kosan ditåt, påminner sig åter min ringa person och sänder mig i förbifarten ett afskedsskall, samt försvinner slutligen bakom en gärdesgård. På detta sätt är det han vanligen

löper bort dygnets timmar, rastlöst men utan sysselsättning, ständigt på slag men aldrig med något bestämdt mål, en hundsjäl, som aldrig fått sitt nödvändiga komplement, husbondeviljan, en jägar-natur, hvars instinkter blifvit bortplottrade, vanligen glad, alltid hungrig, lätt att reta men icke omottaglig för vänlighet. Och om han också frestar tålmodet, bör man försöka vara vänlig mot honom; jag åtminstone känner alltid som om jag hade något att försona mot en sådan hund utan husbonde. Människan har beröfvat hunden hans själ för att gifva honom en afläggare af sin; och att icke gifva honom denna, är att plundra honom två gånger.

De uppskrämda hönsen hafva emellertid, med den för dem utmärkande mottagligheten för yttre impulser, icke återgått till sina hviloplatser under busken, utan sedan de väl en gång kommit på benen, stannat på benen. Och som något sådant som en stående höna, blott och bart stående, försjunken till exempel i begrundande eller betraktande, är en naturhistorisk omöjlighet, hafva de ögonblickligen börjat med sin otaliga gånger upprepade undersökning af gräsmattan rundt omkring. De plocka och plocka, utan rast och uppehåll, — hvad de kunna hitta, det vete gud, för min del tror jag icke att de i själfva verket hitta så mycket som de inbilla sig själfva och andra. Jag tror att hönsen hafva en visserligen icke mycket omfattningrik, men inom sitt område så mycket starkare inbillningskraft, att de i allmänhet gå i en slags

hallucination. Och icke blott att de inbilla sig själfva en massa saker, utan den enes inbillning smittar ögonblickligen alla de andra. Och så springa de dagen i ända kors och tvärs och göra inbillade fynd, skrämmas af inbillade faror, skrika för inbillade smärtor, — och skulle något verkligt inträffa, såsom att de hittade en mask, lade ett ägg eller sågo en hök, så tar denna händelse för dem alldeles omåttliga proportioner. Se bara på tuppen när han gal, — kan det verkligen kosta honom sådana ansträngningar som han tycks inbilla sig vara nödvändiga? Jag vill icke påstå att de äro dumma, men jag tror att inbillningskraften hos dem blifvit för starkt utvecklad på omdömesförmågans bekostnad; de kunna icke skilja på väsentligt och oväsentligt, taga mycket lätt intryck och äro ytterst osjälfständiga.

Och dock kan äfven en höna blifva ärevördig; då hon har ett dussin kycklingar under vingarna. Och hos dessa duniga småttingar te sig de egenskaper, som en gång skola utsätta dem för åtlöje, helt förtjusande. På samma sätt är det en både rolig och vacker syn att se små barn gräfva i sanden, medan det däremot skulle vara uteslutande löjligt att se stora människor göra det. Och ett liknande intryck göra på mig hönsen, — de äro som stora människor, som sitta och gräfva i sanden.

Där kommer katten. — Han låtsas komma från visthusboden, där han i så fall skulle hafva jagat råttor, men jag misstänker starkt att han kommer från skogen, där han jagat ädlare vildt.

Med lätta, smidiga steg går han fram mot förstugutrappan, — det prasslar i gräset, ögonblickligen är han på huk, färdig att taga språng. De gula ögonen glänsa, pupillens springa drar sig samman i spänd uppmärksamhet — husdjuret har i ett ögonblick förvandlats till vilddjur. Men det var ingenting, möjligen en syrsa i gräset, den spända kroppen slappas åter, och med lätta danssteg fortsätter han sin väg. Med ett enda språng är han uppe på förstugukvisten och börjar där i solgasset sin toalett efter utfärden. Tass efter tass undersökes, tvättas, putsas med den yttersta omsorg, och med ett behag i den nervösa, smidiga kroppen, som aldrig glömmet sig i en oskön rörelse. Allt emellanåt hejdar han sig midt i bestyren för att lyssna till ett ljud, följa en förbiflygande fågel med ögonen, gifva akt på en surrande fluga, och för hvar gång tändes blicken af ett flyktigt begär, lika hastigt åter slocknande. Till och med då han betraktar hönsen, med hvilka han dock är huskamrat och tämligen god vän, kan detta begär plötsligt skymta fram som en aflägsen, blott halft betvingad frestelse. — Liksom de mjuka, smekande tassarna gömma skarpa klor, gömmer hans tamhet ofullgångna begär och flyktiga frestelser, och hans lekfullhet är en ättling i rätt nedstigande led från roflystnaden.

Jag lämnar katten, upptagen af sina putsningsbestyr på förstugukvisten, och går bort åt ladugårdarna till. Där träffar jag på en annan af gårdens fyrbenta invånare, sysselsatt med ett bestyr, diametralt motsatt mot kattens. Hvaruti det består

behöfver jag icke närmare beskrifva och underlåter det också helst; det kan vara nog att nämna att jag talar om grisen, den enväldige härskaren öfver hvad man skulle kunna kalla gårdens avfigsida. — Det är ett djur, som — jag vill icke säga lider af, ty jag tror att det tar det med sinnesro, — men är utsatt för en allmän etisk missaktning och estetisk motvilja; för min del måste jag erkänna att jag sällan går förbi en gris utan att stanna en stund och iakttaga honom, och att jag då alltid har behållningen af ett leende. Jag talar då icke om en kultiverad gödgris, — detta stackars offer för människans egennyttan, där hon på ett ovärdigt sätt dragit fördel af och exploaterat djurets oneliga svaghet för materiella njutningar, — utan jag talar om en vanlig, jämförelsevis mager och jämförelsevis liflig bondgris, som får njuta sin frihet och sitt sorgfria väsen, om också på gårdens avfigsida. Gif akt på en sådan, och du skall finna, att han är icke endast en omedveten komiker, utan han har äfven, om icke utseendet alltför mycket bedrager, blick för det komiska. Hur mycket humor ligger det icke bara i det sätt hvarpå han ser på dig, nedifrån uppåt, liksom under lugg, med sina små, iakttagande ögon. — Det är något godmodigt afvaktande i denna blick, något som tyckes säga: skulle du ha lust att skämta, så nog kan jag vara med. Och hvilken humor i svansen äfven.

Jag vill här i förbigående fästa uppmärksamheten på, hvilken karakter det ligger i detta för djuren så utmärkande bihang. — Tänk på hästens

svans, yfvig och svajande som en fjäderbuske, på kosvansen, loj och intresselös, på fårets, ifrig och fjäskande, på kattens, graciös och smidig, för att nu icke tala om den uttrycksfullaste af alla, hundens, och du har alla dessa djurs skilda karakterer in nuce. — Vore jag djurmålare skulle jag bestämdt göra en serie svansstudier, som skulle kunna blifva lustig nog.

För att nu återkomma till grisen, så finner jag som sagdt det mest utmärkande för honom i blicken och i svansen, och båda berätta mig oförtydbart att han är humorist. Men han är också, det måste erkännas, alltför svag för materiella njutningar. Om du tar en käpp och rifver honom på ryggen, så erfar han icke endast välbehag, utan han försjunker så småningom i ett nirvana af väl-lust, som icke står i rimligt förhållande till orsaken. Det är anspråkslöshet, om man så vill, men det ligger på samma gång ett frö till depravation däri, som människan icke heller försummat att kultivera.

Och när jag så slutligen gjort ett besök hos kalfven, som står på brunnsängen och idislar, i det den tänker sina ännu outvecklade kotankar, som gå grönt i grönt liksom ängarna, har jag passerat gårdens djurlif i revy.

Solen gassar med sneda strålar på de röda gaflarna, icke en fläkt rör sig i den loja eftermiddagsluften, katten har somnat på förstugukvisten. — Men plötsligt blir det oro bland hönsen, tuppen ger till ett varningsrop och alla rusa med sträckta halsar in under krusbärsbusken. Katten sätter sig

upp på huk och ser med tydlig oro upp mot himlen. Det är en hök, som kretsar där uppe, på orörliga vingar; jag kan se hur han spanande vänder sitt hufvud åt alla sidor. Långsamt beskriver han cirkel efter cirkel, och under tiden är det dödstyst därnere på gården. Så seglar han, hungrig som förr, med alljämt bredda vingar, bort öfver skogstopparna i väster. Och det är något af förakt i hans stolta, höga flykt.

Innehåll.

Farbror Agathon	1
Två viljor	43
En kurtisör	73
Situationer	91
I öfvergångsåren	153
Tröst i nöden	171
Ur en porträttmålares anteckningar	185
Jan Jansson och hans hyresgäst	204
Djurlif	225

TOR HEDBERG:

Inter i Södern. Reseminnen. 2: 2
En en anspråksfull läsare reser med nöje o
vaut: i Tor Hedbergs sällskap genom Södern.»
(Österg. Dagbl.)

Nya Berättelser och Skizzer. 3 l
»Man återfinner här den beherskade skildringskonst, d
enomarbetade stil, den mogna och manliga uppfattning sa
grundliga iakttagelse, som man vant sig att städse fin
denne författare.» (Stockholms Dagblad.)

Kamp. Skådespel i fem akter. 2: 7
fin psykologisk iakttagelseförmåga o
framställningskonst.» (Östgöta. Korr.)

Ett eldprof. Berättelse. 2: 75.
»Arbetet ä. af den art att det i hög grad förtjänar lierat
»märksamhet och erkännande.» (Stockholms Dagblad.)

Solnes Karr. En uppkomlings histor
2.

Noveller och skizzer. 3 kr.

På Torpa Gård. En berättelse. 2: 50.
»Under denna höst är »På Torpa Gård» säkert den bästa af a
böcker, som utkommit.»

Glädje. En fantasi. Svar till V. v. Heidensta
30 öre.

Högre uppgifter. Berättelse. 1: 50.
»Det synes som den svenska vitterheten skulle ha mycket
vänta af Tor. Hedberg. Han är begåfvad som få, han är dikta
först och främst.»

Judas. En passionshistoria. 2: 25.
»Hedberg äger en stilens enkla storhet, hviiken si
deles väl ägna sig för skildringarna af ökne. och
drömsyner, hvilka den framkallar. — — Bristen
realistiska enskildheter höjer endast verkan i led:
Därigenom häfr i hans gest glig
heten till den är af mysti. i nu,
äfvén med aldrig så mycken skepsis, en gång för alla
ej vilja undvara hos Nya Testamentets gestalter.»
(Frankfurter Zeitung.)

MCM

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BRIEF

PTB

00 41292

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 08 07 15 007 9